

**Цю публікацію здійснено за фінансової підтримки
Харківської правозахисної групи.**
За зміст публікації відповідають лише її автори.

Авторський колектив:

Д. Кобзін, А. Черноусов, К. Коренева, М. Колоколова

*Увазі читача пропонується чергове, **шосте** дослідження поширеності тортур і жорстокого поводження в поліції України, яке висвітлює ці латентні та неприємні явища та їх чинники. У роботі наведено результати моніторингу, розпочатого в 2004 році. Послідовні дослідження феномену незаконного насильства протягом 13 років за схожою методологією дозволяють аналізувати процеси, що відбуваються в системі правоохоронних органів, та результативність реформ. Саме тому дослідження стане в нагоді професіоналам у сфері правоохоронної діяльності, журналістам, громадським діячам, адвокатам, представникам міжнародних організацій, та всім, хто цікавиться правами людини та реформами в Україні.*

Д. Кобзін, А. Черноусов, К. Коренева, М. Колоколова
Моніторинг незаконного насильства в поліції України (2004–2017 рр.), Харків, Харківський інститут соціальних досліджень (ХІСД).—2017.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	4
ВИСНОВКИ	7
РЕКОМЕНДАЦІЇ	9
РОЗДІЛ 1. Результати соціологічного дослідження	11
1.1. Ефективність діяльності поліції: оцінка населення	11
1.2. Оцінка масштабів незаконного насильства в поліції України у 2017 році	16
1.3. Оцінка побоювань незаконного насильства в поліції	26
1.4. Допомога жертвам незаконного насильства	30
1.5. Толерантність до незаконного насильства в поліції	31
1.6. Думка громадян про причини незаконного насильства в поліції України та шляхи вирішення проблеми	35
РОЗДІЛ 2. Експертні матеріали	40
2.1. Нова патрульна поліція. Ми її втрачаємо?	40
2.2. Система органів моніторингу дотримання прав людини в мвс та національній поліції України	65
ДОДАТОК. Календар незаконного насильства в поліції у 2017 році (за матеріалами з відкритих джерел)	79

ВСТУП

Черговий, шостий етап національного моніторингу незаконного насильства в поліції дозволяє оцінити не тільки динаміку цього явища в Україні протягом цілого періоду (2004–2017). У першу чергу це оцінка результативності реформи поліції, яку було запущено після руйнівних наслідків спалаху незаконного насильства у 2013–2014 рр. з боку правоохоронних органів в Україні. Дослідження складається з двох розділів та додатків:

Перший розділ присвячено аналізу результатів соціологічного дослідження: у ньому наведено порівняльний аналіз думки звичайних громадян про масштаби поширеності незаконного насильства в діяльності поліції України; порівняно дані за 2004–2017 роки; проаналізовано ставлення громадян до проблеми незаконного насильства і його допустимості в діяльності поліції за сучасних умов; вивчено думку респондентів про динаміку змін у цій сфері протягом останніх років, причини незаконного насильства й можливі способи поліпшення ситуації.

У другому розділі звіту наведено експертні огляди щодо незаконного насильства у роботі поліції після двох років поліцейської реформи. Експертами розглянуто насильство у роботі нової патрульної поліції та ефективність нових органів щодо розгляду скарг громадян, створених у Національній поліції.

У висновках і рекомендаціях дослідження наведено конкретні рекомендації щодо запобігання незаконному насильству шляхом інституціональних змін у діяльності поліції.

У додатку надано календар незаконного насильства в поліції за 2017 рік

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження поширеності катувань і жорстокого поводження в органах внутрішніх справ є непростим завданням, оскільки зазначені явища є латентними. Саме тому робоча група прагнула одержати максимум інформації з усіх можливих джерел, що дозволяє досліджувати проблему з 2004 року, а також піддати її глибшому аналізу завдяки порівнянню різних поглядів на те саме явище. Для цього ми використали такі методи спостереження й збирання інформації:

- опитування населення десяти регіонів України (3000 осіб) методом структурованого інтерв'ю за місцем проживання респондента;
- проведення індивідуальних напівструктурованих інтерв'ю експертів, які стикалися з проблемою незаконного насильства й тортур в органах внутрішніх справ (працівників міліції/поліції, адвокатів, працівників прокуратури, представників громадських організацій, суддів);
- інтерв'ювання жертв незаконного насильства в органах внутрішніх справ;
- аналіз відомчої статистики Національної поліції України, пов'язаної з дотриманням працівниками поліції прав людини.

Обґрунтування вибірки

Генеральна сукупність опитування становить 3206 5277 мешканців України віком від 16 років і старших (крім окупованих територій Донецької та Луганської областей, АР Крим)¹. Обсяг вибіркової сукупності становить 3000 респондентів. Вибірка є стратифікованою за макрорегіонами України (Захід, Центр, Схід, Південь). Макрорегіони представлено 10 областями, які обрано рандомізовано – Донецька, Івано-Франківська, Київська, Луганська, Львівська, Одеська, Рівненська, Харківська, Херсонська, Черкаська (Рисунок 1).

Рисунок 1. Облaсті України, в яких було проведено опитування

¹ Дані Банку даних Державної служби статистики України за 2017 рік: database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile.asp?

У кожному макрореґіоні вибірка є пропорційно стратифікованою за типами населених пунктів (міста, смт, села) в кожному макрореґіоні. Населені пункти для проведення опитування (кластери) було обрано стохастично, враховуючи розмір кластерів (кількість мешканців населених пунктів) – PPS відбір. На наступному етапі було відібрано початкові адреси для реалізації маршрутного відбору. На останньому етапі здійснювався відбір респондентів за статево-віковими квотами в домогосподарствах, які було обрано за правилами виконання маршрутів. Таким чином, за типом побудови вибірка є триступеневою, комбінованою – ймовірнісною на щаблі відбору населених пунктів та початкових адрес для маршрутів опитування і з квотним скринінгом на щаблі відбору респондентів у домогосподарствах. У цілому вибірка репрезентує доросле населення України (віком понад 16 років). Статистична похибка в цілому по масиву даних не перевищує 2%.

ВІДПОВІДНО ДО ВИБІРКИ БУЛО ОПИТАНО РЕСПОНДЕНТІВ У 100 НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ:

1. **КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ** (Київ, Біла Церква, Фастів, Бориспіль, Березань, Макаров, Ковалівка, Копилов, Садовий, Рогозів)
2. **ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ** (Черкаси, Сміла, Канів, Умань, Звенигородка, Драбів, Будище, Межиріч, Легедзине, Драбове-Барятинське)
3. **ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ** (Львів, Дрогобич, Красноград, Новояворівськ, Золочів, Івано-Франкове, Кезровичі, Страдч, Верхні Гаї, Завишень)
4. **ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСТЬ** (Івано-Франківськ, Калуш, Коломия, Тлумач, Бурштин, Верховина, Лісний Хлібичин, Отинія, Конюшки, Фрага, Криворівня)
5. **РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ** (Рівне, Дубно, Костопіль, Сарни, Корець, Володимирець, Користь, Нова Любомирка, Великі Цепцевичі, Мирогоща)
6. **ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ** (Харків, Балаклія, Лозова, Богодухів, Чугуїв, Нова Водолага, Яковенково, Катеринівка, Павлівка, Липковатівка)
7. **ЛУГАНСЬКА ОБЛАСТЬ** (Сєвєродонецьк, Лисичанськ, Рубіжне, Кремінна, Сватове, Старобільськ, Новопсков, Червонопопівка, Гончарівка, Підгорівка, Риб'янцеве)
8. **ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ** (Краматорськ, Слов'янськ, Маріуполь, Покровськ, Добропілля, Нікольське, Ганнівка, Гришине, Македонівка, Миколаївка)
9. **ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ** (Одеса, Подольск, Роздільна, Чорноморськ, Татарбунари, Ширяєве, Новоселівка, Мар'янівка, Петродолинське, Дельжілер)
10. **ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ** (Херсон, Нова Каховка, Каховка, Скадовськ, Гола Пристань, Велика Олександрівка, Нова Дмитрівка, Малокаховка, Новомиколаївка, Новодмитрівка)

Дані дослідження були математично оброблено за допомогою пакета статистичних програм SPSS (ver.13.0).

У всіх опитуваннях застосовувалася стандартна процедура: дослідження проводилося методом особистого (face-to-face) інтерв'ю. Тривалість інтерв'ю становила 30–50 хвилин.

Підготовка інтерв'юерів: усі інтерв'юери, які брали участь у дослідженні, пройшли спеціальний тренінг. Його проводив бригадир на основі докладної інструкції, підготовленої координатором проекту, яка акцентувала увагу на:

- поясненні цілей дослідження;
- поясненні особливостей теми дослідження;
- поясненні особливостей відбору респондентів для цього дослідження;
- загальних рекомендаціях щодо проведення інтерв'ю: робота з тими, що відмовилися відповідати; робота з емоційними респондентами;
- розгляді опитувальника з докладним поясненням специфіки окремих запитань.

Кожен інтерв'юер у процесі відбору й інтерв'ювання респондентів заповнював маршрутний лист, у якому фіксувалися дані про респондентів, адреси проведення опитування й інша значуща інформація про те, що відбувалося в полі.

У ході дослідження здійснювався контроль якості польових досліджень за такими напрямками:

- 100-відсотковий контроль правильності заповнення анкет;
- 100-відсотковий аналіз щоденників інтерв'юерів з метою переконатися, що респондентів було дібрано відповідно до правил;
- 10-відсотковий вибіркового контролю факту й повноти проведення інтерв'ю, дотримання методики відбору респондентів за допомогою повторного відвідування респондента;
- 10-відсотковий вибіркового контролю факту проведення інтерв'ю, дотримання методики відбору респондентів за допомогою телефонного опитування респондента;
- 100-відсотковий логічний аналіз анкет.

Результати проведених опитувань було істотно доповнено інтерв'ю й фокус-групами із цільовими групами, які виконували роль експертів. Так, у ході дослідження було проведено:

- 4 інтерв'ю з працівниками прокуратури;
- 10 інтерв'ю з працівниками поліції;
- 5 інтерв'ю з жертвами незаконного насильства й тортур у поліції.

ВИСНОВКИ

- ✓ Фактори, які впливали на діяльність поліції після подій 2014 року, поступово слабшають, разом з тим, що внутрішнє реагування на порушення прав людини не зазнало змін. Фактично **почала відновлятися система, яка існувала до 2014 року** – більшість підозрюваних у злочинах проти майдану так і не було засуджено та не отримали покарання; ті, що не пройшли атестацію, поновились на службі. До цього слід також додати чергові втрати професійних кадрів та прибуття нових, не досить добре навчених патрульних.
- ✓ **Застарілу систему оцінки діяльності поліції не було змінено**, незважаючи на декларації Міністерства внутрішніх справ і Національної поліції. Ніякої роботи створення нових показників або введення громадської думки в оцінку діяльності зроблено не було – поліція продовжує спиратися на ті ж статистичні показники що й раніше. Разом із тим, «палична система» є одним із факторів, який десятиліттями визначає масштаби незаконного насильства в поліції.
- ✓ **Застаріла система збору скарг на дії поліції і розслідування повідомлень про порушення прав людини у поліції не змінилася.** Як і раніше, скарги оцінюються, збираються та розслідуються самими ж правоохоронними органами. Це впливає на кількість повідомлень: значна кількість жертв тортур або насильства нікуди не звертаються, побоюючись тиску, або звертаються напругу до ЗМІ. Це також веде до того, що реальний масштаб насильства в поліції все ще залишається прихованим від офіційної статистики.
- ✓ Оціночна **кількість людей**, які протягом останніх 12 місяців ставали **жертвами навмисного завдання працівниками поліції побиття, страждань чи катувань, зросла з 409080 осіб в 2015 році до 641 326 осіб в 2017.** Оціночна кількість таких, що ставали жертвами катувань також зросла з **62 935 осіб у 2015,** та склала білизько **96000 осіб у 2017.** Держава отримує зворотні тенденції після певних позитивних зрушень 2014 року, коли кількість жертв катувань та жорсткого поводження з боку міліції зменшувались. Фактично ми повернулись до масштабів насильства семирічної давнини.
- ✓ Експертна оцінка, на жаль, свідчить, що **ігнорування важливих аспектів діяльності при реалізації проекту «нова патрульна поліція»** (правова невизначеність; недостатність підготовки й оснащення; порушення прав самих патрульних; гонка за показниками; відсутність незалежної системи збору та розслідування скарг) поступово **веде до відтворення практик і патернів незаконного насильства,** які були притаманні «старій» патрульній міліції.

- ✓ **Суспільна думка реагує на зростання кількості насильства в поліції з певним запізненням** – на те, що «застосування поліцією незаконного насильства, побиття, тортур, залякувань у масштабах країни тією чи іншою мірою поширені» вказує менша кількість респондентів, ніж раніше (32,3%).
- ✓ **Картина думок українців про те, хто саме більше за інших ризикує стати жертвою насильства в поліції, практично не змінилась.** Як і 13 років тому, більшість опитаних усе ще дотримується думки, що *від насильства в поліції не застрахований ніхто* (44,7%). До групи ризику в першу чергу відносять «тих, хто ображає поліцію» – (26,3%), «професійних злочинців» – (26,3%), або «тих, хто скоїв будь-який злочин» – (26,4%).
- ✓ **Серед основних державних органів, до яких будуть звертатись за допомогою жертви насильства в поліції, залишаються прокуратура** (45,1%) та різні інстанції в поліції (39,70%). У останню чергу постраждалі будуть звертатись до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (5,8%).
- ✓ Небезпечною тенденцією є те, що **продовжує зростати кількість українців, що толерують жорстокість у поліції.** Майже кожен четвертий українець (24,4%) так чи інакше допускає можливість застосування поліцією незаконного насильства або навіть катувань. Найбільш припустимим незаконне насильство залишається «для розкриття особливо тяжких злочинів», «для запобігання терористичного акту» та «як покарання й помста гвалтівникам, убивцям».
- ✓ Як і всі попередні роки, **серед факторів, які впливають на розповсюдження практик побиття, знущань та катувань у роботі поліції,** громадяни передусім виділяють три ключових: **безкарність співробітників** поліції, які застосовують незаконні методи в роботі (43,5%); **поганий добір** кадрів, унаслідок чого до поліції потрапляють люди із садистськими нахилами (34,7%) та **невисокий професійний і культурний рівень** співробітників поліції (30,5%).
- ✓ Серед думок, що саме потрібно робити, **щоб запобігти протиправному насильству в поліції,** опитані в першу чергу виділяють **суворіше покарання** за факти невинного насильства (46% відповідей); **поліпшення добору** претендентів на роботу в поліції (35%); покращення підготовки поліцейських кадрів (34%) і **підвищення ефективності контролю** начальства за діяльністю своїх підлеглих (32%). **Зміна системи показників роботи** в поліції також залишається важливим фактором, який, на думку населення, може вплинути на ситуацію (18%).

РЕКОМЕНДАЦІЇ

НЕОБХІДНО СТВОРИТИ НОВУ, НЕЗАЛЕЖНУ ТА ОБ'ЄКТИВНУ СИСТЕМУ ЗБОРУ, РОЗСЛІДУВАНЬ СКАРГ ТА ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО НЕЗАКОННЕ НАСИЛЬСТВО В ПОЛІЦІЇ.

Міністерство внутрішніх справ та Національна поліція повинні розпочати виконання п. 18 Стратегії розвитку органів внутрішніх справ (схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів № 1118-р від 22.10.2014 року) «Залучення громадськості до розслідування випадків поліцейської жорстокості». Всі повідомлення про поліцейську жорстокість повинні розслідуватись як злочини, а не як службові порушення. Незалежна система збору та розслідування скарг на дії поліції, яка буде використовувати ресурси громадськості та ЗМІ, дозволить подолати існуючі практики незаконного насильства в поліції.

ДЕРЖАВА ПОВИННА ДОТРИМУВАТИСЬ НОРМ ЗАКОНУ ТА ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ ЕФЕКТИВНІСТЬ ТРЬОХ КЛЮЧОВИХ ЗАПОБІЖНИКІВ НЕЗАКОННОГО НАСИЛЬСТВА.

Це означає, що всі органи та інститути держави – від поліції до суду, повинні прикладати зусиль до досягнення певних стандартів кримінальних процедур: всі затримання мають бути своєчасно оформлені та здійснені у чіткій відповідності до закону; всі затримані мають бути своєчасно поінформовані про їх права та отримати можливість повідомити третю сторону про факт затримання, отримати можливість спілкування з адвокатом до першого допиту та безперешкодний доступ до лікаря за власним вибором.

ЗАСТАРІЛУ СИСТЕМУ ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ НЕОБХІДНО ЗМІНИТИ.

Держава повинна виконати вимоги Закону України «Про Національну поліцію» та створити діючу систему оцінки діяльності поліції за допомогою громадської думки. Треба позбутися «паличної системи», яка залишається важливим фактором, що впливає на масштаби незаконного насильства в поліції.

ДЕРЖАВА І СУСПІЛЬСТВО ПОВИННІ ДОКЛАДАТИ ЗУСІЛЛЯ, СПРЯМОВАНІ НА ЗМЕНШЕННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО КАТУВАНЬ ТА ЖОРСТОКОСТІ В ПОЛІЦІЇ.

Зростання толерантності до цих негативних явищ, яке відбувається в суспільстві останні роки, є небезпечною передумовою подальшого розповсюдження незаконного насильства. Саме тому, повинні бути розроблені та реалізовані державні програми, за допомогою яких будуть просуватись пріоритети прав людини та громадянські права, а також європейські підходи до безпекових питань.

НЕОБХІДНО СТВОРИТИ ДІЮЧУ СИСТЕМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Щоб дотримуватись прав громадян, поліцейський мусить бути захищений сам. Питання справедливої матеріальної компенсації за понаднормову працю, страхування ризиків для життя і здоров'я, забезпечення потреб повсякденної роботи, юридичний супровід – повинні забезпечуватись в повному обсязі. Також, держава повинна розробити справедливу і прозору систему призначень й оплати праці. Необхідно, щоб поліцейський мав можливість підвищувати кваліфікацію і вчитися. Пенсійне забезпечення повинне стимулювати чесну працю та мотивувати. Держава повинна сприяти розвитку незалежних (на відміну від діючого) профспілок та об'єднань працівників поліції, які будуть відстоювати їх права.

НЕОБХІДНІ КОРИННІ ЗМІНИ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІОНАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Необхідно розробити єдину програму учбового курсу з прав людини для всіх навчальних закладів та системи професійної підготовки поліції. Окрім єдиного загального курсу з прав людини, в процесі підготовки правоохоронців мають бути передбачені спеціалізовані курси, або теми, які б розкривали сутність та особливості забезпечення прав та свобод людини в діяльності поліції при здійсненні конкретних завдань по боротьбі зі злочинністю та охороні публічного порядку.

РОЗДІЛ 1.

РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Ефективність діяльності поліції: оцінка населення

Одним із найважливіших напрямків реформи міліції, який вказував на те, що зміни почалися, стали декларації Міністерства внутрішніх справ про те, що стара «сувора» система оцінки діяльності остаточно перестала існувати. Так, ще навесні 2015 про це оголосила Ека Згуладзе, заступник Міністра внутрішніх справ, фактично найнята на роботу для запуску реформ. Саме вона і її команда розробляли проекти патрульної поліції і проект закону «Про національну поліцію».

«У законопроекті багато нововведень не тільки для українського правового простору, а й для багатьох європейських країн. Ми максимально підключили цим законом громадськість. Ми прописали, як громадськість може моніторити поліцію, як поліція має звітувати перед населенням.»

З інтерв'ю заступника міністра МВС Еки Згуладзе Українській правді, квітень 2015²

Схожі заяви і дії звучали також від Міністра внутрішніх справ практично відразу після запуску патрульної поліції.

«Тепер ми все перезавантажуємо. Поліція! Геть архаїзми пострадянської міліцейської системи! З метою впровадження європейської моделі оцінки поліції сьогоднішнім наказом скасував усі 86 обов'язкових показників оцінки. Буде введено абсолютно нову модель оцінки ефективності поліцейської роботи, яка спирається на довіру населення до поліції. Оцінка ефективності діяльності співробітників Національної поліції буде здійснюватися за чотирма напрямками: 1) результати зовнішнього опитування; 2) оцінка бізнес-середовищем ефективності поліцейської діяльності; 3) результати внутрішнього опитування; 4) результати виконання пріоритетних завдань. «Так буде правильно! – і ніяких більше паличок, галочок і планових нормативів за кількістю кишенькових злодіїв і розкрадачів!»

Міністр внутрішніх справ, Арсен Аваков, Листопад 2015³

² <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2015/04/23/7065637>

³ <https://www.unian.net/society/1183122-avakov-otmenil-86-pokazateley-effektivnosti-raboty-pravoohraniteley.html>

Прийнятий дещо пізніше закон дійсно містив ряд революційних для вітчизняної правоохоронної системи положень, зокрема, щодо системи оцінки ефективності поліції. Так, наприклад, Стаття 11 «Взаємодія з населенням на засадах партнерства» містить положення про те, що **«Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції»** та «Оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України». У разі реалізації положень закону протягом двох років з дня початку реформи ці зміни дійсно могли б стати революцією в системі і визначити напрямок реформ в подальшому. Адже, як показували різні дослідження, саме застаріла система оцінки діяльності поліції (так звана «сувора система» або показники) багато в чому визначала і закритість поліції, і поширеність незаконного насильства, і слабкий зв'язок поліції з громадянами. Однак, на жаль, цього так і не відбулося.

□ *Немає структурності в роботі, немає загальної картини того, що відбувається на районі. Тобто, хто цим повинен займатися, чи то командири, чи то люди, які моніторять ситуацію, цього немає. Немає живої аналітики, щоб вони бачили картину вулиці прямо зараз, що відбувається і де конкретно, де більше, де менше, де потрібно посилити, де послабити. Немає аналітики викликів. Нас викликають, багато викликів, розумово відсталі люди, дзвонять, що тільки не відбувається.*

З інтерв'ю з працівником поліції

І хоча Міністерство внутрішніх справ, Національна поліція і їх представники час від часу використовували ретельно обрані ними дані різних соціологічних досліджень для того, щоб продемонструвати успіхи реформ, незалежної системи оцінки діяльності поліції не було створено. Сьогодні, у 2017, ми все ще не маємо ні процедур відбору організацій для проведення національної оцінки, ні узгоджених показників оцінки. Відомство занурилося у поточні справи боротьби зі злочинністю та реформи, та не знайшло часу вивчити думку населення щодо ефективності, яку пропонувало саме ж у профільному законі.

Як і раніше, ключовими для роботи керівника поліції на різних рівнях залишаються статистичні показники — кількість «учинених правопорушень», «протиправних посягань», «розкриття злочинів», «виявлення», «вилучення», «кількість вжитих заходів», «показники з документування злочинів» та ін. Фактично, **стара система оцінки діяльності, яка спонукала працівників міліції на порушення прав громадян залишилась незмінною**. Про це свідчить також змінена риторика керівництва МВС та ГПУ.

□ *Як повідомляє кореспондент УНІАН, генпрокурор Юрій Луценко під час наради в ГПУ заявив, що «ситуація з розкриттям злочинів: у 2013 році розкривалося 45% злочинів від усього масиву врахованих, у 2014–44%, у 2015–39%. І це в принципі нормально. Це європейська норма — близько 40%. Але вже в минулому році — менше*

30% від усього масиву злочинів. Якщо ми подивимося на найважчі, ми побачимо ще більш жахливу ситуацію. Неможливо доводити ефективність і відкритість прокуратури з такими показниками, шановні місцеві прокурори», – заявив Луценко.

Луценко також зазначив, що найнижчі показники розкриття злочинів у «складних» областях, зокрема, в Київській, Харківській, Одеській та Запорізькій областях.

Лютий 2017, за матеріалами ЗМІ⁴

«Прийшла статистика протидії злочинам за 9 місяців 2017 року – правоохоронцям вдалося розкрити більше злочинів на 25,6%. При всіх особливостях сьогоденного часу – є позитивна динаміка», – сказав Арсен Аваков. Міністр зазначив, що у порівнянні з 2016 роком, кількість злочинів зменшилась із 491097 до 419777, тобто на 14,5%. Міністр наголосив, що лише за вересень працівники поліції розкрили 21552 справи.

З повідомлень міністра внутрішніх справ Арсена Авакова, жовтень 2017⁵

На жаль, проблема не обмежується виключно недостатньою кількістю національних досліджень з оцінки ефективності роботи поліції. Найтривожнішою складовою проблеми є те, що керівництво поліції як у Києві, так і на місцях не бачить цінності у соціологічних даних, що відображають думку населення, а отже, і в самій думці населення про роботу поліції. Чесна картина злочинності і відносини громадян не цікавлять поліцейське керівництво, а система показників використовується для тотального контролю внутрішніх процесів і управління. Таким чином, система продовжує працювати в замкнутому режимі, орієнтуючись на вкрай недостовірну внутрішню статистику, фактично ігноруючи думку громадян. Це веде не тільки до помилок у розумінні ситуації, неправильно виставлених пріоритетів діяльності, а й у відсутності довіри між людьми і поліцією. Адже саме довіра є основним критерієм успішності поліції, якщо слідувати положенням закону.

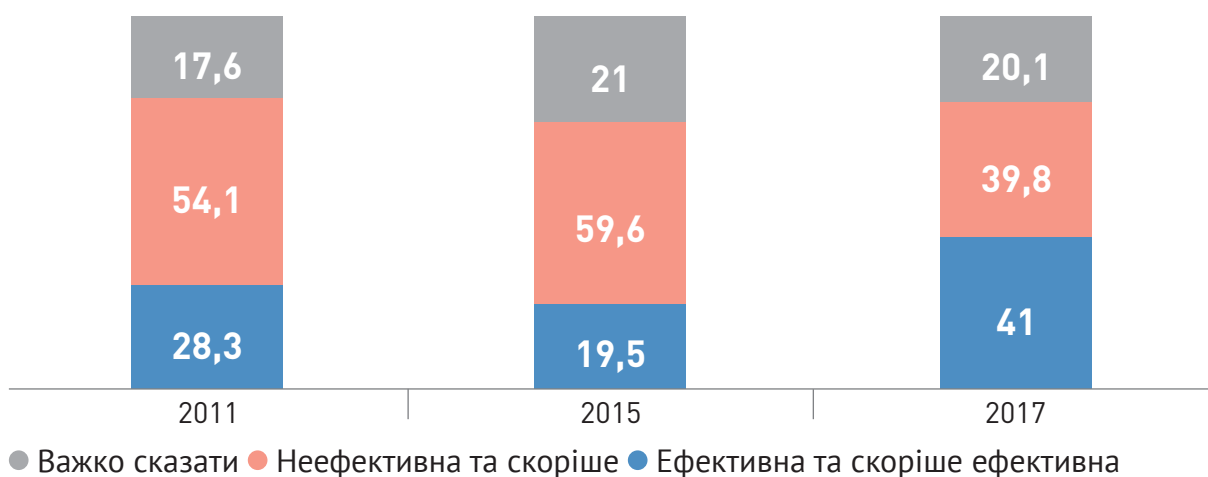
Узагалі, громадськість потрібно залучати, саме організації, ми повинні працювати спільно. Ми повинні всі разом, у нас місто одне, ми всі в ньому живемо. Я не розумію «Дорожній контроль», та вони вказують на якісь недоліки в роботі патрульних, але це не те, чим вони мають займатися. Ми повинні разом працювати над цим. Разом відправляти в наші державні органи, які займаються проектуванням, дорожнім рухом і всім іншим, ось ці недоліки, а не «гавкати».

З інтерв'ю з працівником поліції

⁴ <https://www.unian.net/incidents/1779117-lutsenko-o-situatsii-s-raskryvaemostyu-prestupleniy-v-slojnyih-oblastyah-naimenshie-pokazateli.html>

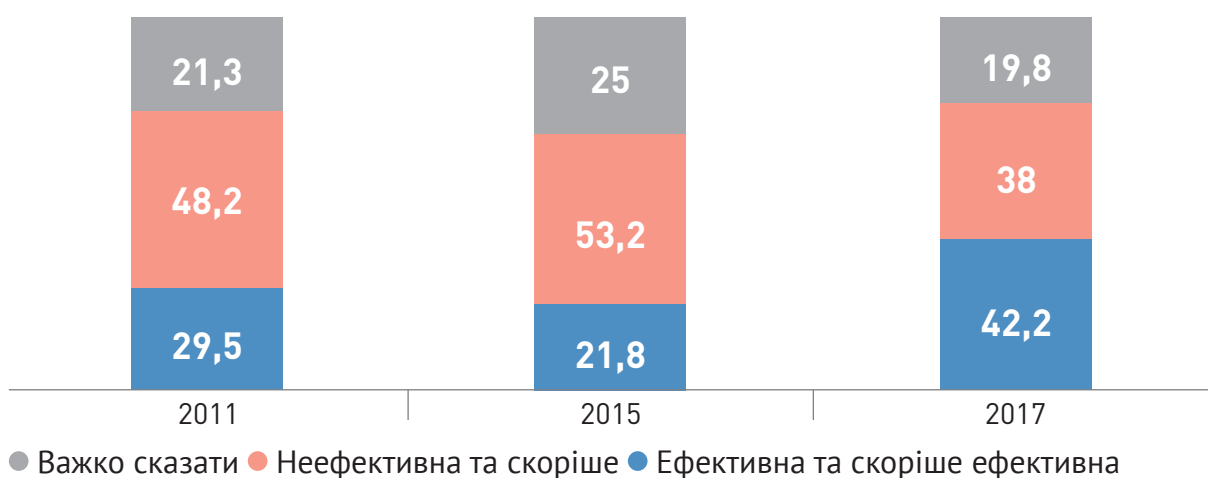
⁵ http://mvs.gov.ua/ua/news/10528_Arsen_Avakov_Riven_rozkrittya_zlochyniv_zbilshivsia_na_25__mamo_pozitivnu_dinamiku_INFOGRAFIKA_.htm

Саме тому першим блоком нашого дослідження стало вивчення думки громадян про те, як вони оцінюють зусилля національної поліції із забезпечення безпеки в країні в цілому і в регіонах. До слова, результати дослідження свідчать про певну позитивну динаміку у ставленні українців до результатів діяльності поліції: 41,0% українців вважають, що поліція працює ефективно (з них 32,6% – що поліція працює скоріше ефективно, а 7,4% – що працює ефективно). Це є позитивним зрушенням, бо два роки тому ефективною діяльністю поліції називав тільки кожен п'ятий громадянин (19,4%) (рис. 1.1.1).

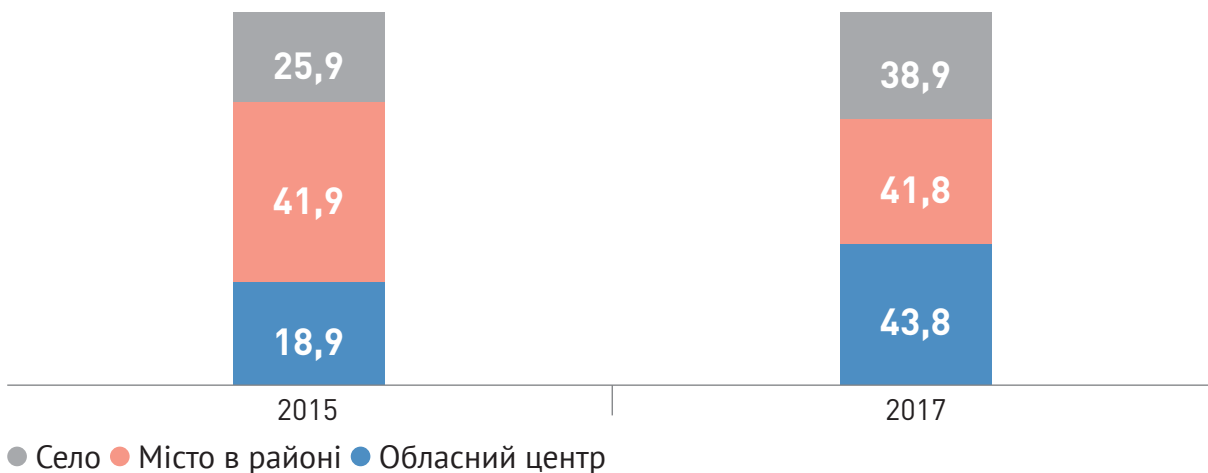
Рис. 1.1.1. Оцінка ефективності діяльності української поліції очима населення (порівняння опитувань 2011, 2015 та 2017 років; у% до тих, хто відповів)

Оцінка ефективності місцевої поліції суттєво не відрізняється від загальнонаціональної – за два роки помічено таку саму динаміку. Більшість респондентів оцінюють роботу поліції як ефективну (42,2%), хоча кількість незадоволених критично велика (38,0%) (рис. 1.1.2).

Рис. 1.1.2 Оцінка ефективності діяльності місцевої поліції очима населення (порівняння опитувань 2011, 2015 та 2017 років; у% до тих, хто відповів)

Важливо зазначити, що в 2015 році оцінка ефективності значною мірою відрізнялась у населених пунктах, різних за розміром, що дещо змінилось у 2017.

Рис. 1.1.3. Оцінка ефективності діяльності місцевої поліції очима населення різних типів населених пунктів (порівняння опитувань 2015 та 2017 років; у% до тих, хто відповів)

Так, найкраще поліцію в 2015 оцінювали мешканці сіл та смт, а найгірше – мешканці обласних центрів. Це було пов'язано з відсутністю дистанції, як просторової, так і комунікативної, між поліцією і громадою в невеликих населених пунктах. Поліція зразку 2015 у великих містах взагалі намагалася звести контакти з населенням до мінімуму, що, звісно відбилося на оцінці її діяльності. Після запуску патрульної поліції кількість контактів побільшало, люди стали бачити на вулицях патрульні машини, частіше спілкуватися з поліцейськими, і це поступово привело до росту оцінки діяльності поліції в обласних центрах, де найбільша кількість патрульних. Але між поліцією та громадянами все ж залишається значна дистанція, що, звісно не сприяє ні безпеці, ні взаємодії (рис. 1.1.3).

💬 *Сидить чоловік, який говорити не може, він п'яний як чіп. Люди це бачать, але при цьому кожна наша дія має бути зафіксована купою свідків. І ось вони люди, ось вони бачать усе, але при цьому якщо потрібен свідок для складання матеріалу, вони кажуть «ні, ні, ні нам це не потрібно». Ці ж люди вважають за можливе прийти додому і почати на форумах писати про бездіяльність поліції. Я не зовсім розумію, щось тут неправильно, щось не сходиться. А окремі громадяни – це те, на чому ми зараз тримаємося, вигрібаючи це все. Тонни негативу, які на тебе звалюються. Знаходяться одна-дві людини, які скажуть: «Хлопці, спасибі! Дійсно допомогли, дійсно робите потрібну справу». Люди, до яких доходить, що ми кров цього міста, ми реагуємо на його проблемні моменти і прямуємо туди, де це потрібно тут і зараз.*

З інтерв'ю з працівником патрульної поліції

1.2 Оцінка масштабів незаконного насильства в поліції України у 2017 році

З часу останнього дослідження поширеності незаконного насильства в поліції минуло 2 роки, і сама система органів внутрішніх справ зазнала деяких змін. Так, декларувалося, що запущена в 2015 році реформа розпустить ДАІ, УБОЗ і «Беркут»; скасує показники діяльності, виведе на вулиці абсолютно «нову патрульну поліцію». Додатково до обіцяного в ході реформи були істотно централізовані органи внутрішніх справ і в Міністерство увійшли раніше незалежні відомства, такі як Національна гвардія, Державна міграційна служба, Державна Прикордонна служба, Державна служба з питань надзвичайних ситуацій. Національна поліція отримала більше незалежності в межах МВС, і її персонал пройшов через кілька послідовних хвиль люстрації та атестації. Однак деякі фактори, які багато в чому визначають поширеність поліцейської жорстокості, залишились незмінними, серед яких украй важливим є система збору та аналізу скарг на дії працівників поліції система оцінки стану законності в поліції в цілому.

Як і раніше скарги або надходять безпосередньо в поліцію і розглядаються там, або йдуть у прокуратуру, яка адресує роботу з перевірки скарги знову ж поліції. Тобто дані оцінюються, збираються та формуються самими ж правоохоронними органами. Як неодноразово зазначалося в наших дослідженнях⁶, подібну систему навряд чи можна вважати ефективною. Крім того, як і до 2015 року, неефективна та закрита система впливає й на кількість таких повідомлень – часто жертви тортур або насильства нікуди не звертаються, побоюючись тиску, або звертаються до ЗМІ. Це веде до того, що реальний масштаб насильства в поліції все ще залишається прихованим від офіційної статистики. Саме тому, через два роки після початку реформи поліції соціологічне опитування залишається єдиним методом, що дозволяє вийти на реальні масштаби такого латентного явища, як незаконне насильство в поліції в Україні.

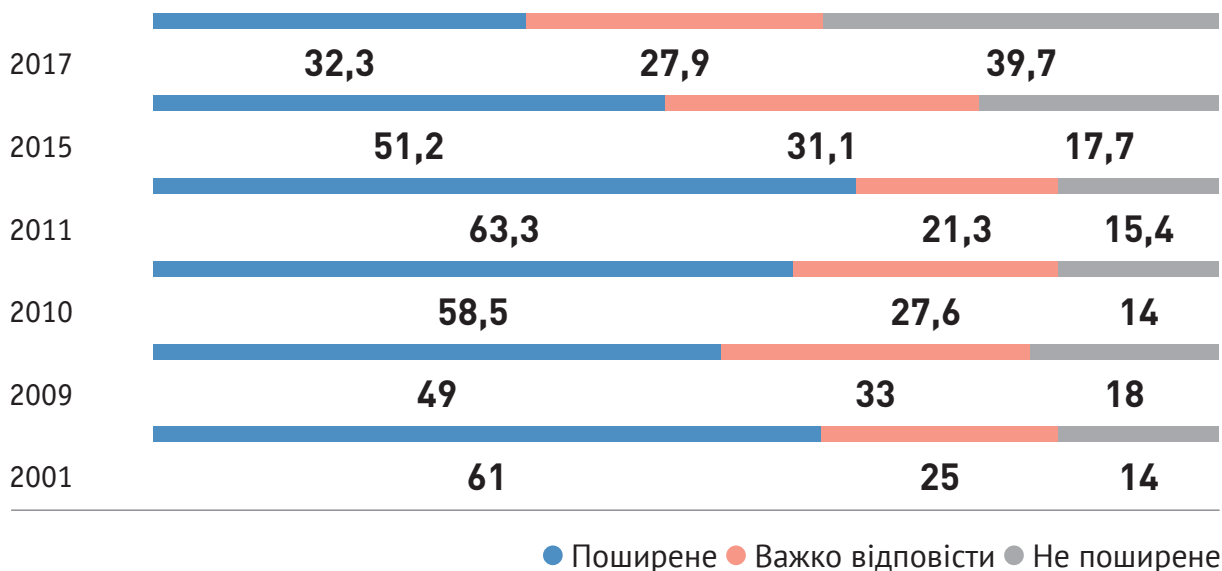
Використовуючи напрацьовані роками моніторингові інструменти дослідження, ми традиційно оцінили кількість людей, що особисто стали жертвами незаконного насильства з боку працівників поліції протягом 2017 року. В оцінці періоду 2004–2009 рр. нами було виявлено 105 таких випадків (3,5%); у 2010 році – 34 випадки (2,1%); у 2011 році стало 78 випадків (2,6%); в 2015–24 випадки (1,3%), а в **2017–59 випадків (2,0%)**.

Дослідження показує, що кількість громадян, які вважають, що застосування поліцією незаконного насильства, побиття, тортур, залякування у масштабах країни тією чи іншою мірою поширені, суттєво зменшилась – до 32,3% (рис. 1.2.1). Зменшилась до 27,9% кількість таких, що не можуть визначитись із відповіддю на це питання. Разом з тим, збільшилась до 39,7% частка тих, що вважають, що поліція не застосовує незаконне насильство у своїй роботі. Тобто результати моніторингу показують, що, незважаючи на зростання випадків насильства, сприйняття масштабів незаконного насильства додатково зменшились за два роки.

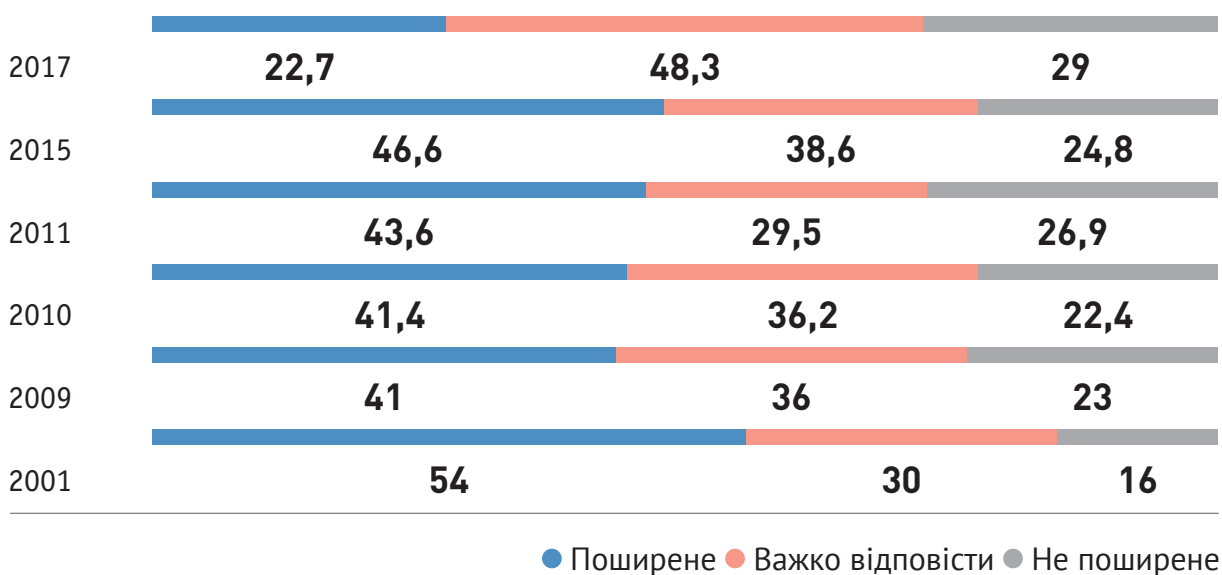
⁶ <http://www.khisr.kharkov.ua/index.php?id=1444999354>

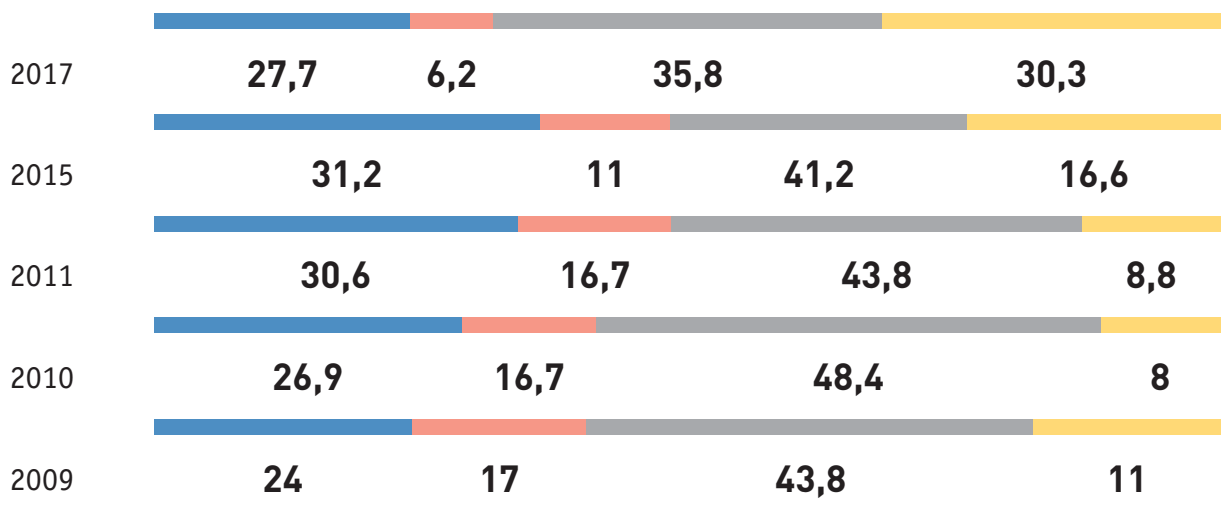
Трохи інші цифри дає оцінювання думки громадян про поширеність масштабів незаконного насильства в місцевій поліції. Тут респондентам було важче дати однозначну відповідь, тому суттєво зростає кількість респондентів, які вагаються щодо думки про застосування чи незастосування місцевою поліцією незаконних методів роботи – до 48,3% (рис. 1.2.2). 22,7% вважають, що так чи інакше такі випадки трапляються, а 29% – переконані, що місцева поліція не застосовує незаконне насильство та катування.

Рис. 1.2.1. Розподіл відповідей на запитання: «Наскільки, на Вашу думку, у наш час поширене застосування працівниками поліції України незаконного насильства (побиття, тортур)?» (у % до тих, хто відповів)

Рис. 1.2.2. Розподіл відповідей на запитання: «Наскільки, на Вашу думку, у наш час поширене застосування працівниками вашої місцевої поліції незаконного насильства (побиття, тортур)?» (у % до тих, хто відповів)

● Залишилась на тому ж рівні ● Збільшилась ● Важко сказати ● Зменшилась

Рис. 1.2.3. Розподіл відповідей на запитання: «Наскільки змінилася ситуація з незаконним насильством у поліції протягом останніх 12 місяців?» (у % до тих, хто відповів)

Дані дослідження дозволяють побачити суттєвий зсув у сприйнятті респондентами ситуації з проявами незаконного насильства в поліції за останній рік. Так, кількість таких, кому важко відповісти – 35,8%, тобто більшість визначились зі своєю думкою щодо цього питання (рис. 1.2.3). Дещо зменшилась кількість таких, що вважають, що ситуація жодним чином не змінилася (27,7%). Цікавим є той факт, що вже третій рік поспіль простежується чітка тенденція до збільшення кількості тих, хто вважає, що насильства у поліції поменшало (30,3%). Можна говорити про значні позитивні зрушення у сприйнятті населенням поліції. Але чи є для того підґрунтя, або це лише думка, нав'язана медіа чи соціальними мережами, які добре зустріли та супроводжують «перемогу» реформи поліції як «найбільш успішну» або «єдину реформу»?

Дані дослідження показали, що **кількість** опитаних, які протягом останніх 12 місяців ставали жертвами навмисного завдання працівниками поліції побиття, **страждань чи катувань зростає з 1,3% (2015 рік) до 2,0% (2017)**. Тобто ми маємо зворотні тенденції після певних позитивних зрушень 2011 року, коли кількість жертв катувань та жорсткого поводження з боку поліції зменшувалась.

Треба зважати, що **незаконне насильство в поліції, як і раніше, залишається вкрай латентним феноменом** – більшість потерпілих не тільки не повідомляє про такі випадки, а навіть боїться говорити про це з інтерв'юерами. Тем не менш, **результати моніторингу 2017 року вказують на те, що збільшилось фактів побиття, завдання тілесних ушкоджень у ході затримання**. Так, якщо в 2015 таких фактів у дослідженні було виявлено 15, то в 2017–44. Фактично ми повернулись до масштабів семирічної давнини (таб. 1.2.2).

В основному, це перевищення заходів фізичного впливу під час затримання, поклали людину на землю в наручниках, вона вже нічого не робить, але пару разів дати їй можна.

З інтерв'ю з працівником патрульної поліції

Зазвичай для того, щоб оцінити масштаб і динаміку незаконного насильства в поліції, ми проводимо розрахунок оціночної кількості потерпілих. Як і під час оцінювання минулих періодів, він виконується за допомогою екстраполяції результатів дослідження на все доросле населення України. Для цього відсоток потерпілих від того чи іншого виду незаконного насильства в поліції ми взяли від загальної кількості дорослого населення України. Як і в 2015, цього року ми корегували дані, не враховуючи в оцінці АР Крим, непідконтрольні території в Донецькій та Луганській областях, але враховуючи кількість офіційно зареєстрованих повнолітніх внутрішніх переселенців із цих регіонів (загальна кількість дорослого населення – 32065 277 осіб згідно з даними Держкомстату). Таким чином, у ході дослідження ми отримали оціночні дані масштабів незаконного насильства в поліції на територіях, не охоплених окупацією (таб. 1.2.1–1.2.5).

Минулого моніторингу (2015) результати такої оцінки показали, що оціночна кількість жертв складала близько 409080 осіб, що було вдвічі менше, ніж за 2011. Однак у 2017 році дослідження виявило 2,0% громадян від загальної кількості, що особисто ставали жертвами насильства з боку поліції (протягом періоду 12 місяців). Це дозволяє нам казати, що **оціночна кількість постраждалих сягає 641 326 осіб.**

Таб. 1.2.1. Оціночна кількість жертв незаконного фізичного насильства в поліції України у період 2004–2017 рр.

Рік	Кількість жертв (%)	Оцінна кількість потерпілих
2004	2,73	1026 616
2004–2009	3,50	1 319 500
2010	2,10	791 700
2011	2,60	980 200
2015	1,30	409 080
2017	2,0	641 326

Таб. 1.2.2. Оцінна кількість жертв побиття, завдання тілесних ушкоджень у ході затримання поліцією в період 2004–2017 рр.

Рік	Кількість жертв (%)	Оцінна кількість потерпілих
2004	2,73	1026 616
2004–2009	1,6	604433
2010	1,3	491102
2011	1,6	604433
2015	0,5	157338
2017	1,5	480979

Слід зазначити, що оцінна кількість жертв побиття, завдання тілесних ушкоджень у ході розслідування суттєво збільшилась та склала приблизно 384783 осіб (таб. 1.2.3).

Таб. 1.2.3. Оцінна кількість жертв побиття, завдання тілесних ушкоджень у ході розслідування в поліції України в період 2004–2017 рр.

Рік	Кількість жертв (%)	Оцінна кількість потерпілих
2004	0,94	355293
2004–2009	1,3	491102
2010	0,9	330300
2011	0,8	293600
2015	0,6	188806
2017	1,2	384783

Ця ж тенденція відбилась на оцінній кількості осіб, що стали жертвами тортур у ході розслідування (таб. 1.2.4). Згідно з даними, у 2015 році оцінна кількість тих, проти кого було застосовано тортури в ході розслідування, зменшилась зі 113 до 63 тис. Але на 2017 р. ми спостерігаємо картину, схожу на ситуацію 2011 року, коли кількість жертв тортур також суттєво зменшувалась, а потім знову зросла. Таким чином, сьогодні жертвами тортур у ході розслідування стають близько 96000 українців щороку.

Таб. 1.2.4. Оцінна кількість жертв тортур у ході розслідування в поліції України в період 2004–2017 рр.

Рік	Кількість жертв (%)	Оцінна кількість потерпілих
2004	0,25	93498
2004–2009	0,3	113331
2010	0,2	75400
2011	0,3	113331
2015	0,2	62935
2017	0,3	96195

Нажаль, фізичне насильство все ще підкріплюється або замінюється психічним. Шантаж, залякування, погрози жертві й родичам, образи, приниження все ще присутні у роботі поліції та протягом року значно розповсюдилися знов (таб. 1.2.5).

Таб. 1.2.5. Оцінна кількість жертв психологічного насильства в поліції України в період 2004–2015 рр.

Кількість жертв (у % та оцінна кількість)

Рік	Шантаж	Залякування, погрози, зокрема й стосовно близьких	Поводження, що принижує людську гідність
2004	0,7% (261795)	1,29% (486191)	0,6% (523590)
2004–2009	1,1% (415547)	1,7% (642210)	1,9% (717764)
2010	0,6% (226200)	0,6% (226200)	0,3% (113100)
2011	1,1% (415547)	1,4% (527800)	1,6% (603200)
2015	0,4% (125870)	0,2% (62935)	0,3% (94403)
2017	0,3% (96195)	0,5% (160326)	0,8% (256522)

Як важливе досягнення Міністерства внутрішніх справ та Національної поліції в період з 2015 року можна вказати те, що діяльність їх підрозділів в зоні проведення АТО стала більш підконтрольною. Робота підрозділів поліції і батальйонів на лінії фронту, або в населених пунктах у лінії розмежування, довгий час була відірвана від роботи системи кримінальної юстиції – судовий і прокурорський нагляд просто були відсутні. Це призводило до того, що деякі практики незаконного насильства закріпилися. Звичайним було незаконне затримання, засноване на неперевіреній інформації або чутках. Такі затримання проводились без контролю прокуратури і суду, та відповідно без будь-яких гарантій дотримання прав людини. Затримані часто були піддані побиттям та тортурам, та їх доля цілком залежала від тих, хто їх утримував. Крім того, часто затриманих поза легальною процедурою людей, поміщали в непристосовані для цього місця, де умови їх утримання були відверто нелюдськими.

Наше дослідження 2015 року наголошувало на розповсюдженості цих практик та вказувало на те, що справжні масштаби незаконного насильства, яке відбувалося в зоні проведення АТО оцінити неможливо. Додатковою проблемою було те, що незалежність і різнопідпорядкованість підрозділів, анонімність багатьох службовців, ротації і передислокації, побоювання жертв повідомляти про факти незаконного насильства та неоступність каналів для таких повідомлень вели до ще більшої латентності.

Протягом 2015–2016 року, Міністерством внутрішніх справ, Національною поліцією та Генеральною прокуратурою України було проведено значну роботу з впорядкування діяльності добровольчих батальйонів та інших підрозділів, які працюють в зоні АТО. Звичайно, до медіа попали тільки найгучніші розслідування (наприклад, проти бійців батальйону «Торнадо»), а значний обсяг цієї роботи було проведено не публічно, без розголосу обставин розслідувань скарг та проступків, але в цілому це забезпечило певне зменшення масштабів насильства з боку працівників МВС у зоні бойових дій.

В той же час, в Донецькій та Луганській областях перебуває значна кількість працівників поліції та Національної гвардії. Враховуючи кількість блок-постів та застарілу систему збору скарг на дії поліції та реагування на них, незаконне насильство в регіоні залишається звичайним явищем.

 У нас в Луганській області на блок-постах, які всередині області і не межують з лінією фронту, стоїть поліція. Вони зазвичай перевіряють паспорти, якось там вони по комп'ютеру дивляться і т.д. І ось вони забирають в моєї матері паспорт на перевірку. Забирали у всіх на перевірку, але потім взяли вивантажили її і ще 2-х жінок, віку моєї мами, 60+. У неї оплачений проїзд. Вона каже: «Хлопці, а що сталося?». Вони кажуть: «Ви перебуваєте в партії «Світ Луганщини». «Світ Луганщини» – це партія Плотницького, яка бере списки жителів, хто колись жив у різних населених пунктах, беруть по ЖЕКах, по поліклініках, ще десь, або списки людей, які коли-небудь отримували гуманітарку. І всі про це знають. Ніхто мамі не пояснює чому її зупиняють, що трапилося. Один

співробітник, два метри зросту почав її штовхати, бити автоматом. І почав там оглядати речі, забрав ковбасу, згущене молоко, ще щось. Час вони стояли на морозі, а потім їх відвезли в Сєвєродонецьк. Вона розхвилювалася, у неї тиск, намагалася сказати, що її кудись везуть, зателефонувати мені, але їй не давали. Співробітник поліції кричав, хамив, ображав. У Сєвєродонецьку дві години їх поспрашивали формально і відпустили. Я взяла і зателефонувала на гарячу лінію Нацполіції, залишила скаргу і десь через два тижні до мене почали приходити. Я їм розповіла як він виглядав, розповіла приблизний вік, розповіла зміну, точний час коли це було. Приїжджають потім до мене на наступний день і кажуть: «Ви ось накатали скаргу, а він не з нашого управління, а він з Полтави, у відраджєнні». Приходили і казали, що «ми його покараємо», а ви напишіть, що ми «провели роботу». Тільки напишіть, що претензій не маєте. Ну, я і підписала. Ну і потім, звісно все зам'ялось, нікого не покарали.

З інтерв'ю з жертвою незаконного насильства

Певному зменшенню всіх видів незаконного насильства в поліції в 2015 році в країні (крім Донецької та Луганської областей), сприяло кілька факторів, серед яких виділяли три найбільш впливові⁷:

1. Введення нового УПК.
2. Створення нової, більш дієвої системи надання безоплатної правової допомоги.
3. Післямайданні побоювання резонансу незаконних дій.

Слід зазначити, що два роки потому, коли всі види атестацій та люстрацій уже були позаду, а суспільний інтерес до злочинів, учинених працівниками поліції, трішки вщух, почав згасати і вплив третього з вказаних факторів, який експерти вказували як найбільш впливовий на зменшення масштабів незаконного насильства в поліції («Побоювання резонансу незаконних дій»). **Фактично почала відновлюватися система, яка існувала до 2014 року** – більшість підозрюваних у злочинах проти Майдану так і не були засуджені та не отримали покарання; ті, що не пройшли атестацію, поновились на службі; в оцінку діяльності повернулись показники; систему скарг на дії поліцейських змінено не було. До цього слід також додати чергові втрати професійних кадрів та прибуття нових, не досить добре навчених патрульних.

 Вони самі навіть про це розповідають, не соромлячись. Звичайно, ніхто не розповідає, що «притиснули якогось бізнесмена», «змусили грошей віддати». Зазвичай – хтось був із чимось не згоден, ну, ми йому там довели, дали йому там по печініці у райвідділі. Тобто, знаєте, вони ставляться до цього, ніби жартома комусь розповіли, анекдот. Смішна історія з роботи. Щось типу цього.

З інтерв'ю з працівником прокуратури

⁷ <http://www.khivr.kharkov.ua/index.php?id=1463407866>

Крім цього, ці явища стали поступово відбиватись на інших чинниках, які обумовлювали зменшення незаконного насильства в поліції – наприклад, на доступі до безоплатної правової допомоги, який фактично є найважливішим запобіжником катувань та жорстокого поводження.

 У рапортах зазвичай пишуть, що людину запросили у райвідділок для написання заяви, встановлення особистості. Тобто людина нібито сама погодилась, а її просто підвезли.

З інтерв'ю з працівником патрульної поліції

Так, згідно з даними Координаційного центру з надання правової допомоги, працівниками регіональних центрів було виявлено **3805** випадків порушень працівниками правоохоронних органів вимог кримінального процесуального законодавства та Порядку інформування. Тобто працівники поліції не повідомляли адвокатів про практично кожне десяте затримання.

 «28 жовтня 2017 року у Києві поліція влаштувала облаву у закладі «Jugendhub», де проходив музичний захід, та затримала відвідувачів хабу, доставивши їх до відділку поліції та військкомату. Того ж дня на офіційному веб-сайті Головного управління Національної поліції у місті Києві було повідомлено, що «за результатами обшуку було затримано 17 осіб, у яких вилучили наркотичні засоби. Затримані після освідчування доставлені до Шевченківського УП ГУНП у м. Києві для проведення процесуальних дій» та «слідчим відділом Шевченківського УП ГУНП у м. Києві розпочато кримінальне провадження за ч. 1 ст. 317 Кримінального кодексу України. Однак, ні того дня, ні наступного від правоохоронних органів, які здійснили затримання, не надходило жодних повідомлень до Регіонального центру з надання безоплатної правової допомоги в м. Києві – навіть після того, як його працівники направили відповідні запити до Головного управління Національної поліції у місті Києві та Управління забезпечення прав людини Національної поліції з вимогою підтвердити чи спростувати інформацію щодо факту затримання таких осіб».

Із повідомлення Координаційного центру з надання правової допомоги⁸

Слід відзначити, що в 2016 році відбулося зростання кількості випадків недотримання вимог кримінального процесуального законодавства та Порядку інформування, виявлених регіональними центрами, з боку працівників правоохоронних органів, а реакція Національної поліції на скарги адвокатів навпаки – стає все більш формальною. Так, проведений працівниками Центру правової допомоги аналіз відповідей, що були

⁸ <http://legallaid.gov.ua/ua/holovna/2130-koordinatsiinyi-tsentr-zaklykaie-natspolitsiiu-dotrymuvaty-prava-zatrymanykh-na-zakhyst>

отримані регіональними центрами від Головних управлінь Національної поліції в областях та м. Києві, показав, що «більшість із них містять суто формальний характер, без конкретизації вжитих заходів дисциплінарного впливу до винних осіб», а на значну частину *звернень* із зазначенням конкретних фактів порушення співробітниками поліції вимог КПК та Порядку інформування взагалі «не було отримано відповіді, не зважаючи на повторно направлені листи окремих регіональних центрів»⁹.

Разом з тим, існують певні внутрішні проблеми в системі надання безоплатної правової допомоги – проект, який існує вже п'ять років, почав збоїти в окремих населених пунктах, навіть великих. Так, патрульні поліцейські зазначають, що досить часто й працівники центрів, і самі адвокати ставляться до своїх обов'язків без ентузіазму. Як і в наведених вище прикладах, результатом цього стає те, що значна кількість затриманих залишаються без правової допомоги.

 Він має право зателефонувати своїм родичам, має право на адвоката. Держава надає безкоштовних адвокатів. Як практика показує, вони не приїжджають, їм можуть зателефонувати, вони скажуть, давайте проконсультую і все. За весь час, коли я працюю, один раз приїжджав адвокат тому, що не дуже пізно було. А так після шостої, восьмої, є якийсь черговий, він сидить удома собі з дітьми, коли о 2 годині ночі п'яного затримують. Ми не дожили до цивілізованого європейського права ще. У нас немає відповідальності людей самих, тих же адвокатів, поліцейських.

З інтерв'ю з працівником поліції

 Введення безоплатної первинної правової допомоги ні на що не вплинуло, вона не працює. Люди приходять, їх футболять, забирають дані, щоб відзвітувати в суді, списати бабки. Крім того, проблема і з адвокатами. Вони повинні писати позови, представляти інтереси, надавати консультацію, а вони пишуть «ліві» години, тому що отримують гроші від кількості клієнтів і вироблення складених документів, участі в судах. Для багатьох це взагалі ширма, щоб отримати практику.

З інтерв'ю з працівником прокуратури

Таким чином, у 2017 ми отримали суміш інгредієнтів, з яких в українській міліції роками зростав певний масштаб насильства, і це поступово почало відбиватись на практиці поліції та досвіді громадян. Без прийняття відповідних заходів цей процес не зупиниться, а навпаки є ризик отримання додаткового масштабування незаконного насильства в країні.

⁹ <http://legaid.gov.ua/ua/component/content/article/142-novyny/liutyi-2017/1939-3-805-faktiv-porushen-pravookhorontsiamy-kpk-ta-informuvannia-tsentriv-z-nadannia-bvvpd-uzahalnenyi-analiz-2016-roku>

1.3 Оцінка побоювань незаконного насильства в поліції

Через два роки після старту реформи суспільство все ще продовжує дуже уважно слідкувати за кожною надзвичайною пригодою за участі поліції. Звичайно, кількість випадків жорстокості працівників поліції, що набули розголосу, неможливо порівняти з тим, що було в 2013–2014 році. Але це не означає, що незаконне насильство зникло або кардинально змінилось. Але чи змінилось ставлення самих українців до небезпеки стати жертвою незаконного насильства в поліції? Це питання ми вивчили в межах дослідження.

Певним зсувом є те, що кількість українців, які вважають, що незаконне насильство в поліції *нікому не загрожує*, протягом двох років дещо збільшилась – до 3,2%. До 2015 року цей показник навпаки поступово знижувався із року в рік. Для порівняння – в 2009 році цієї думки дотримувалися 2,5% респондентів, в 2010 році – 1,8% (таб. 1.3.1).

Але в той же час не це визначає загальну картину. **Як і 13 років тому, більшість опитаних усе ще дотримуються думки, що від насильства в поліції не застрахований ніхто.** Цей показник у 2017 році склав 44,7%, але він також поступово зменшується кілька років поспіль. Так, у 2009 році 61,6% опитаних вважали, що потенційною жертвою поліцейського свавілля може стати кожен. У 2010 році їх кількість зросла до 66,1%, але з 2011 почала поступово знижуватись (60,7%) і в 2015 становила 55,5% опитаних (таб. 1.3.1).

Таб. 1.3.1. Думка респондентів про те, представники яких груп найбільш погрожує незаконне насильство у поліції (у %)

Категорія	2009	2010	2011	2015	2017
Тільки професійним злочинцям, рецидивістам	13,2	12,4	13,5	16,3	26,3
Будь-якій людині, що скоїла злочин	16,9	13,9	21,6	21,6	26,4
Бомжам, п'яницям, бродягам	12,2	9,8	16,7	15,1	13,8
Неповнолітнім	4,5	5,0	7,9	4,6	6,4
Тим, хто провокує, кривдить працівників поліції	16,8	20,8	27,8	22,5	26,3
Підозрюваним у скоєнні тяжкого злочину	10,8	11,8	15,5	15,1	18,1
Будь-якому підозрюваному	12,0	13,1	19,5	17,3	12,6
Іноземцям	1,6	1,8	2,1	–	12,2
Учасникам масових заходів	–	–	–	8,6	10,8
Підозрюваним у сепаратизмі	–	–	–	9,6	12,2
Громадським активістам	–	–	–	4,8	6,5
Бідним людям	9,7	7,0	14,3	9,1	7,7
Жителям населених пунктів Донецької та Луганської областей	–	–	–	2,5	2,2
Представникам національних меншин	–	–	–	3,2	1,6
Громадянам Росії	–	–	–	2,1	1,7
Від цього не застрахований ніхто	61,6	66,1	60,7	55,5	44,7
Це не загрожує нікому	2,5	1,8	1,5	1,4	3,2

Рис. 1.3.1. Думка респондентів про те, кому загрожує насильство в поліції (дані 2015–2017 років, у %)

Узагалі, картина думок українців про те, хто саме більше за інших ризикує стати жертвою насильства в поліції, практично не змінилась (рис. 1.3.1). **До групи ризику також у першу чергу відносять тих, хто ображає поліцію (26,3% опитаних), професійних злочинців (26,3%), або тих, хто скоїв будь-який злочин (26,4%).**

Можна сказати, що в суспільній думці, як і раніше, небезпека стати жертвою незаконного насильства в поліції залишається найвищою для кожного, але поступово зростає для тих, хто так чи інакше опинився у сфері уваги поліції.

У нас просто в країні менталітет такий, що люди більше розуміють, коли з ними грубо спілкуються, просто людина по-іншому не розуміє, намагаєшся з ним нормально спілкуватися, тільки в цьому, мені здається, відбувається насильство. Жертвами можуть стати ті, які провокатори, алкаші, наркомани, які не можуть заспокоїтися.

Більшою мірою у людей мазохізм присутній, вони від цього деяке задоволення отримують. Є ті, які бояться з нами зустрічатися. Коли чоловіка зупиняєш, він сидить, у нього руки тремлять. Я нічого поганого не роблю. З самого початку у нього таке ставлення до мене. Так, я представник влади. Але я намагаюся бути доброзичливим.

З інтерв'ю з працівниками поліції

Дослідження показало, що суспільний резонанс та обурення, які свого часу викликали події в Криму та на Сході країни, стали поступово згасати. Так, «підозрювані у сепаратизмі особи» покинули трійку потенційних жертв незаконного насильства, а їх місце традиційно зайняли підозрювані у злочинах (таб. 1.3.2).

Таб. 1.3.2. Рейтинг віктимності представників різних груп за думкою громадян

Категорія	2009	2010	2011	2015	2017
Тільки професійним злочинцям, рецидивістам	3	4	7	4	2
Будь-якій людині, що скоїла злочин	1	2	2	2	1
Бомжам, п'яницям, бродягам	4	6	4	5	4
Неповнолітнім	8	8	8	10	
Тим, хто провокує, кривдить працівників поліції	2	1	1	1	2
Підозрюваним у скоєнні тяжкого злочину	6	5	5	5	3
Будь-якому підозрюваному	5	3	3	8	5
Бідним людям	7	7	6	6	8
Учасникам масових заходів	—	—	—	9	7
Підозрюваним у сепаратизмі	—	—	—	3	6
Громадським активістам	—	—	—	12	9
Жителям населених пунктів Донецької та Луганської областей	—	—	—	11	10
Представникам національних меншин	—	—	—	13	12
Громадянам Росії	—	—	—	7	11

П'яні стають жертвами, я вважаю, відразу. Ну і сімейне насильство, тому що поліцейський вважає, якщо ти б'єш свою дружину чи дитину, значить, ти все, ти – гнида, значить, і тебе теж можна теж бити.

З інтерв'ю з працівниками поліції

1.4 Допомога жертвам незаконного насильства

Куди та до кого звертатись постраждалим у випадках незаконного насильства з боку поліції? Які органи або інститути громадяни сприймають як потенційно найбільш ефективні для захисту своїх прав у 2017?

Зазначимо, що система розслідування випадків незаконного насильства в поліції фактично залишилась такою ж, якою вона була до початку реформ – тобто жертва має право звернутись зі скаргами, але їх розглядатиме сама поліція або прокуратура. Тобто система реєстрації скарг та їх розслідування, як і раніше, містить значні ризики необ'єктивності. Але в той же час слід зазначити певне зростання готовності громадян боротися за свої права. Так, *частина опитаних, які нікуди не планують звертатися* зі скаргами, дещо зменшилась та **склала 12,3%** відповідей (таб.1.4.1).

Щодо активних дій на захист своїх прав, то розподіл основних державних органів, до яких звертаються по допомогу, є незмінним. **Прокуратура залишається для громадян потенційно найбільш ефективним органом**, тому туди респонденти звернулися б у **45,1% випадків**. Як менш ефективні розглядаються інстанції в поліції, але кількість осіб, що звернулися б до них, зросла майже на третину (39,70%). З 2015 певним чином відновився авторитет правозахисних організацій (22,2%) та адвоката (27,6%) як інституцій, до яких можна звертатись за допомогою. Як і раніше, фактично кожен шостий готовий звернутись до ЗМІ (16,7%). **Як і раніше, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини сприймається населенням як найменш ефективний державний орган у випадку незаконного насильства з боку поліції**. Готових звернутись до нього по допомогу небагато – 5,8%.

Таб. 1.4.1. Думка респондентів про те куди вони будуть звертатись по допомогу у випадку застосування незаконного насильства, тортур або жорстокого поводження з боку поліції проти них або їх близьких (у % до відповідей)

	2009	2010	2011	2015	2017
Не буду нікуди звертатися	20,0	16,0	15,8	18,3	12,3
До прокуратури	38,8	43,0	41,4	41,2	45,1
До вищих органів поліції	23,7	32,0	31,0	27,1	39,7
До адвоката	24,0	23,0	31,0	24,4	27,6
До ЗМІ	12,7	15,0	14,1	17,4	16,7
До правозахисних організацій	23,7	25,0	18,4	16,8	22,2
До СБУ	6,0	9,0	6,7	7,2	10,9
До Уповноваженого ВРУ з прав людини	—	—	—	3,6	5,8
До міжнародних організацій (ООН, ОБСЄ тощо)	—	—	—	3,5	3,2

1.5 Толерантність до незаконного насильства в поліції

«Інтерв'юер: Чи можна взагалі допустити катування або незаконне насильство щодо затриманих і підозрюваних?»

Респондент: Можна було б припустити, якби ми не прагнули до цивілізованого суспільства, а хотіли залишитися в печері»

«Я взагалі не розумію тортур, сенс від них. Під тортурями навіть найстійкіші завжди ламаються. Потрібно ж покарати винного, а не катованого»

З інтерв'ю з працівниками поліції

Одним із найбільш важливих факторів, що впливають на розповсюдженість катувань та жорстокості в поліції, є ставлення суспільства до цього явища. Протягом останнього десятиріччя (2004–2015) нетерпимість населення України до незаконного насильства в поліції зростала, що, звісно, тиснуло на свідомість самих працівників та в кожному випадку змушувало їх розуміти суспільну небезпеку таких діянь. Але в 2015 році дослідження зафіксувало, що **кількість українців, що не толерують жорстокість, припинила зростати та навіть почала зменшуватись. Ця поступова тенденція продовжилась і в 2017.** Так, якщо в 2015 році 15,6% опитаних вважали катування та незаконне насильство можливим, але «тільки в крайніх випадках», то в 2017 їх кількість зросла до 18,5%. Також незначно, але зросла кількість таких, що допускають це «тільки щодо певних груп і категорій людей» – до 4,6%. Кількість же тих, які вважають, що «без цього робота поліції неможлива», залишилась практично незмінною (рис. 1.5.1).

Таким чином, ми маємо визнати, що майже кожен четвертий українець (24,4%) так чи інакше допускає можливість застосування поліцією незаконного насильства або навіть катувань. Навіть порівняно з 2015 роком дані за цією групою демонструють певну тенденцію (+1,2%). І хоча в 2017 переважну більшість у суспільстві (75,6%) становлять люди, які не визнають незаконного насильства в поліції ні за яких обставин або виправдань, отримані тенденції демонструють, що є частина суспільства, яка поступово радикалізується.

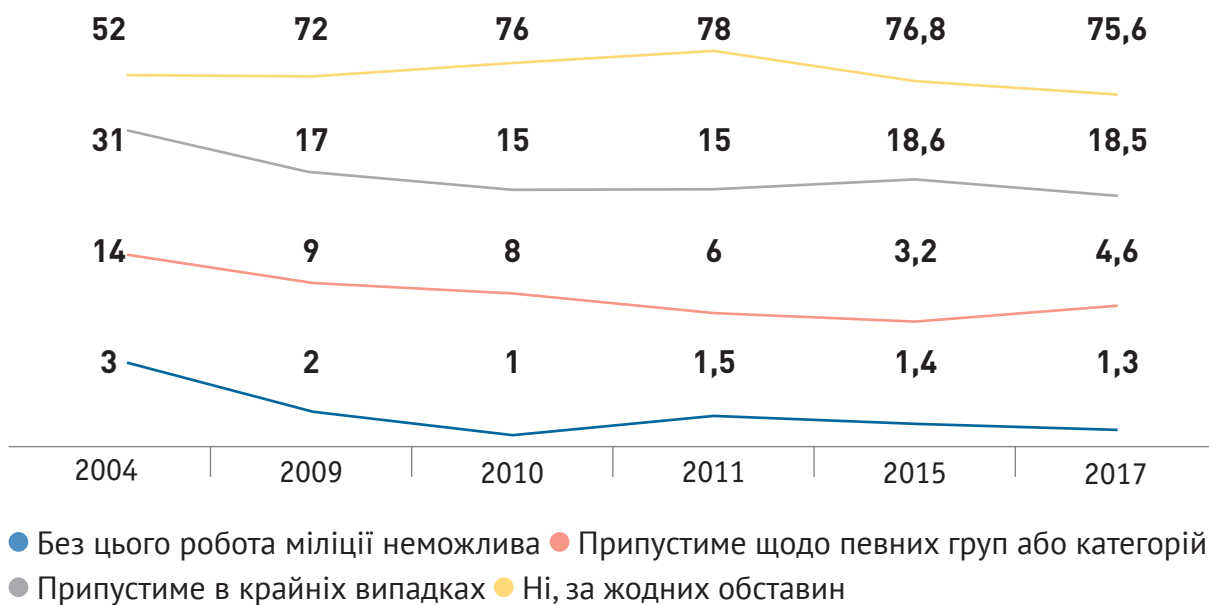
У нас система цінностей різна. Ви цього не розумієте тому, що по іншу сторону барикад. А ми в цьому варимось. Мені дуже подобаються правозахисники ці, які кричать по телевізору і розказують. Я завжди наводжу простий приклад. Особисто вам від щирого серця бажаю, щоб вашу дочку 3 людини згвалтували, а потім будемо розмовляти. Відразу затикаються. Хвилина мовчання. Все відразу зрозуміло. Ну навіщо? Я кажу, що навіщо? Ви куди підете? Ви можете взяти піс-

толет і піти застрелити. І тоді ми прийдемо до вас. Все дуже просто. Життя воно банальне, зле. Не ми такі, життя таке. Ти правозахисник, все це потрібно, тільки життя зовсім інше. А якщо трапився злочин і поліцейські перегнули, питань немає. Розумний поліцейський зробить так, що ніхто не доведе. Для цього він повинен бути грамотним і досвідченим. Тільки правозахисників особисто стосується, все, відразу по-іншому розмовляють. Хотять правду. А якщо правду неможливо довести законними способами, не виходить.

з інтерв'ю з працівником прокуратури

Рис. 1.5.1. Порівняльний розподіл відповідей населення на запитання: «Чи припустимо застосування співробітниками поліції побиття і тортур із метою розкриття або розслідування злочинів?» (%)

Можуть бути якісь особисті зацікавленості, бувають такі випадки. Наприклад, розслідують резонансну справу. В рамках справи поліцейські перестаралися, порушили справу по відношенню до них. Віддали в прокурорське слідство нам. Теоретично ми розуміємо, чому вони перестаралися там. Вони хотіли як краще, щось зробили, вийшло – не вийшло, це одна ситуація. Тут може бути лояльне ставлення з боку прокуратури. Така справа, швидше за все, закриється, мені так здається.

З інтерв'ю з працівником прокуратури

Тим респондентам, які допускають застосування протизаконного насильства в поліції, було поставлено запитання: «У яких випадках, на Ваш погляд, допустиме застосування побиття, знущань або тортур у роботі поліції?» Розподіл відповідей респондентів із числа населення за всі роки досліджень наведено в таблиці 1.5.1. При-

чому для кожної з категорій було підраховано **індекс припустимості** протизаконного насильства (*I prun.*). Варіантам відповідей були приписані значення «Так, допустиме» – 3; «Швидше допустиме» – 2; «Швидше не допустиме» – 1; «Ні, не допустиме» – 0. Індекс розраховувався як сума добутоків значень варіантів відповіді на кількість респондентів, що дали таку відповідь, поділена на загальну кількість тих, хто відповів на питання. Таким чином, індекс може змінюватися від 3 (всі респонденти допускають застосування протизаконного насильства із цією метою) до 0 (всі респонденти вважають неприпустимим застосування протизаконного насильства із цією метою). Тут потрібно підкреслити, що позиція «швидше не допустиме», хоча й указує на схильність респондента до заперечення насильства в поліції, але все-таки допускає мінімальну можливість його застосування, тому враховується як ступінь допустимості.

Порівнюючи індекси припустимості, які розраховані за відповідями населення в 2004–2017 роках (рис. 1.5.1), можна зробити такі висновки:

1. у суспільстві повільно, але небезпечно **зростає толерантність до незаконного насильства в поліції** за різними мотивами. Фактично, за два роки залишився тільки один мотив, насильство за яким не отримало додаткової підтримки – це «задля покращення показників діяльності».
2. найбільш припустимим незаконне насильство залишається **«для розкриття особливо тяжких злочинів (таких як убивство, зґвалтування, злочин проти дітей, викрадення та інше)», для «запобігання терористичного акту» та «як покарання й помста ґвалтівникам, убивцям».**

Також зростання індексу припустимості катувань та насильства спостерігалось у альтернативі, яку було нами введено до шкали 2015 року – *«під час роботи з винними у сепаратизмі та учасниками бойових дій проти України»*. Таким чином, виправдовування для насильства, які з'явилися після початку бойових дій на Сході України, не зникли за два роки, бо війна все ще тривожить громадян настільки, що вони навіть готові виправдовувати катування та насильство.

Таб. 1.5.1. Думка населення про припустимість застосування побиття, знущань або тортур у роботі поліції (у вигляді Індексу припустимості І пруп.)

	Індекс припустимості (І пруп.).					
	2004 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2015 рік	2017 рік
1. Для розкриття особливо тяжких злочинів (убивств, зґвалтувань, злочинів проти дітей, викрадень та ін.)	2,3	2,2	2,2	2,3	1,9	2,1
2. Як покарання й помста ґвалтівникам, убивцям	2	2	1,5	1,5	1,1	1,3
3. Коли без цього неможливо довести провину	0,8	0,8	0,8	0,6	0,5	0,8
4. Коли злочинця піймали «на гарячому» і зрозуміло, що він винний	1,4	1,4	1,5	1,2	0,9	1,1
5. Для швидкого розкриття злочинів	0,8	0,5	0,6	0,4	0,4	0,5
6. Для поліпшення показників розкриваності	0,6	0,2	0,4	0,2	0,3	0,3
7. Як тимчасове явище в боротьбі зі злочинністю	0,7	0,4	0,5	0,5	0,4	0,5
8. Як тимчасове явище під час бойових дій					0,4	0,8
9. Для запобігання терористичного акту					1,6	1,5
10. Для припинення злочинної діяльності осіб, схильних до скоєння злочинів	0,8	1,2	0,9	0,7	0,8	1,1
11. Під час роботи з винними у сепаратизмі та учасниками бойових дій проти України					1,0	1,3
12. Для підтримання порядку в ізоляторі тимчасового тримання	0,8	0,9	0,9	0,6	0,3	0,7

1.6 Думка громадян про причини незаконного насильства в поліції України та шляхи вирішення проблеми

Думка населення про причини тортур та незаконного насильства з боку працівників поліції є дуже важливим індикатором, який дозволяє керівництву отримати зворотній зв'язок та планувати роботу з персоналом та населенням. Як і в попередні роки, серед факторів, які впливають на розповсюдження практик побиття, знущань та катувань у роботі поліції, громадяни передусім виділяють три ключових:

1. безкарність співробітників поліції, які застосовують незаконні методи в роботі (43,5%);
2. поганий добір кадрів, унаслідок чого до поліції потрапляють люди із садистськими нахилами (34,7%);
3. невисокий професійний і культурний рівень співробітників поліції (30,5%) (таб. 1.6.1).

 Заважає непрофесіоналізм і наших співробітників, в тому числі. У деяких випадках бездушність і неповороткість системи, треба дуже швидко зреагувати. Наприклад, він говорить, мене вчора вночі в райвідділ привезли, крутили, хотіли 100 доларів. У мене травичка була, набили, підкинули. Що потрібно швидко зробити? Потрібно оглянути, зрозуміти, хто він, характеристику швидко зібрати, подивитися журнал, чи доставлявся він, чи є відеозапис з вартівні, у скільки він заходив, який, чи були на обличчі подряпини, одяг чистий або брудний. Це все треба зробити максимально швидко. Райвідділ – це режимний об'єкт, рішення суду потрібне. Поки ти звернувся, зареєструвався, 2–3 дня пройшло. Прийшов, тобі сказали, вибачте, відео знищено, зберігається 48 годин. Купа моментів.

З інтерв'ю з працівником прокуратури

 Найголовніша причина – це низька стресостійкість патрульних, як наслідок – можна сказати, що також причина – неякісний відбір поліцейських: неякісний огляд терапевтом, неякісна співбесіда і відсів. Є непрямі причини: робота в напрузі, хронічне недосипання, неправильне харчування, важкі умови – усе це в кінцевому підсумку впливає на те, що у людини падає стресостійкість.

З інтерв'ю з патрульним поліцейським

Іноді криміналістика безсила. Неможливо довести, але ти розумієш, що це він. Коли начебто є докази, але вони вилучені з порушенням. Ти не можеш їх використувати. Ось це наш КПК.

З інтерв'ю з працівником прокуратури

Слід зазначити, що продовжує зростати впевненість громадян, що застосування насильства є усталеною традицією в роботі поліції – у якості причини це зазначається частіше, ніж у кожній четвертій відповіді (28,1% відповідей). Також зростає кількість переконаних у тому, що незаконне насильство породжене слабким контролем поліції (21,2%), бездіяльністю прокуратури (12,3%), недосконалістю законодавства (22,4%) та неефективною системою покарань (22,5%). Стало також більше опитаних, які вбачають причиною незаконного насильства зовнішні чинники – «негативні зміни у кримінальній ситуації» (13,6%).

Думку населення частково підтверджують і експертні інтерв'ю.

Від держави потрібні тільки правильні закони. Я не прихильник того, щоб робити презумпцію поліцейського, як хотіли ввести, типу поліцейській завжди правий. Тому що деяким людям не можна давати стільки влади. Досить того, що є, потрібно регламентувати правильно. З їхнього боку має бути правильно сформульований пакет, яким ми можемо оперувати, і він же має контролюватися, як ми це робимо. Якщо ми щось робимо неправильно, поправляти нас.

До незаконного насильства різкий негатив. Питання тільки в тому, що законність насильства визначається рамками закону. Я сказав, що у нас явні проблеми з законодавством.

З інтерв'ю з працівниками поліції

Ви розумієте, вище начальство поліції не змінилося. Це теж для вас не секрет, що 90% колишніх співробітників відновилося через суд, тобто вся ця переатестація була одним із елементів популізму. Показали, народ клюнув, насправді все це була показуха, красива картинка. Усі відновилися через суд. Усі ті ж обличчя, змінилася тільки назва, ну і взагалі чого очікувати, якщо все керівництво залишилося колишнім зі звичними методами роботи. Відповідно вимоги залишилися ті ж.

З інтерв'ю з працівником прокуратури

Таб. 1.6.1. Думка населення про основні причини протизаконного фізичного і психічного насильства (у % до відповідей)

	2009	2010	2011	2015	2017
Безкарність працівників – порушників закону	53	54	53	41	43,5
Поганий профвідбір	43	42	43	40	34,7
Невисокий професійний і культурний рівень працівників поліції	38	45	39	37	30,5
Існування показників у звітності	28	25	30	29	22,5
Слабкий контроль керівництва	21	23	27	20	21,2
Недосконалість законодавства	18	28	23	17	22,4
Традіція в роботі поліції	18	19	17	24	28,1
Бездіяльність прокуратури	12	15	14	9	12,3
Порушення прав самих працівників поліції	10	11	9	9	9,3
Зростання злочинності	9	16	12	8	13,6
Суди приймають докази, отримані в результаті застосування тортур	8	10	13	8	9,5
Через те, що в країні війна	–	–	–	4	4,4
Через відсутність ефективної адвокатури	–	–	–	7	9,3

 Від системи, на жаль, ніхто не пішов. Зараз основні показники – розкриваність злочинів і направлення кримінальних справ до суду. Показники не дуже хороші. У них недобір кадрів. У моєму розумінні, все гірше стало. Зараз справи порушуються і не закриваються, висять. У слідчого по 400–600 справ, їх неможливо запам'ятати. Це дебілізм нового КПК.

З інтерв'ю з працівником прокуратури

Серед думок, що саме потрібно робити, щоб запобігти протиправному насильству в поліції, всі роки моніторингу населення виділяє одні й ті ж дії. Більш того, значущість указаних факторів для населення зростає. Але, на жаль, Міністерство внутрішніх справ не може налагодити системну роботу за вказаними напрямками.

Так, люди вважають, що ситуацію можуть покращити певні внутрішні дії:

1. суворіше покарання співробітників поліції за факти невинуватого насильства, жорстокості, тортур (46% відповідей);
2. поліпшення добору претендентів на роботу в поліції (35%);

3. покращення підготовки поліцейських кадрів (34%) і підвищення ефективності контролю начальства за діяльністю своїх підлеглих (32%) (таб. 1.6.2).

Зміна системи показників роботи в поліції також залишається важливим фактором, який, на думку населення, може вплинути на ситуацію. У 2017 цей напрям діяльності підтримує 18%.

Другою за значущістю є група дій зовнішнього тиску на систему поліції – так, на необхідність реформування судової системи вказали 22%; встановлення контролю з боку НДО та ЗМІ – 24%; посилення прокурорського надзору – 23%.

Продовжує поступово зменшуватись і кількість песимістично налаштованих громадян, які вважають, що нічого робити не потрібно, бо викоренити цю проблему в принципі неможливо (2004 рік – 9%, а в 2017 – 2%).

Таб. 1.6.2. Думка населення про заходи щодо запобігання й усунення незаконного фізичного і психічного насильства в діяльності поліції (у % до відповідей)

	2004	2009	2010	2011	2015	2017
Нічого не треба робити, бо такої проблеми не існує	2	1	2	1	1	2
Нічого не треба робити, бо в країні йде війна					2	5
Проблему викоринити неможливо	9	6	6	7	4	2
Дотримуватись прав самих поліцейських		8	12	8	8	10
Покращити правову освіту населення		22	26	24	14	16
Змінити систему показників	15	24	16	25	17	18
Посилити контроль з боку НДО та ЗМІ	14	19	23	24	22	24
Посилити контроль з боку керівництва	23	31	34	44	24	32
Посилити нагляд прокуратури	20	27	22	26	25	23
Посилити професійну підготовку	40	31	43	37	30	34
Реформувати судову систему					31	21
Покращити професійний відбір	50	39	50	48	37	35
Суворіше карати винних у тортурах та незаконному насильстві	52	56	48	50	40	46

Має бути більш жорсткий відбір, звичайно. Ну звідки набирають людей? З населення. А населення, я вважаю, у нас травмоване багатьма факторами. У нас люди не вміють вирішувати конфлікти, велика частина людей весь час вдається до сили. Це можна зустріти скрізь: і на вулиці, і в родині – де завгодно.

Я вам скажу, що більшість людей не знають своїх прав узагалі. Скажімо, я приїжджаю на деякі виклики, і в розмові розумію, що людина вважає, що я просто так можу на нього наручники надіти. Каже типу: «Так, не сперечаюся. Все, я затриманий. Усе». Я кажу: «Та ні, ми не будемо вас затримувати». Багато людей, з якими я спілкуюся, просто не розуміють, що поліцейський не може просто так затримати, застосувати силу там, палицею його вдарити. Тобто вони навіть цього не розуміють, а тим більше, вони не знають, що вони мають право на адвоката, безкоштовного. А патрульні це не завжди озвучують, далеко не завжди, тому це не завжди особливо дотримується.

З інтерв'ю з патрульними поліцейськими

2.1 Нова патрульна поліція. Ми її втрачаємо?

Денис Кобзін

Слідчим управлінням прокуратури Дніпропетровської області здійснюється досудове розслідування у кримінальному провадженні щодо заступника командира батальйону Управління патрульної поліції у Дніпрі за скоєння кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 365 КК України (перевищення влади працівником правоохоронного органу). Встановлено, що вказаний поліцейський за відсутності будь-яких підстав незаконно застосував до громадянина фізичне насильство та спеціальні засоби (наручники), чим спричинив потерпілому тілесні ушкодження середньої тяжкості у вигляді закритого перелому ліктьової кістки. Наразі працівнику патрульної поліції повідомлено про підозру у скоєнні вказаного злочину.

З повідомлення на сайті прокуратури Дніпропетровської області, жовтень 2017

У Києві на вулиці Березняківській патрульні поліцейські побили чоловіка, який їх викликав. Інформацію підтвердив заступник начальника департаменту патрульної поліції Олексій Білошицький у ході брифінгу, додавши, що наразі проводиться службове розслідування і патрульні відсторонені від служби.

З повідомлень засобів масової інформації, березень 2017

Нажаль, на третьому році від початку реформи поліції та запуску «нової» патрульної служби пересічні українці мають спостерігати такі повідомлення. Чому ж проект, який гучно стартував, призвів до тих самих порушень, які мали місце в роботі патрульних десятки років до того?

Традиційно в українській міліції робота патрульного була вкрай недооціненою, поряд з роботою дільничного. Навантаження на представників цих двох служб було істотно вищою, ніж на інших; їхня повсякденна діяльність була однією з найважчих у системі (як морально, так і фізично). Разом з цим, оплата праці патрульних завжди була невисокою за мірками системи органів внутрішніх справ. Ситуація ускладнювалася тим, що пересічні патрульні знаходилися ще й під сильним тиском «згори», звідки їх змушували виконувати плани за показниками (наприклад, складеними адміністративними

протоколами або затриманими), а часто і збирали певні суми з кожного чергування. Усе це вело до того, що навіть найбільш позитивно налаштований «служити і захищати» працівник патрульної служби досить швидко вигорав, втрачав мотивацію. Саме тому патрульна завжди відчувала серйозний кадровий голод і на службу готові були брати практично будь-якого чоловіка, який служив в армії; на багато порушень начальству доводилося заплющувати очі, деякі порушення відверто заохочували¹⁰.

В принципі ця ж тенденція роками зберігалася у всій системі органів внутрішніх справ, але в силу описаних вище особливостей, а також того, що вся робота патрульного знаходиться на видноті і в постійному контакті з громадянами, порушення, вчинені ним, швидше стають публічними і їх важче заперечувати. Особливо ці тенденції посилювалися в другій половині 2000-х, коли практично кожен мобільний телефон став комплектуватися відеокамерою, що дозволяє робити ролики досить високої якості. Зняте відео швидко поширювалося через соціальні мережі, а вчинки або слова, які набрали сотні тисяч переглядів, набагато важче заперечувати. Таким чином, чим більше з'являлося матеріалів, пов'язаних із поліцейською грубістю, жорстокістю чи непрофесіоналізмом, тим більше накопичувалося невдоволення в суспільстві.

Очевидно, що фактор «видимості» патрульної міліції, її присутність на «передньому рубежі» роботи з населенням став головним мотивом для того, щоб саме цю службу вибрати для старта реформи. Відбір до нової патрульної міста Києва, підготовка патрульних і запуск «нової поліції» у 2015 році супроводжувався небаченою до того моменту підтримкою засобів масової інформації та став справжньою сенсацією – перша група спортивних, молодих, красивих нових патрульних дійсно пройшла серйозний відбір і символізувала надії на те, що все буде «по-новому». Видання та ТВ рясніли фотографіями «копів», а завдяки новим автомобілям, які їздили із увімкненими проблісковими маячками, патрульна була видимою на вулицях.

 На відборі мені поставили запитання: «Ви ж розумієте, що тут зовсім інші зарплати?». На що я відповів, що мене це не лякає, тому що: по-перше, всіх грошей не заробиш, а по-друге, є речі важливіші, ніж гроші. Як мені тоді здалося, що дійсно у нас відбувається найважливіший момент у державі, і мені хотілося, що б у моїх дітей батько був чесний поліцейський, як у фільмах.

Планів було багато. Справжні плани на світле майбутнє з палаючим серцем. На співбесіді запитали: що може змусити піти? Я відповів, що коли я остаточно прийду до висновку, що змінилася тільки обкладинка, я без жалю покину цю структуру. Забігаючи трошки наперед, я вам скажу, що слово практично дотримав. Тобто зараз я однією ногою вже у щасливому цивільному житті. Я вже на найближчий найкоротший термін визначився, що піду звідси.

¹⁰ Соціально-психологічний аналіз дисципліни в адміністративній службі міліції: Науково-практичний посібник / За заг. ред. проф. Бандурки О.М. – Х.: Університет внутрішніх справ, 1998. – 92 с.

Критерії відбору були більше на адекватність, хоча зараз я так би не сказав. Мені здається, в якийсь момент вони почали брати всіх. Дивлячись на співробітників деяких, скажу, що вони помилилися в психологічній оцінці. Є дуже цікаві люди, навіть із колишніх співробітників. А з нинішніх молодих, які не працювали, не знаю. З'явилися люди, яким дали владу, і вони цією владою насолоджуються.

З інтерв'ю з патрульними поліцейськими

Голоси скептиків, які вказували на недостатню підготовку патрульних і те, що в цілому міліцейська система залишилася старою, тонули в загальній ейфорії. Проте час показав, що деякі наведені скептиками фактори важко скинути з рахунків і що в подальшому вони в значній мірі вплинуть і на тенденції незаконного насильства, вчиненого патрульними, і на зміну ставлення суспільства до «нової поліції».

Так, **система відбору і навчання** нових патрульних залишилася загадкою для більшості експертів. Тривалість курсу підготовки (від шести тижнів до 3 місяців) вказує на те, що навіть найбільш мотивований рекрут фактично не мав достатньо часу, щоб отримати необхідні навички і закріпити отримані теоретичні знання.

 Я потрапив уже на 3-й набір, і в нас це за півтора місяці все вкладали. Тобто, якщо у інших 3 місяці було, у когось трохи менше, то у нас це 1,5 місяця, а останні тижні взагалі одна фізична підготовка.

З інтерв'ю з патрульним поліцейським

На жаль, більшість патрульних згодом вказували на те, що через велику завантаженість і недоліки організації діяльності (наприклад, відсутність залів і тирів для тренування), у них практично були відсутні системні заняття з багатьох розділів службової підготовки. Таким чином, навіть отримані при первинній підготовці навички тактики, володіння зброєю та рукопашним боєм, медичної підготовки, психологічної підготовки і знання з права істотно притупилися або були загублені взагалі.

 Я вам скажу, що вміють стріляти з півтори тисячі патрульних щонайбільше десятком. Це інструктори і ті, які раніше були в якихось спецпідрозділах, вояки. На навчанні ми відстріляли по 30 патронів. Це нічого взагалі. Спортсмени говорять, що мінімум треба тренуватися по 30 патронів на тиждень. Ну, хоча б 50 на два тижні. Це мінімум.

З інтерв'ю з патрульним поліцейським

Яким був зміст самого курсу підготовки, ким він готувався, чи був він ідентичним у різних містах, хто був тренером для майбутніх патрульних — це маса відкритих питань, від відповідей на які багато в чому залежала якість підготовки поліцейських. Для підготовки

патрульних у різних регіонах використовувалися як представники системи Міністерства внутрішніх справ, так і громадськості, проте наскільки їхні курси були професійно підготовлені, застосовні для практичної роботи поліцейського, співвідносилися між собою, чи достатньо професійними були відібрані викладачі, – так і залишається загадкою.

 Нас готували так, що спочатку задрали планку. Тобто мали вийти усміхнені хлопці, які завжди придуть на допомогу, а за фактом приходиш на допомогу і розумієш, що ти безпорадний, тому що тебе обмежили у всьому. Ти людині можеш тільки щось підказати. А якщо будеш лізти, це гірше може виявитися. За толерантності, завищували планку, було таке. Коли ми поринули в цей світ, я собі не уявляв, що це буде якось хмарно, але по факту, коли починаєш стикатися з алкоголіками, наркоманами кожен день, ти розумієш, що це не зовсім те, до чого нас готували. Нас готували спілкуватися з нормальними людьми.

З інтерв'ю з патрульним поліцейським

 Готували зовсім не до того, до чого насправді ми прийшли. Причому, не тільки нас, а й українське суспільство. Ми з цим зіткнулися, вийшовши на службу. Люди від нас очікували, що ми вирішувачі будь-яких проблем, чарівники. На ділі виявилось, що все зовсім не так. Грубо кажучи, ми листоноші, які з пункту А в пункт Б возимо папірці. Я дуже рідко можу вчинити на власний розсуд і в більшості випадків для мене це загрожує перевищенням повноважень. Я можу вчинити тільки так, як вказує адміністративний кодекс і закон України про національну поліцію. Вибір у мене не великий. І люди, на жаль, цього теж не розуміють. Вони вважають, що ми чогось не робимо тому, що не хочемо. Але це не так. Ми законодавчо зв'язані по руках і ногах і дуже багатьох це теж охолодило. Тому, що йшли допомагати людям, а по факту виявились безпорадними, скажімо так.

З інтерв'ю з патрульним поліцейським

На ранніх етапах запуску проекту рекрути мали можливість отримати цікаві і корисні курси від поліцейських із США, Канади та Європи. Однак скільки патрульних було охоплено цими програмами, чи були вони дійсно корисні в наших умовах і скільки патрульних, які пройшли навчання, продовжує зараз службу, – питання відкрите.

 Наприклад, та ж тактика, якої навчали американські фахівці, вона розрахована на американські реалії, на повноваження поліцейських там. У нашому випадку прикладів ціла купа, коли ти трічі подумаєш: «Чи варто за законом захищати себе або ж краще піти від конфлікту». Знадобилося знанняКУнАП. Напевно, це основне, що стало в нагоді.

З інтерв'ю з патрульним поліцейським

Таким чином, можна констатувати, що єдиної системи професійної підготовки патрульних поліцейських, яка б певним чином задавала абсолютно нові стандарти його роботи і поведінки, створено не було. Крім того, нинішня система не дає поліцейському можливості підтримувати і покращувати багато навичок, які потрібні йому в роботі.

□ *Підготовка – уся в вихідні, тільки у вихідні. Стріляли тільки у вихідні, 30% людей не приїжджали на стрільби, тому що це вихідний. Графік стрільб є, а патронів немає. На людину по 3 патрони. У свій вихідний ти їдеш, отримуєш зброю, проходиш інструктаж, щоб відстріляти 3 патрона. Це займає десь 3–4 години*

З інтерв'ю з патрульним поліцейським

Усе це неминуче веде до того, що більшість патрульних у своїй роботі часто стикаються з ситуаціями, в яких їм не вистачає знань або умінь професійної поведінки, і приймає рішення виходячи скоріше з загальних знань, життєвого досвіду, емоцій.

□ *Від того, що вони в новій формі, це ні на що не впливає. Людина не відповідає за суть, не впливає на ситуацію. Вони не компетентні, не можуть надати допомоги, дати оцінку певним подіям. А зобов'язані зупинитися, розібратися. Хоча при цьому вони реагують на все. Для цього потрібно бути всебічно підкованим, не тільки в правилах дорожнього руху орієнтуватися. У цьому є великі прогалини.*

З інтерв'ю з працівником прокуратури

Сама **система діяльності** нової патрульної служби була слабо продумана. Як зазначалося вище, патрульна міліція десятками років відчувала постійну потребу в кадрах і була змушена істотно занижувати планку відбору через високостресову, низькооплачувану роботу. Запуск «нової» патрульної поліції став багато в чому політичною подією і традиційно для політики супроводжувався великою кількістю обіцянок. Це породило завищені очікування у патрульних, яким гарантували, що їх забезпечать усім необхідним для того, щоб вони виконували свою роботу. Однак протягом уже першого року служби патрульні мали можливість оцінити різницю між публічними запевненнями політиків, чиновників і реальністю.

□ *Коли ми йшли на цю роботу, нам золоті гори обіцяли. Обіцяли, що зарплата у нас дійде до 1000 доларів. Спочатку ми будемо отримувати доларів 300, потім усе буде рости. Це оголошено паном Аваковим, але все зупинилося на цій зарплаті. Зараз ми бачимо, що рівень життя подорожчав у 3 рази, тобто ті 8000, які ми отримували спочатку, вони не відповідають тому, що ми зараз ті ж 8000 отримуємо, працюючи також. Це зараз не ті гроші, через які варто ризикувати. Охоронець в «АТБ» отримує 9000. А ми отримуємо 8000.*

Форму нам дають, транспорт, бензин. Зараз якісь перебої з ним почалися незрозумілі. Або через те, що якісь переходи йдуть в управлінні, незрозуміло чому, але бензин урізали трохи. Якщо торкатися ширвжитку, канцелярії, вже давно не забезпечують нас, ми папір самі купуємо.

Дефіцит у патронах зараз. Перестали стріляти нормально. Це дуже важливо – тренуватися постійно.

У перший раз нам видали якісну форму, американську. Я в ній досі ходжу. Те, що нам видали нову форму, нашого виробництва, вона залишає бажати кращого, як і форма, яка була при міліції. Є, звичайно, хороші, навіть українські, але за свої гроші.

Уніформа – це перше, з чим стикаєшся. Швидко почала виходити з ладу. Багато говорили, що 5.11 усім видали, але це брехня. Багатьом видали якусь нісенітницю з дешевих матеріалів. У мене черевики через два місяці розклеїлись узагалі. У мене вся уніформа була своя – я все поміняв. Ось цього точно не досить, а це реально виконує, а це реально впливає на безпеку патрульних. А потім далі – забезпечення автомобілів теж дуже погане. Гума на зимову змінюється в кінці лютого. Зараз обмежили – на одну машину п'ятнадцять літрів бензину на зміну. Не вистачає. Людям доводиться або стояти, або звідкись щось брати.

Зі 100 Пріусів, що видали восени 2015 року, зараз на ходу лише 50. Решта убиті, пошкоджені, зламані. Я взагалі не розумію навіщо нам Пріуси? Наприклад, ця гібридна установка після 100000 км потребує вартісного обслуговування, на яке жодної копійки не виділили. А якщо вона виходе з ладу, то Пріус починає хавати 23–25 л на 100 км! Чому просто не купити якогось дизеля з витратою 6–7 літрів солярки? І це при тому, що нам зараз повводили ліміти на пальне. Це уперше з 2015 року.

З інтерв'ю з патрульними поліцейськими

Наростання невдоволення серед поліцейських, які сумлінно працюють, стало просочуватися в публічну сферу і поступово стали відомі подробиці повсякденної роботи «нової поліції». Так, природна плінність кадрів (хтось пішов сам, когось звільнили) і відсутність резерву привели до того, що багато поліцейських істотно перепрацьовували норму, фактично закриваючи діри, що утворилися в результаті некомплекту. Це зводило їхнє життя виключно до служби, причому без достатньої стимуляції – кар'єрних змін не було, понаднормова робота не оплачувалася, та й сама система нарахування заробітної плати для патрульних залишалася незрозумілою.

Втома. Хронічна втома. Ось дивись, коли я йшов до тебе, зустрів у під'їзді свого колегу – командира роти патрульної, тобто він 18.00 вже вийшов з дому, щоб о 20.00 заступити на нічну зміну. Зміна закінчується завтра о 8.00 ранку.

Поки він здасть, зброю, рапорти та інші питання – буде вже 9.00, поки доїде додому – буде вже 10.00. В середньому його зміна триває 14–16 годин. А ввечері такий саме виїзд. Потім після двох нічних змін – вихідний. Потім дві денні. Потім цикл повторюється. Я думаю, що люди просто накопичують агресію, потім трапляється випадок і вона виходить.

Графік дуже жорсткий, я нічого не встигав. Реально, вихідні витрачав чисто для того, щоб помитися, попрати, приготувати. Трохи поспав і все – наступна зміна. Досить складно: за фактом у тебе 12-годинний робочий день. За дві години потрібно приїхати заступити на зміну, а ще якщо там десь на виклик затримався. У мене таке було, що заступив о восьмій ранку, а додому приїхав о третій ночі. Дві години поспав і вже поїхав на наступну зміну.

Сюди йшли не за зарплатою. Ми ж ішли не заради грошей, і було завжди в агітаційних у всіх, що зарплата від 8 тис. Усіх підкуповували можливістю кар'єрного росту. Це взагалі окрема болюча тема – кар'єрний ріст. Ось ви мені скажіть: «як може позначитися режим по 14 годин роботи, відсутність кар'єрного, матеріального зростання на бажанні виконувати свою роботу?». Я розумію, що повинен бути ентузіазм, але ентузіазм теж має бути чимось підкріплений.

З інтерв'ю з патрульними поліцейськими

Департамент патрульної поліції багато в чому було сформовано з людей, близьких до керівництва або які роками працювали в міліції і фактично зберегли старі підходи тиску в роботі з персоналом і в оплаті праці. Звичайний патрульний знає, що фактично половина його заробітної плати – це премія, яку можуть зняти і, відповідно, повинен максимально дотримуватися будь-яких наказів і вловлювати настрої начальства, інакше в кінці місяця він буде неприємно здивований при отриманні платіжної відомості.

 Відпустка у тебе, графік який дали, такий і буде. Але у друзів начальника і ко-мандирів – улітку.

Майже всі начальники відділів – усі колишні, всі старі. Тобто там є відділ моніторингу, відділ аналітики, відділ логістики, відділ кадрів той же, адмінпрактика, чергова частина, все, може виняток якийсь є один або два. А так – майори, полковники – всі колишні.

Я вважаю, що якщо ви людей по руках і ногах зв'язали, якщо люди виходять на 14-годинну робочу зміну, не маючи права якось відстоювати своє право на що завгодно, то будьте люб'язні мотивувати людей хоча б грошима.

Багато командирів – це люди, м'яко кажучи, без досвіду роботи, некваліфіковані,

які вважають допустимим на власний розсуд, якщо йому людина не мила, різати їй зарплату. Це у нас називається не зарплата, а зарплата + багатопроцентна премія. На премію тебе спокійно можуть обділити.

Є, там виходить десь 4000 самої зарплати, решта – це премія. Премію можуть різати, залежно від того, наскільки сильно там проштрафився, десь зловили без бронезилета. Постійно їздить моніторинг, моніторять в основному поліцейських, одягнених за наказом.

За порушення дисципліни, звичайно, знімають певну кількість грошей. Прийшов, припустимо, з порушенням форми одягу, вночі застукали тебе, що спиш у машині, запізнився на роботу. Це порушення дисципліни.

З інтерв'ю з патрульними поліцейськими

Фактично, патрульні поліцейські зіткнулися з тими ж викликами, з якими стикалися багато років до них молоді міліціонери – поступово вони вигоряли, працюючи понаднормово без гідної оплати праці; їхнє життя не було застраховане; їхні робочі потреби не були забезпечені. Відсутність другого комплекту форми; відсутність кімнат для роботи з документами, паперовий документообіг замість обіцяного електронного; ремонт автомобілів за свій рахунок – усе це відтворює вже наявну до того систему відносин, поступово веде до вимивання найбільш мотивованих та професійних співробітників, зростання розчарування, байдужості, корупції, жорстокості.

 Коли приходять неякісна форма, як це відбувається, залишається тільки здогадуватися. Може, за залишковим принципом. Те, що не встигли розпиляти. Я не знаю, мені це невідомо. Форма огидна. Вона не те, що не якісна, вона огидна. Перша форма була дійсно 5.11. Вона ж не всім залишилася 5.11. Хто пізніше приходив у поліцію, їм уже дісталася якась вітчизняна.

Відносно машин, начебто щось лагодиться, але що і як – бог його знає. Я припущу, що хтось дуже добре заробив, тому, що за ті гроші, які були витрачені на ToyotaPrius, можна було купити в п'ять разів більше Lanos, які можна ремонтувати, які вміють у нас лагодити, до яких можна в будь-якій точці країни купити за червонець мішок запчастин – це не є проблема. Але чомусь поставили непридатні до ремонтуPrius.

А ви розумієте, що слова «погоня» і «Prius» – речі взаємовиключні? Навіть якщо взяти, наприклад, американську поліцію, то у них службовий автомобілі – це величезні «Додж» із 5-літровими моторами, на яких можна дійсно когось наздогнати, з силовими бамперами. А у нас – це електромобілі, на яких потрібно їздити, щоб в економному режимі, 40 км/год. Кого можна на 40 км/год наздогнати?

Якимось дивним чином патрульний несе матеріальну відповідальність за автомобіль. І, звичайно, він тричі подумає, чи потрібно йому виконувати покладені на нього зобов'язання чи ні, або нехай цей порушник їде далі. Тому що, якщо він цей Prius десь пошкодить, то він за нього зі своєї зарплати у 8 тисяч гривень буде виплачувати до повноліття своїх дітей і онуків.

Нас безкоштовно забезпечують формою, видають службові машини незалежно від того, хто улюбленець, а хто ні – забезпечити всіх. Ці машини заправляють. У цьому плані, в принципі, забезпечення достатнє, але є купа нюансів: на початку нам не видавали відеореєстратор на машини, ми купували його самі, потім реєстратори видали – ми почали купувати самі флешки до цих відеореєстраторів. Зараз видають дуже мало бланкової продукції. Ми ксерокс робимо самостійно: видають по одному бланку – канцелярією нас реально не забезпечують. Якщо з формою щось трапилося, то, ясна річ, нам ніхто нову не видасть. У тієї форми, що видають, огидний вигляд, її соромно на себе надягати, більшість із нас купили собі нову якісну форму за свої гроші, тому що нам же в ній і ходити.

Патрульних намагаються переконати, що вони несуть відповідальність матеріальну за пошкоджене на службі майно. І хоча машина застрахована, відділ автогосподарства вимагає гроші на ремонт додатково. Був момент, що мійка за свої гроші. Були моменти, що говорили, будете гуму за свої міняти.

Проблема не в патрульних. Просто треба було починати не з патрульних. От уявімо ситуацію, ми 100% правильно, без корупції робимо свою роботу, ловимо вбивцю, маніяка, п'яного за кермом, він приїжджає в прокуратуру або суд і там все вирішує. Наша робота, як мінімум, марна. Це раз, по-друге, жахливий набір – кого попало набрали, людей із дуже поганою базовою підготовкою у плані загальних знань і взагалі інтелекту. Багатьох набрали, які взагалі не вміють із людьми розмовляти. Рапорт пишуть з такими граматичними помилками, що жах просто. Навчання критично не вистачає. Жахливий відбір, жахливе навчання. Дуже велика проблема, я вважаю, вигоряння професійне і те, що немає підтримки ніякої. Ти хочеш працювати правильно, але тебе викликають до суду, ти програв одну справу, іншу, тобі дзвонять, погрожують якісь братки, що ти когось зловив, а у тебе немає ніякої підтримки. Ти не захищений ніяк соціально, у тебе немає страховки ніякої.

З інтерв'ю з патрульними поліцейськими

Некомплект, який у цьому зв'язку все наростає, поліція намагається закрити збільшенням навантаження на співробітників, що залишилися, і постійним набором нових рекрутів. Однак суспільство непогано поінформоване про умови праці та рівень заробітної плати в поліції, і тому планка професійного відбору, яка стояла спочатку досить високо, сьогодні постійно знижується.

В центрі перепідготовки та тренування чи як там він зараз називається, з початку цього тижня група новобранців з Сумської області, десь 30 хлопців. Так от, як їх відбирали: прийшли до центру зайнятості, виписали чоловіків необхідного віку і сказали, що «йдіть в патрульну, тут 8 тисяч будуть платити, взують та видадуть красиві машини». Ось тобі і відбір. До речі, до кінця тижня 10 хлопців збігли просто, бо нарешті дійшло, куди вони потрапили.

З інтерв'ю з патрульними поліцейськими

Одна з основних проблем патрульних – дефіцит співробітників. Через брак служба поповнюється екс-даїшниками. У загальних рисах можна сказати, що прохідний бар'єр знизився. Коли ми проходили відбір, була дуже висока планка. Тест на логіку – максимально 60 балів, а брали від 47 і вище. І я знаю, що були розмови, що зараз 25 – це навіть дуже добре. І люди, які не могли пройти відразу тест, що не дотягували, пішли зараз. Ідуть найкращі, тому що створюються такі умови. Наприклад, негласний план за кількістю виписаних постанов. Тому, якщо все буде просуватися такими темпами, ми дуже швидко повернемося до того, з чого починали. І ми вже близькі до дореформеного стану. Дуже близькі.

З інтерв'ю з колишнім патрульним Богданом Пацканем, ресурс 112¹¹

Ще одним відомим описаним чинником, який сприяє зростанню порушень прав людини в поліцейській діяльності, завжди була гонка за показниками. Саме необхідність «дати» певну кількість постанов, протоколів, затримань, штрафів, перевірок «підозрілих осіб» протягом зміни роками змушувала міліціонера йти на порушення дисципліни і закону – від фальсифікації даних до незаконного насильства. На жаль, «нова» патрульна поліція не стала винятком – через незначний період часу багато «нових» поліцейських зіткнулися з тим, що їм потрібно гнатися за показниками, які їм спускаються від начальства.

Ось перші чотири місяці завдань ніяких не ставили, тобто була ще ось та «нова ванільна» поліція: «служити – захищати», «права», «люди», «все по закону». Усі працювали добре. Ефективністю вважалося якісно виконувати завдання, щоб не було на тебе скарг. Командири говорили: якісно опрацьовувати виклики, звертати увагу на те, на те, бути уважними, звертати увагу на безпеку. Велика частина викликів: сімейні сварки. Але через 4–5 місяців служби вже почалися інші вимоги: більше постанов, більше постанов, тобто більше ПДР, більше ПДР.

На жаль, начальство, навіть ті хлопці, які прийшли начебто ідейні і не колишні співробітники, багато хто з них дуже швидко скотилися до старих поглядів,

¹¹

<https://112.ua/statji/bezdeystvie-ili-bessilie-pochemu-patrulnaya-policiya-ne-opravdala-nashih-nadezhd-418338.html>

старих пріоритетів. Що я маю на увазі. Якщо десь в інших країнах на певній ділянці не відбувається правопорушень, значить, інспектор, який відповідає за цю ділянку, добре і якісно виконує свою роботу. У нас, якщо не відбувається, значить, не працює. Яюсь ось так виходить, що навіть нових і незіпсованих людей усе одно система зіпсувала і вклала потрібні для себе погляди.

Усе залежить від керівника, починаючи від роти, батальйону, командир, начальник управління. Треба розуміти, що рота роті ворог, а батальйон між батальйонами – це взагалі інші держави. Десь робиться наголос на щось, десь не робиться. Одні кажуть: оглядайте більше людей підозрілих, інші кажуть: робіть більше упор на штрафи для водіїв. У кожного свої пріоритети.

Знімають премію за те, що не виписав необхідну кількість, норму постанов. Або карають якимось чином: чи не виписав десять постанов за зміну – йдеш на наступну зміну в нічну пішки. Ну, пішки нікому не подобається ходити довго.

Із тих, які прийшли спочатку, половина в кращому випадку залишилася. Дуже багато пішло. Причому першими почали йти найбільш ініціативні, реально кращі. Ініціатива карається, просто на корені взагалі. Командир говорить: сьогодні вам треба 20 постанов написати.

Якщо ми говорили: що це за маячня, ми що, даішники? Тебе відразу запитують: ти що, найрозумніший? І ось ти вже йдеш у піший патруль на тиждень, сидиш у будці КПП або працюєш на мийці.

З інтерв'ю з патрульними поліцейськими

Також, у супереч запевненням керівництва, патрульні не були абсолютно вільні від тиску зверху – і поступово демонстрована спочатку принциповість у переслідуванні VIP-порушників правил дорожнього руху швидко зійшла нанівець. Одним із важливих аспектів, за який реформа поліції піддається критиці, є те, що з появою «нової» патрульної поліції сама система правоохоронних органів і відносин серед них зовсім не змінилися, а це означає, що керівництву патрульної все ще потрібно мати хороші відносини і з суддями, і з прокурорами, інакше матеріали патрульної поліції можуть бути просто заблоковані або розглянуті необ'єктивно.

На жаль, діяльність «нової» патрульної поліції здійснювалася в абсолютно **невизначеному правовому полі**.

У більшій частині випадків навіть не складається протокол затримання. Це пішло з самого початку, тому що перші місяці два вони взагалі не склалися. Бланки

зі словом «міліція» вже вивели, тобто нічого було використовувати, а бланків зі словом «поліція» ще не було. Тупо протоколів затримання не було.

З інтерв'ю з патрульним поліцейським

З цього вони почали свою роботу і багато в чому продовжують донині. Правові лакуни, викликані тим, що для запуску «нвої поліції» не притягувалися юристи-професіонали, привели до того, що патрульні шість місяців працювали взагалі без закону, який регулює діяльність поліції (фактично поза правовим полем), а в щоденній роботі стикалися з ситуаціями, коли вони не могли нічого зробити або не знали, як себе поводити.

 Я іноді приїжджаю на виклик і бачу людину, яку і людиною дуже важко назвати. Вважає, що він чоловік, він самець. Він може дозволити собі бити дружину, дітей своїх, зазвичай дівчаток. Я до скреготу емалі на зубах стримуюся і я розумію, що ось написати на нього папірець нічого не змінить.

Чи буде законним насильство, якщо людина пристає в тролейбусі до жінки, а патрульний, наприклад, його скручує і надягає наручники? Усе залежить від того, як прокуратура на це подивиться. При якихось моментах він зобов'язаний. Але все дуже розмито. Усі наші закони написані розмито.

Ми його попередили кілька разів, одягли на нього наручники. Це знову ж таки, дивлячись з якого боку дивитися, з точки зору закону, це незаконно. Ми одягли наручники незаконно, він нічого не робив. Але це був факт його напоумити. Коли одягли на нього наручники і винесли в коридор, тоді він каже: «Хлопці, я все зрозумів». Але ми домоглися бажаного результату. Я його попередив, якщо ми ще раз приїдемо сюди на виклик, я за себе відповідати не буду. І більше ця жінка не дзвонила. Тобто незаконно, але я як поліцейський їй допоміг, я вважаю. Ось у чому проблема того, що нам дали, нам кажуть, ви повинні якось хитрувати.

З інтерв'ю з патрульними поліцейськими

Так, наприклад, основним юридичним робочим інструментом патрульного залишається Кодекс України про адміністративні правопорушення, який визначає, що є адміністративні правопорушення, які повноваження поліції в різних ситуаціях, ключові процедури і санкції, які застосовуються. Однак більшість експертів схиляються до думки, що кодекс, прийнятий у радянські часи (в символічному 1984), суттєво застарів і не відповідає реаліям сучасного життя. Так, наприклад, поліція не має інструментів впливу на людину, яка практикує сімейне насильство, можливості оскаржити рішення суду або виступати в суді з доказами у справі і в той же час суддя має можливість звільнити від відповідальності будь-яку людину, яка вчинила адміністративне правопорушення.

Чому, коли збільшують штрафи, у патрульного не питають, що зробити для того, щоб легше працювалося на дорозі. Чому вони самі все роблять? Їм нагорі простіше збільшити штрафи, написати дурницю, ніж запитати у патрульних: хлопці, ви нам напишіть, що краще поміняти в законодавстві, ми подумаємо, як це зробити. І спільними зусиллями зробимо загальну картину дороги. І ви будете бачити, тут треба ось це доповнити, тут ось це. Ми подивимося, суперечить це європейським конвенціям чи ні. Якщо не суперечить, все, працюйте.

З інтерв'ю з патрульним поліцейським

Відсутність інструментів впливу на порушників або нерозуміння, як ними користуватися, часто приводило до того, що поліцейські зіткнулися з неможливістю законно впливати на порушників правил дорожнього руху; сімейних насильників. У цьому випадку вони або ігнорували деякі правопорушення, або час від часу знаходили «свої», менш законні способи впливу або «виховання», пов'язані з насильством або перевищенням повноважень.

«17 жовтня 2015 року в Малинівській РВ м.Одеси надійшло повідомлення оператора «102» про те, що по вул. Космонавтів чоловік поводить себе агресивно, погрожує матері, вимагає горілки і спирту. Виїхавши туди, співробітник патрульної поліції побив сина господарки. Через кілька годин після візиту поліції потерпілий був госпіталізований в МКЛ № 11 м.Одеси, де, не приходячи до тями, помер. За попередніми даними експертів і слідчого, смерть Бондаренко В'ячеслава настала від побоїв. За фактом смерті було відкрито кримінальне провадження за частиною 2 ст. 121 – «Умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене способом, що має характер особливого катування, або вчинене групою осіб, а також з метою залякування потерпілого... що спричинило смерть потерпілого»

З повідомлень засобів масової інформації¹²

Проблема в тому, що немає ніякого механізму боротьби з цим. Заяви від жінок або від дітей, або від батьків, над якими відбувається насильство. А ми ніяк не впливаємо на дільничних, ніхто в результаті туди не приходить. У кращому випадку, я знаю, їм подзвонять і питають: «Ну, що, як там справи? А, все, помирилися». До речі, половина жінок на наступний же день або через день забирали заяву. Тобто «Ми просто посварилися, погарячкували, помирилися, ну, все, забираємо заяву». У підсумку, щоб урятувати ситуацію, патрульні що роблять: беруть мужика, вивозять його в ліс, здійснюють над ним деякі дії. Намагаються якимось чином виховувати.

Хлопці приїхали на конфлікт між сусідами. Один сусід б'є іншого. Чоловік поводився агресивно, не реагував на зауваження, почав кидатися на патрульних. На

¹²

<http://dumskaya.net/news/perestalaris-v-odesse-posle-vizita-novyh-policej-052441/>

нього були одягнені наручники. Чоловік виявився колишнім співробітником. Хлопці отримали перевищення повноважень і перебувають під слідством.

З інтерв'ю з патрульними поліцейськими

Істотною помилкою досконалої при запуску патрульної поліції стало також навмисне, штучне її **дистанціювання від «старої» міліції**. Ця помилка вплинула на систему поліції в цілому. Патрульна служба не могла і не була окремим правоохоронним органом і може виконувати свої функції тільки як частина загального правоохоронного механізму. Це означає, що для ефективної роботи «нові» патрульні мають постійно взаємодіяти з іншими службами та підрозділами, підтримувати з ними гарні робочі взаємини, а з огляду на незначний період підготовки – і переймати досвід практичної діяльності. Однак тривалий час риторика нового керівництва Міністерства внутрішніх справ і Національної поліції були направлені на те, щоб підкреслити успіхи і переваги «хороших нових» поліцейських і протиставити їх невдачам, «продажності», «непрофесіоналізму» «поганих старих» міліціонерів. На жаль, це було підхоплено засобами масової інформації та соціальними мережами, незважаючи на те, що не цілком відповідало дійсності (в рядах поліції була і залишається велика кількість людей, які чесно виконують свою роботу і воювали в АТО).

 Припустимо, ми привозимо чоловіка, він щось порушив, вони мають на нього скласти матеріали якісь. Ми його привозимо в райвідділ і не можемо проконтролювати, що вони там зроблять. Ми не можемо там перебувати 3 години, черговий дзвонить і каже, швидше, викликів багато. І все, ми його залишили в райвідділі, вони на нього мають складати матеріали, а ми поїхали на наступний виклик. Але в ряді ситуацій вони їх відпускали. Наприклад, є така людина, яку я і мої напарники затримували 19 разів, весь час грабунки, крадіжки мобіл.

Зараз ми стали підпорядковуватися ГУНП в області. До речі, я вважаю, це єдиний вихід для порятунку патрульної. А на початку що було, наприклад, затримали п'яного чи дебошира. Райвідділ їх не приймає. Що з ним робить? Вивозили за окржну і там кидали.

З інтерв'ю з патрульними поліцейськими

Особовому складу поліції також довелося пройти через численні, слабо продумані і неефективні процедури люстрації та атестації, які часто завдавали працівникам поліції додаткового стресу і приниження. Крім того, тривалий період патрульні отримували заробітну плату, яка істотно перевищувала середню зарплату інших поліцейських. Як і будь-яке інше порушення прав поліцейського, все це вкрай негативно впливало на мотивацію поліцейських, посилювало відтік професіоналів із системи і створювало небезпечну основу для депрофесіоналізації системи і подальшого зниження ефективності і зростання порушень прав людини.

Справжнім випробуванням на новизну підходів у реагуванні на поліцейську жорстокість і порушення прав людини для патрульної поліції і її керівництва стала «загибель пасажира БМВ». Уночі 7 лютого 2016 року в ході поліцейської погоні за легковим автомобілем, у якому, крім водія¹³, знаходилися ще троє пасажирів, патрульний Сергій Олійник зробив кілька десятків пострілів по салону автомобіля. Частина пострілів було зроблено на ходу з вікна патрульного автомобіля, частину – вже після зупинки транспортного засобу. Підсумком погоні стало поранення двох пасажирів і загибель 17-річного Михайла Медведєва, який сидів на передньому пасажирському сидінні. Показово, що першою реакцією керівництва МВС та Національної поліції не стало **проведення об'єктивного і незалежного розслідування**. Замість цього в соціальних мережах і засобах масової інформації розгорнулася інтенсивна кампанія по захисту дій патрульного. Ще до перших висновків експертизи і початку розслідування, численні коментарі та інтерв'ю керівництва поліції і Міністерства внутрішніх справ, а також радників міністра внутрішніх справ, народних депутатів і лідерів громадської думки були спрямовані на те, щоб виправдати застосування зброї на ураження і дискредитувати постраждалих. Тиск посилювався, коли прокуратура ознайомила з записами індивідуального відеореєстратора того, хто стріляв, зібрала свідчення його колег і звинуватила патрульного Олійника в скоєнні кримінального злочину по ч. 3 ст. 365 КК України (перевищення службових повноважень), а Печерський райсуд м. Києва обрав для нього запобіжний захід – утримання під вартою. Глава МВС Аваков, голова Нацполіції Деканоїдзе, нардепи Геращенко, Найєм, Тетерук, Береза, Кривошеєв, Ємець, Луценко, Ар'єв, Гончаренко, мер Києва Кличко та інші відвідували судові засідання і просили суд дозволити їм узяти на поруки співробітника патрульної поліції. Спотворення обставин справи, використання засобів масової інформації для тиску на розслідування дозволило навіть зібрати в Києві мітинг на підтримку дій патрульного, на який прийшло кілька тисяч людей. Через тиждень після події вже було очевидно, що запуск поліцейської реформи і нової патрульної служби абсолютно не означає, що зміниться система розслідування незаконних дій поліції. Справа «загибелі пасажира БМВ» розглядалася традиційно для «міліцейських» справ – розслідування стало затягуватися, і в міру того, як знижувався громадський інтерес до нього, суд і прокуратура ставали все м'якшими до поліцейського: його випустили на волю, і він відновився на службі. Фактично це повторює поворот у гучній «справі студента Індила». Там працівник міліції Сергій Приходько, засуджений за смерть студента Ігора Індила в 2012 році¹⁴, після початку реформи успішно пройшов переатестацію і продовжив службу в Шевченківському райвідділі поліції м. Києва¹⁵.

Ще одним, абсолютно очевидним показником того, що запуск «нової» патрульної поліції зовсім не означає зміни підходів до розуміння відносин між громадянами і поліцією, стали дії МВС та Національної поліції після загибелі двох патрульних

¹³ <https://ru.tsn.ua/kyiv/v-seti-poyavilos-video-rezonanskoj-pogoni-v-kotoroy-policeyskie-zastrelili-passazhira-bmw-576425.html>

¹⁴ <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/06/4/5108172/>

¹⁵ <http://www.pravda.com.ua/news/2016/08/26/7118810/>

у стрілянину Дніпрі (26 вересня 2016)¹⁶. Міністр внутрішніх справ, представники МВС та керівництво поліції негайно виступили з пропозицією прийняти **«презумпцію правоти поліцейського»**. Концепція передбачала зміну цілого ряду нормативних актів, розширення повноважень поліцейського і встановлення апіорної правоти будь-яких учинених ним дій. Обговорювати законність дій поліції пропонувалося потім через якийсь час, у судовому порядку.

«Спочатку підкоряйся поліцейському, потім – оскаржуй... Презумпція правоти поліцейського повинна працювати, як це відбувається в Німеччині, США, Великобританії, Франції, Італії, Канаді».

«Поліція, яка змінюється, реформується, має і буде отримувати і більше прав, і більше довіри суспільства. Іншого шляху побудови ефективної правоохоронної системи немає... Презумпція правоти поліцейського – один з інструментів побудови системи колективної внутрішньої безпеки».

Із повідомлень міністра внутрішніх справ Арсена Авакова в соціальній мережі Facebook, 2016

Серед пропонованих на розгляд у парламенті юридичних новел можна виділити зміни до 185 ст. адміністративного кодексу України, які вносили образи в список дій злісної непокори розпорядженню або вимозі поліцейського. Один з авторів створення нової патрульної поліції і закону про Національну поліцію, Хатія Деканоїдзе виступила за зміни до статті 263 КУАП «Терміни адміністративного затримання», і наполягала на необхідності збільшення терміну затримання правопорушника в поліції з трьох до 24 годин¹⁷.

«Коли говорять, що треба «збільшити повноваження», самі не розуміють, про що вони говорять, чого конкретно вони хочуть. Ця проблема має комплексний характер, і підходити до неї треба теж комплексно. Не тільки збільшувати повноваження патрульних, але щоб цим повноваженням відповідали обов'язки інших людей, звичайних громадян, тобто двосторонній підхід до вирішення проблеми. Але при збільшенні повноважень має бути збільшена відповідальність за порушення цих повноважень. Моя думка, що корупційні та перевищення, тортури, нанесення тяжких тілесних і т.д., мають нести за собою не звільнення зі служби, а реальний термін у в'язниці, також як і більшість грабіжників і розбійників, які теж ходять на вулиці з умовним терміном.

З інтерв'ю з патрульним поліцейським

¹⁶ <https://dp.informator.ua/2016/09/25/v-dnepre-rasstrelyali-patrulnogo-politsejskogo-podrobnosti-foto/>

¹⁷ <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics/28195-bude-zhorstko-v-mvs-oprilyudnili-kontseptsiyu-rozshirennya-povnovazhen-politsii.htm>

Трохи пізніше, коли суспільне обурення трохи стихло, Національна поліція зробила ще одну спробу розширити свої повноваження при взаємодії з громадянами. Так, пропозицією Національної поліції стала зміна статті 266 КУАП і відмова від двох свідків «при огляді водія на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння», що фактично позбавляло громадян будь-яких гарантій безпеки в ситуації «один на один» із працівником поліції на дорозі¹⁸.

 Я скажу так, що в якийсь момент, коли вже починаєш втомлюватися від людей, від хамства, коли до людини підходиш і нормально починаєш спілкуватися, а вона відразу кричати і матюкатися починає, цілком можуть у якогось співробітника просто нерви здати, це постійний стрес.

З інтерв'ю з патрульним поліцейським

 Чим більше я тут працюю, тим більше хочеться вдарити людину. Насправді, я не прихильник, має все бути в рамках закону.

З інтерв'ю з патрульним поліцейським

На жаль, загальна ейфорія після запуску нової патрульної поліції сприяла тому, що практично шість місяців ніхто не задавався питанням про те, як у ній працює система покарань і заохочень, як саме відбуваються розслідування скарг на дії патрульного, ким і які рішення приймаються по їх завершенню, які висновки робляться керівництвом за підсумками, що змінюється в підготовці і діяльності. У відповідь на поданий Харківським інститутом соціальних досліджень на початку 2016 року запит керівництво Національної поліції повідомляло, що в 2015 році (тобто, фактично за 6 місяців з моменту запуску) до дисциплінарної відповідальності не було притягнуто **жодного співробітника патрульної служби**. Офіційно це пояснюється тим, що «Дисциплінарний Статут ОВС України поширився на патрульних тільки в 28 грудня 2015 року та це дало формальне право говорити про дисциплінарну відповідальність патрульних». Таким чином, 6 місяців 2015 року жодної скарги на дії патрульних не розглянули і не оцінили належним чином — для цього не було підстав. А скарги, до речі, надходили: за 2015 рік їх було 723.

 Я так скажу, їх не приховують, просто тут працює така система: якщо людина не поскаржилась, значить, усе нормально.

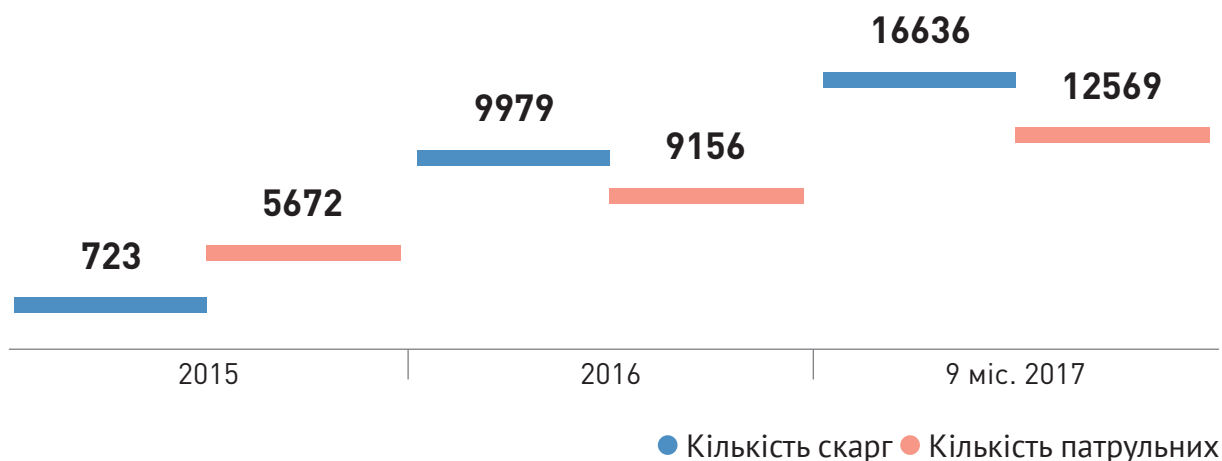
З інтерв'ю з патрульним поліцейським

У міру зростання кількості нових патрульних і їх контактів із населенням кількість скарг на їхні дії росла (рис. 2.1.1). Так, у 2016 році кількість скарг перевищила

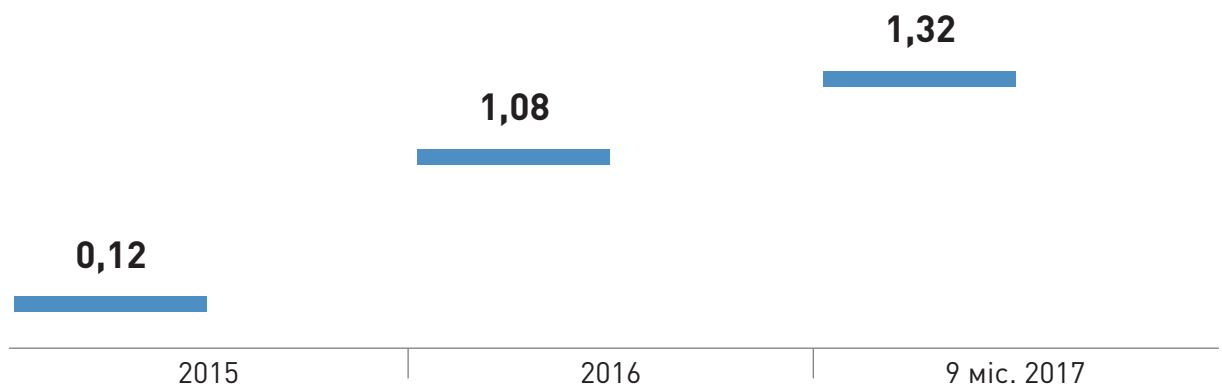
¹⁸ <https://www.5.ua/suspilstvo/rozshyrennia-povnovazhen-politsii-u-mvs-pidhotuvaly-ostatochnu-kontseptsiiu-z-14-zminamy-130339.html>

кількість патрульних і досягла майже 10 тисяч, а до жовтня 2017 року перевалила за 16 тисяч. У середньому, в неповному 2017 році на кожного патрульного вже припадає 1,32 скарги (рис. 2.1.2).

Рис. 2.1.1 Співвідношення кількості патрульних поліцейських та скарг на їхні дії у 2015–2017 рр. (згідно з даними Національної поліції)

Рис. 2.1.2. Динаміка кількості скарг на одного патрульного у 2015–2017 рр.

Серед найбільш типових порушень, пов'язаних із незаконним насильством, самі патрульні виділяють необґрунтоване і непропорційне застосування спеціальних засобів і незаконне застосування сили.

У нас була така ситуація, коли дістали з машини наркомана, а він дві особи шприцами вколов. Він лежав у наручниках, і на відео бодікамера знімала, як його било 5 осіб. Усіх усунули, на всіх порушили ЄРДР, аж до людей, які просто стояли поруч. Один ховається, щодо двох не знаю, ті, які просто стояли поруч, їх спочатку звільнили, потім через суд вони відновилися, довели. Найголовніше, ніхто навіть слова не сказав. Усі мовчали.

Задув когось баллоном – маєш відписатися за це. Але щоб нічого не пояснювати, ти просто купив новий балон, поклав. Усе, я нікого не задував, і можеш не відписуватися. Якщо людина не поскаржиться і не скаже, що такий-от мене задув незаконно, усе в порядку. А незаконне застосування газу – це взагалі повсюдно. Деякі вважають, якщо ти приїхав, а людина п'яна, матюкається і не згодна з тобою, то це привід, щоб «заспокоїти» його. Хоча там є чіткі підстави для використання балончика.

З інтерв'ю з патрульними поліцейськими

Разом із цим особливості розслідування порушень патрульних такі, що скарга практично не залишає стін поліції. Так, найчастіше скарга потрапляє до відділу моніторингу, який розглядає її і приймає рішення про те, дисциплінарне чи кримінальне це порушення. У разі, якщо визнається, що дії патрульного, на які скаржаться, носять ознаки кримінального злочину, матеріали передаються в прокуратуру. Особливостями цієї системи є те, як комплектується відділ моніторингу.

 До речі про відділ моніторингу. У нас цікава людина очолює відділ. До революції він працював у колонії, мав якісь справи із блатними, щось там мутив. Потім на нього вийшли з розшуку, почали розкручувати, порушили справу. Він як почув, що на нього є матеріал – одразу втік до Криму. Після початку набору до нової патрульної поліції, повернувся і влаштувався в патрульну і через короткий час став начальником відділу моніторингу.

З інтерв'ю з патрульними поліцейськими

Фактично, як й раніше, поліцейські розглядають скарги на своїх колег. Природно, це веде до того, що завжди є ризик того, що скарги на дії патрульних або визнаються необґрунтованими, або розглядаються в межах дисциплінарних проваджень (рис. 2.1.3).

 Це всередині структура. Вона називається моніторинг. Тобто приходять скарги, їх спочатку читають, дивляться, чи зможуть задовольнити скаргу, чи за законом зроблено, а потім дивляться саму ситуацію, чи чинили співробітники згідно із законом. Як практика показує, спочатку скаржаться нам, потім ідуть, скаржаться далі по інстанціях. Там так і пишуть, відеозапис у цьому випадку є доказом. Дивляться, чи діяли співробітники відповідно до закону чи ні.

Відео з нагрудних камер вибірково моніторинг дивиться. Їх там 2–3 людини цим займається. А патрульних в області більше тисячі, і на кожній камері 10 годин запису. Це неможливо все переглянути. Дуже багато, що пропущено.

Ну, щоб ти зрозумів рівень розгляду скарг на незаконні дії патрульних. А скарг останнім часом на дії патрульних дуже багато, і багато з них є обґрунтованими. Але про що ми говоримо, коли у разі явного перевищення, де є відео з нагрудної камери яке це підтверджує, але є команда – стоп. І після цього зникає відео з бодікамів.

З інтерв'ю з патрульними поліцейськими

Більш того, за словами самих патрульних, більшість дисциплінарних стягнень, які на них накладаються в процесі роботи, не пов'язані зі скаргами громадян, а стосуються різних аспектів внутрішньої дисципліни.

 Командир на місяць повинен стількись людей позбавити премії. В основному 90% віднімається з дисциплінарки: не привітався, не віддав честь, кепку криво одягнув, не послухався там, в пішому патрулі не на той квадрат пішов, заснув на зміні, з перегаром прийшов.

З інтерв'ю з патрульним поліцейським

Це означає, що кількість залучених до дисциплінарної відповідальності патрульних офіцерів за результатами розгляду скарг громадян нижча від зазначеної в офіційній статистиці.

 Патрульна поліція – це великий запас довіри. Цю довіру вони в деякій мірі виправдовують, але є хлопці, які не тієї життєвої позиції. Я помічаю всі зведення, які проходять, дача хабара або перевищення, 90% – це колишні співробітники. Це хлопці, які вже знають, як це робити. І природно, цим усім вони можуть заразити партнера свого. А для хлопців, які тільки прийшли, які не знають цього, недостатня зарплата, забезпечення і умови праці, для них має роль додатковий стимул, поштовх для того, щоб переступити цю межу. Але багато хто боїться. Почуття страху їм заважає. Якби був жорсткий контроль за цим, маю на увазі, показові арешти, звільнення, в тюрму посадили. Тоді б це, на мою думку, дуже навіть працювало.

з інтерв'ю з патрульним поліцейським

Рис. 2.1.3. Співвідношення кількості скарг та кількості патрульних, притягнутих до дисциплінарної відповідальності у 2015–2017 рр. (згідно з даними Національної поліції)

Частина скарг усе-таки досягає прокуратури, яка за допомогою Управління внутрішньої безпеки проводить свої розслідування, проте рішення за підсумками справи, як і раніше, залежить від багатьох чинників, серед яких не останнє місце посідають відносини керівництва поліції і прокуратури на місцевому рівні.

Чесно кажучи за 2,5 роки роботи в патрульній поліції в нас не було жодної перевірки з Києва. Жодної. Ані по адмінпрактиці, ані по БДР (Безпека дорожнього руху – прим. авторів), ані по роботі чергових частин. ЖОДНОЇ. Але ти просто подивись хто в нас на керівних посадах в патрульній: начальник моніторингу – колишній тюремник; начальник БДР – колишній міліціонер; начальник відділу ДТП – колишній міліціонер; начальник чергової частини та усі чергові – колишні. І так по всіх питаннях.

З інтерв'ю з патрульним поліцейським

Це все робиться. І щодо нових патрульних є. Просто ми не кричимо про це, ми направили в суд. Це наша робота. Ми її робимо. А що кричати? Ще раз дискредитувати ту владу, яка є, довести що поліцейські – debilі? Ми і так це знаємо, навіщо про це кричати? Прокурор – координатор правоохоронної системи всієї. Якщо він скаже, що поліція – debilі, кому він зробить краще? Він же сам в цій системі сидить і координує її. Ми не відповідаємо за них, але ми теоретично – центральна ланка, яка координує діяльність правоохоронних органів. Є стаття така – координація. У координації має бути все – СБУ, поліція. Координуючий орган – прокурор. У прокурора просто забрали повноваження все здійснювати, тиснути і впливати. До речі, дуже велика проблема! Раніше прокурор міг дисциплінарку написати, зараз таких повноважень немає. Може написати тільки лист. Керівництво його може розглянути, а може і не розглянути. Може порушити, може ні.

З інтерв'ю з працівником прокуратури

Таким чином, система розгляду скарг на дії патрульних багато в чому відтворює систему, яка десятками років існувала в українській міліції. Сумно відзначати, але і сам проект «нова патрульна поліція» цікавив керівництво Національної поліції та Міністерства внутрішніх справ недовго. Коли період запуску «нової» патрульної поліції в різних великих населених пунктах пройшов, умови роботи почали змінюватись не тільки для самих патрульних. Змінилася і риторика керівництва Нацполіції щодо своїх підлеглих.

 Це абсолютно нова якість людей. 70% із вищою освітою. Новий рівень мотивації – до 10000 гривень зарплата. Це реальний внесок у боротьбу з корупцією. Тому що я не можу займатися антикорупційною боротьбою з міліціонером, який отримує 2000–3000 гривень. Це маячня! (2015 рік)

Арсен Аваков, Міністр внутрішніх справ України¹⁹

 Яка країна, така і зарплата. Якщо країна може дати стільки, потрібно взяти і сказати спасибі. Не хочеш? Клади посвідчення – і до побачення, оголошуємо конкурс на заміщення (2017 рік)²⁰

Сергій Князєв, керівник Національної поліції України

На жаль, коктейль із тих же старих інгредієнтів (куди входили правова невідповідність, брак підготовки і оснащення, порушення прав самих патрульних, гонка за показниками, відсутність незалежної системи збору та розслідування скарг) веде тільки до тих самих результатів – «нова» патрульна поліція все частіше працює в «старому» стилі. Справдилися найгірші з прогнозів скептиків, і в підсумку зовсім інші, нові люди, які не працювали до цього в системі, поведуться так само, як і їх попередники. Ми все частіше і частіше змушені отримувати повідомлення про відтворення практик і патернів, які були притаманні «старій» поліції.

 На залізничному вокзалі Києва було проведено спецоперацію із затримання 5 працівників патрульної служби, які тривалий час здійснювали напади на подорожніх громадян та пограбування. Як повідомили УНІАН у прес-службі прокуратури Києва, ці працівники поліції під час несення служби на території вокзалу під різними приводами доставляли до поліцейського приміщення громадян, які подорожували або перебували напідпитку. Застосовуючи щодо затриманих спецзасоби (кайданки, сльозогінний газ), а також фізичне насильство, поліцейські грабували їх. Зазвичай здобиччю зловмисників ставали гроші, мобільні телефони та інші цінні речі.

З повідомлень засобів масової інформації, вересень 2017²¹

¹⁹ http://news.liga.net/interview/politics/5866274-avakov_ya_zh_polnoe_razgranichenie_s_okkupirovannym_donbassom.htm

²⁰ https://censor.net.ua/news/451142/knyazev_o_zarplatah_politseyiskih_kakaya_strana_takaya_i_zarplata

²¹ <https://www.unian.ua/incidents/2115846-u-kiievi-zatrimali-5-patrulnih-politseyskih-yaki-grabovali-lyudey-na-vokzali-foto.html>

 У Києві патрульні поліцейські побили чоловіка, який намагався зняти на камеру мобільного телефону незаконні, на його думку, дії правоохоронців.

З повідомлень засобів масової інформації, січень 2017²²

 У жовтні 2016 в Хотині співробітники патрульної поліції безпідставно зупинили авто, відмовилися представлятися і показувати свої службові посвідчення та висували незаконні вимоги – вимагали вийти з машини та пред'явити документи. Хоча один із хлопців був неповнолітнім та інвалідом, проти нього було незаконно застосовано фізичну силу, в результаті чого у підлітка стався напад та хлопця було терміново госпіталізовано. Тим не менше, патрульні склали протокол про непокору «законним» вимогам поліцейських і направили справу до суду. 2 червня 2017 р. Хотинський районний суд визнав дії патрульних поліцейських незаконними та зобов'язав поліцейських заплатити грошову компенсацію за розбите скло і нанесену моральну шкоду потерпілим.

З повідомлень засобів масової інформації, жовтень 2016²³

Що ж не було зроблено для того, щоб цей проект виявився життєздатним, і має бути зроблено, щоб нова патрульна поліція не стала повним аналогом патрульної міліції, що існувала до неї? Ми вибрали п'ять основних, на наш погляд, чинників:

1. Системні зміни в діяльності поліції

Незважаючи на те, що засоби масової інформації і політики продовжують говорити про «успішність» реформи поліції, ніяких системних кроків, які б безповоротно змінили систему, поки що не було зроблено. На жаль, поліція залишається вкрай централізованою інституцією, в першу чергу орієнтованою на її керівництво і досягнення позитивних показників. Більшість проблем поліцейської діяльності, як і раніше, залишаються невирішеними. Особливо це стосується тих, що пов'язані з корупцією; процедурами атестації, відбору і призначення на керівні посади; відносин з населенням та застосуванням незаконного насильства; відносин з прокуратурою; прозорістю фінансування. Думка населення все ще не стала критерієм оцінки ефективності поліції. Сам поліцейський, як і раніше, практично позбавлений можливості відстоювати свої права і з часом перестає бачити у правах цінність узагалі. Як і 10 років тому, в МВС та Національній поліції здійснюються розрізнені регіональні проекти, спрямовані на реформування, але їхня тривалість у більшості випадків обмежена фінансуванням, яке надають міжнародні фонди чи донори. Таким чином, патрульна поліція була паростком, який намагалися прищепити до старого, глибоко хворого дерева в надії, що він сам його і вилікує, однак експеримент не виправдав сподівань. Сьогодні вже ясно, що для

²² <http://nv.ua/ukr/ukraine/events/patruelni-politsejski-pobili-cholovika-za-sprobu-znjati-jih-na-video-568936.html>

²³ <http://times.cv.ua/2017/06/02/sud-vyznav-nezakonnymy-diji-patrulnyh-politsejskyh-yaki-u-hotyni-zatrymaly-pidlitka-invalida/>

того, щоб нові патрульні і будь-який інший міліціонер працював по-новому, мало надії на ентузіазм нових поліцейських, потрібно міняти всю систему.

2. Система збору скарг і повідомлень про порушення та реагування на них

Нової, чіткої, прозорої системи збору скарг і повідомлень на порушення та акти насильства з боку поліцейських так і не було створено. З різних причин (політичних, юридичних) ці функції в принципі не виконувалися якийсь час. Пізніше їх почали виконувати ті ж самі органи, що роблять це і в інших підрозділах поліції: інспекція по роботі з особовим складом, внутрішня безпека, а також прокуратура. Вони не отримали ні нових інструментів роботи, ні нової парадигми збору і реагування на скарги. Відповідно, ця робота виконується тими ж гравцями, в тій же низькоефективній манері, що і багато років тому. «Залучення громадськості до розслідування випадків поліцейської жорстокості», запропоноване в п. 18 Стратегії розвитку органів внутрішніх справ (схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів № 1118-р від 22.10.2014 року), так і не стало реальністю. Найбільш негативними наслідками такої зневаги, найважливішим аспектом реформування стало не тільки продовження традицій безкарності в поліції, що ведуть до зниження довіри суспільства, а й те, що керівництво поліції фактично позбавляє себе найважливішого джерела інформації про проблемні зони. Адже пропонована багато років Міністерству внутрішніх справ незалежна система збору та розслідування скарг на дії поліції могла б на регулярній основі висвітлювати «темні кути» і проблемні зони.

3. Забезпечення діяльності та дотримання прав патрульних

На жаль, фактори, вплив яких отруював життя і роботу кільком поколінням працівників міліції з кінця 80-х – початку 90-х, усе більше впливають на роботу і поведінку нових патрульних поліцейських у 2017. Теза «ми не можемо сподіватися на дотримання прав громадян без дотримання прав поліцейських» актуальна як ніколи, і слід розуміти, що все, з чим доведеться зіткнутися патрульним, так чи інакше позначиться на громадянах. Що це означає для простого українця? Для нього зростають шанси стати жертвою незаконного насильства від патрульного поліцейського, що працює понад норму без справедливої матеріальної компенсації, позбавленого вільного часу, життя і здоров'я якого не застраховані, а потреби повсякденної роботи не забезпечені. Сюди слід додати те, що багато патрульних не бачать перспектив зростання і підвищення кваліфікації і в той же час не були в достатній мірі навчені. Щоб уникнути негативного впливу цих факторів на персонал патрульної поліції, потрібна справедлива і прозора система призначення в чергування й оплата праці. Необхідно, щоб поліцейський мав можливість підвищувати кваліфікацію і вчитися. Також потрібно достатньо часу на відпочинок; медичне страхування і забезпечення формою, інвентарем; приміщеннями для роботи, зберігання особистих речей і занять. Якщо скоротити список, то потрібно все, що обіцяли патрульним і суспільству в період запуску нової поліції.

4. Робота з персоналом

Успіх перших кроків патрульної служби – видимазміна кадрового складу; більш ввічлива і доброзичлива поведінка; щире бажання патрульних «служити і захищати» – став результатом серйозної мотиваційної роботи з ними в період навчання. Висока мотивація, бажання будувати нову поліцію деякий час компенсували труднощі, з якими стикаються патрульні, і забезпечували віддачу і готовність жертвувати заради роботи. Однак сьогодні, через два роки після запуску проекту, первинний мотиваційний запал вичерпався, і немає ресурсів для того, щоб повторити цей феномен із новими рекрутами. Таким чином, якщо ми хочемо професійного, доброзичливого, наполегливого, ефективного патрульного на вулицях, ми маємо підтримувати його повсякденну діяльність; сприяти його професійному зростанню; створювати умови, в яких він відчував би задоволення від своєї праці і бачив перспективу для зростання. Професійна підготовка має бути важливим аспектом роботи, не менш істотним, ніж чергування – як показав досвід, від підготовки, знань і умінь патрульного діяти в різних ситуаціях залежить не тільки ефективність його роботи, а й людські життя. Крім того, мають бути привабливими, чіткими і чесними такі аспекти: оплата праці (включаючи роботу понаднормово); порядок і процедури заохочень і покарань; порядок оскаржень стягнень і можливість відстоювати свої права для самих поліцейських; умови просування по службі. Покарання проступків, і в першу чергу, пов'язаних із порушенням прав людини і жорстоким поведінням, має бути невідворотним. Тільки створивши зрозумілі і привабливі умови служби ми можемо сподіватися на те, що поліцейські будуть «служити і захищати», а не виживати, чекаючи пенсії чи «крутитись» у пошуках корупційних заробітків.

5. Проект нової патрульної не було підтримано юридично

На жаль, одним із найважливіших аспектів, який було недооцінено при запуску патрульної служби, став юридичний. Крім того, що патрульні змушені працювати в застарілому правовому полі, не маючи чітких прописаних інструкцій поведінки в різних ситуаціях, вони ще й отримали недостатньо юридичних знань і умінь щодо їх застосування. Це робить їх фактично безпорадними в ряді ситуацій, з якими вони стикаються в ході роботи, і часто веде до крайнощів – бездіяльності або до перевищення повноважень, застосування незаконних методів впливу, грубості, жорстокості, розчарування в професії. Також якомога швидше має бути прийнятий найважливіший документ, що регламентує поведінку поліцейського і служить для нього орієнтиром у роботі, – Дисциплінарний Статут Національної поліції.

Проект «нова» патрульна поліція дійсно на якийсь час став ковтком свіжого повітря для населення, втомленого від нескінченного негативу, пов'язаного з правоохоронними органами. Люди, які прийшли на службу, показали, що поліцейська робота «з людським обличчям» можлива, що при збігу обставин і чинників поліція може вибирати собі співробітників за принципом «кращих із гірших». Однак, на жаль, ефект виявився

нестійким і недовгостроковим – для того, щоб дійсно почати реформувати систему, доведеться зробити набагато більше, ніж залучити туди певну кількість нових людей.

Можу вам сказати: головний потужний і, напевно, єдиний козир нової патрульної поліції – це люди, які прийшли в неї. На даний момент особисто я однією ногою вже у цивіліці, тому що, якщо за два роки не зрушило, то вже не зрушиться. Так ось єдине, за чим я буду сумувати, це люди, тому що ніде такого відчуття плеча, як у поліції, немає. Я точно знаю, якщо в рацію крикну: «Мені потрібна допомога», то люди примчать і мені її нададуть.

з інтерв'ю з патрульним поліцейським

2.2 Система органів моніторингу дотримання прав людини в мвс та національній поліції України

Андрій Черноусов

Проблема розслідування скарг на жорстоке поводження з боку міліції, а згодом і поліції та подолання безкарності супроводжує всю історію існування української правоохоронної системи. Ризик непропорційного застосування сили та спеціальних засобів з боку поліцейських зменшиться у разі, якщо вони знатимуть, що їх буде притягнуто до відповідальності та покарано. Стаття 3 Європейської конвенції про права людини вимагає від державних органів *проведення ефективного офіційного розслідування* за скаргою громадянина, в якій ідеться про те, що особа була піддана серйозним актам жорстокого поводження/катування поліцейськими. У низці рішень Європейського суду з прав людини визначено, що Україна не виконує цього зобов'язання²⁴. Цей так званий «процесуальний аспект» статті 3 ЄКПЛ підкреслює важливість принципу, за яким тягар доведення завданих особі ушкоджень внаслідок жорстокого поводження під час тримання її під вартою покладають на державних службовців²⁵. Натомість Україна послідовно саботує виконання рішень Європейського суду у частині розробки і запровадження дієвого механізму розслідування скарг на жорстоке поводження з боку поліції. На момент чергової спроби початку реформування міліції/поліції одразу після Революції гідності у 2014 році в рамках створеної спільно з громадськістю та експертами Експертної ради з питань реформування МВС України серед головних пропозицій було створення Департаменту внутрішніх розслідувань, який мав би безпосередньо займатися розслідуваннями скарг на жорстоке поводження з боку поліцейських, та нарешті ліквідувати інспекцію з особового складу як базову ланку системи розбору скарг на жорстоке поводження. Але цього не відбулося. Такого департаменту з широкими повноваженнями, можливостями залучати представників громадськості, підпорядкованого лише міністру, так і не було створено. Бажання мати керовану ситуацію з правопорушеннями самих поліцейських, що було притаманне системі протягом усіх років існування, перемогло бажання створити нову, більш незалежну структуру. Усі старі структури, такі як інспекція з особового складу та управління внутрішньої безпеки, так і залишилися майже без змін у структурі та мандаті. Єдине, про що необхідно згадати при реформуванні поліції, це поява управління (відділу) моніторингу патрульної поліції, яке за змістом роботи є фактично копією інспекції з особового складу, але з новою назвою та повноваженнями, які стосуються виключно патрульних поліцейських.

²⁴ Справа «Афанасьєв проти України», № 38722/02, рішення від 05.04.2005 р., в якому Суд постановив, що розслідування за скаргами на акти жорстокого поводження, застосовані під час перебування потерпілого під вартою в міліції, мало серйозні вади, а також дійшов висновку, що будь-яка вимога щодо компенсації буде нікчемною без проведення кримінального розслідування з метою встановлення фактів та суб'єктів злочину. Див. також справу «Садков проти України», № 21987 від 06.07.2017 р.

²⁵ Справа «Томазі проти Франції», рішення від 27.08.1992 р.

Ідея спеціалізованого органу, який би контролював та впливав на діяльність поліції і при цьому не був прокуратурою, обговорюється в експертній спільноті вже дуже давно. У 2016 році тодішнім Головою Національної поліції Хатією Деканоїдзе було реінкарновано систему контролю дотримання прав людини в діяльності поліції у вигляді Управління забезпечення прав людини. Сама Х. Деканоїдзе називала новостворену структуру «поліцейськими омбудсманами».

Нижче ми наводимо короткий *огляд моделі поліцейського омбудсмана Північної Ірландії*, аби визначити, як має насправді виглядати такий інститут.

Модель поліцейського омбудсмана реалізована у низці країн системи англо-саксонського права та має найбільш зважену та перевірену часом структуру у Сполученому Королівстві Великої Британії. Пропонуємо коротко ознайомитися зі структурою та повноваженнями Поліцейського омбудсмана Північної Ірландії.

Кандидатура на посаду поліцейського омбудсмана призначається Її Величністю Королевою Великобританії на фіксований термін 7 років. Поліцейський омбудсман має статус одноосібного органу, який підзвітний Асамблеї Північної Ірландії (парламент) за посередництвом Міністра юстиції. Статус Офісу поліцейського омбудсмана визначається як окремий державний орган (у нашому розумінні це центральний орган виконавчої влади), який адмініструється через Міністерство юстиції.

ПОВНОВАЖЕННЯ

З метою виконання своїх обов'язків слідчі Поліцейського омбудсмана мають повноваження констебля під час здійснення своїх розслідувань. Це означає, що у зв'язку з розслідуванням вони мають повноваження здійснювати обшуки у поліцейських приміщеннях, вилучати документи, а також інші поліцейські матеріали. Вони також мають право оглядати місце події зі складанням відповідних протоколів. Слідчі Поліцейського омбудсмана можуть арештовувати офіцерів поліції, якщо це вкрай необхідно для просування розслідування. Однак, варто сказати, що це повноваження використовується вкрай рідко. Але тим не менш, якщо скоєне поліцейським діяння підпадає під кримінальний злочин, то арешт буде здійснено за вимогою Поліцейського омбудсмана. Стандартом доведення обвинувачення поліцейських є «поза розумними сумнівами».

Допити під час розслідувань підлягають аудіозапису. Порядок здійснення таких допитів закріплено у кримінально-процесуальному кодексі Північної Ірландії. Такі допити можуть проводитися з застереженням. Якщо особа не заарештована, офіцер може повідомити, що ця особа вільна піти, але якщо вона лишається, то в неї є право на отримання безкоштовної правової допомоги. Також Поліцейський омбудсман може дозволити присутність «друга» або представника Федерації поліцейських (профспілка). Закон вимагає, щоб наприкінці розслідування злочинного діяння Поліцейський омбудсман

передав справу для підтримання обвинувачення в прокуратуру, за винятком випадків, коли є відео з камер спостереження, які чітко підтверджують невинуватість поліцейського. Справа міститиме рекомендації, які ґрунтуються на доказах щодо того, чи вважає Поліцейський омбудсман за необхідне висувати обвинувачення проти офіцера поліції.

Однак остаточне рішення за Генеральним прокурором. Прокуратура оцінюватиме докази у справі та визначатиме, чи існує «реальна судова перспектива», тобто чи достатньо доказів для підтримання обвинувачення поза розумними сумнівами і що обвинувачення захищає публічний інтерес.

Якщо прокуратура залишиться задоволеною дотриманням цього стандарту, вона спрямує справу до суду і поліцейський постане перед судом.

ДИСЦИПЛІНАРНІ СТЯГНЕННЯ

Якщо докази у справі демонструють, що поліцейський скоїв дисциплінарний проступок, то існують різноманітні потенційні санкції, які може рекомендувати до застосування Поліцейський омбудсман: від попередження до проходження додаткової перепідготовки.

Більш серйозні дисциплінарні проступки можуть стати предметом дисциплінарного процесу, включаючи квазі-судовий дисциплінарний трибунал. У випадку менш серйозних порушень Поліцейський омбудсман рекомендуватиме неформальний дисциплінарний розгляд. Рекомендації будуть надіслані керівництву поліцейського департаменту, у відділ покращення служби, який на власний розсуд зважить, чи пропорційні запропоновані санкції тяжкості скоєного проступку та чи відповідають зібраним доказам.

Однак, якщо Поліцейський омбудсман та Шеф-констебль не погодяться з висновками поліцейського департаменту щодо міри покарання порушника, то Поліцейський омбудсман скерує справу на дисциплінарне слухання.

Поліцейський омбудсман працює 24 години на добу, 7 днів на тиждень та відповідає на повідомлення. Старший слідчий цілодобово відповідає на виклики.

Приводи та підстави звернення до Поліцейського омбудсмана:

а. **у випадку скарги/звинувачення проти працівника поліції:**

- у разі скоєння ним злочину;
- скоєння сексуального злочину;
- нанесення тілесних ушкоджень різного ступеню;
- у випадках подій, які набули резонансу у ЗМІ та громадськості.

- b. **У випадку смерті:**
- якщо поведінка працівника поліції під час виконання обов'язків або поза службою призвела до смерті людини (включаючи ДТП);
  - якщо людину затримано та доставлено в поліцію або у будь-який спосіб людина знаходилася «в руках» поліції під час настання смерті, або обставини вказують на те, що поліцейський міг бути серед осіб, які останній раз бачили людину перед смертю;
  - під час виконання поліцейським професійних обов'язків.
- c. **У випадку застосування поліцейським вогнепальної зброї, за винятком:**
- Застосування зброї було випадковим та в середині поліцейського приміщення без заподіяння шкоди;
  - Застосування зброї відбувалося під час навчання.
- d. **У всіх інших випадках застосування зброї (за винятком навчання).**
- e. **З будь-якого іншого приводу, коли заявник вважає, що має бути реакція з боку органів влади.**

Статистика скарг у Північній Ірландії

Офіс публікує щорічний статистичний звіт, який містить деталі скарг та звинувачень поліцейських у Північній Ірландії. У якості інструменту оцінки задоволеності роботою Офіс щорічно проводить Опитування щодо задоволеності скаржників, яке дозволяє скаржникам висловити своє бачення якості послуг, які надає Офіс²⁶.

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ЩОРІЧНОГО ЗВІТУ

Кількість скарг на поліцію, які надійшли до Поліцейського омбудсмена протягом 2016–2017 років, зменшилася на 8% у порівнянні з попереднім роком і склала 2800.

Кримінальні провадження стали причиною більшості скарг на дії поліції, як і в попередні чотири роки.

Кількість скарг, які було подано на дії поліцейських у Белфасті, знизилася на 19% у 2016–2017 роках у порівнянні з минулим роком.

Найбільш розповсюджені скарги, які отримав Офіс, – це неналежне виконання обов'язків, агресивна поведінка та бездіяльність.

Близько 4 із 10 (41%) скарг до Поліцейського омбудсмена стали основою для

²⁶ Населення Північної Ірландії на початок 2017 року складало 1,9 млн. осіб, загальна кількість поліцейських – 8900 осіб.

повноцінного розслідування. У 22% скарг Офіс підтвердив або частково підтвердив занепокоєння скаржників, або виявив додаткові порушення у діях поліцейських.

У 24 скаргах протягом року Поліцейський омбудсман рекомендував Генеральному прокурору висунути обвинувачення проти офіцерів поліції. Це найбільша кількість справ за останні п'ять років.

У 261 випадку Поліцейський омбудсман рекомендував притягнути до дисциплінарної відповідальності офіцерів поліції.

Описана модель дозволяє стверджувати, що Поліцейський омбудсман Північної Ірландії є незалежним, безстороннім та об'єктивним органом, здатним розслідувати скарги на жорстоке поводження та катування з боку поліцейських. Ця інституція гармонійно вписана в правову систему держави та дозволяє говорити, що надані повноваження збалансовані як із боку самої поліції та органів юстиції, так і з боку громадськості, перед якою щорічно звітує Поліцейський омбудсман.

На жаль, запропонована модель «поліцейських омбудсманів» в Україні навіть віддалено не може порівнюватися із північноірландською з огляду на:

Залежність. Українську модель створено в структурі апарату Національної поліції України з підпорядкуванням заступнику Голови НПУ. Говорити про незалежність самих «омбудсменів» ми не можемо, бо остаточні рішення прийматиме все одно їхнє керівництво, яке не зацікавлене у «заплямуванні мундирів».

Повноваження. З повноваженнями ситуація ще гірша, бо фактично омбудсмени мають право лише безперешкодного доступу до управлінь/відділів поліції та вимоги службової документації для перевірки. Таких повноважень для здійснення перевірки (розслідування) скарг явно недостатньо. Північноірландська модель, як і багато схожих у світі, підтверджує, що розслідування скарг на незаконні дії поліції за змістом фактично є слідчо-криміналістичною діяльністю, метою є встановлення причетності до скоєного злочину, якими є перевищення повноважень та катування. В українському досвіді – це здебільшого комплекс заходів із «відбілювання» причетного до скарги поліцейського з метою уникнути відповідальності, бо в даному випадку відповідальність завжди колегіальна, корпоративна, а не індивідуальна, як того вимагає принципи правосуддя.

Підзвітність. Тут проблема ще більша. В Україні відсутня традиція звітності та громадського контролю за діяльністю поліції. Традиційні звіти у Верховній Раді України не можна вважати достатньо ефективними, бо механізм такої звітності є завжди предметом політичних торгів між партіями та парламентськими силами. Здебільшого міністра внутрішніх справ викликають у парламент для звіту у випадках, коли збира-

ються його зняти з посади, тобто використовують не як інструмент оцінки ефективності, а як важіль політичного впливу.

На жаль, ситуація не змінилася і після реформи: скарги на жорстоке поводження в поліції розглядають у прокуратурі або в іншому вищому органі поліції. Посадова особа у керівництві поліції при отриманні скарги на незаконні дії працівників міліції, які виразилися у тортурах та жорсткому поводженні, *доручає* Інспекції з особового складу підрозділу кадрового забезпечення ГУНП (далі – ІОС) провести *перевірку* викладених у скарзі фактів. Так, відповідно до п. 3.3 Інструкції, «Проведення службового розслідування доручається працівникам підрозділів внутрішньої безпеки, інспекції з особового складу підрозділів кадрового забезпечення, а якщо такі підрозділи не передбачені штатним розписом, уповноважені на те начальники доручають проведення службових розслідувань найбільш досвідченим працівникам, здатним усебічно вивчити обставини, що стали підставою для призначення службового розслідування, та зробити об'єктивні висновки». Не важко уявити, що у багатьох випадках цими «найбільш досвідченими працівниками» стають колеги та/або начальники тих поліцейських, на дії яких надійшла скарга. Трошки відрізняється система розгляду скарг на дії патрульних поліцейських і єдина відмінність – це орган, якій здійснює такий розгляд. Ним є Управління (відділ) моніторингу. Повноваження, способи здійснення службових перевірок/розслідувань є ідентичними.

Інспектори ІОС, не маючи повноважень та допусків до проведення негласних слідчих та розшукових заходів, бо вони не є органом досудового розслідування і про них узагалі не згадується у чинному Кримінальному процесуальному кодексі України, здійснюють перевірку заявлених скарг шляхом використання оперативно-розшукових методів, а саме опитування, витребування документів, спостереження. За результатами таких перевірок або розслідувань складається висновок із детальним викладом фактів, доказів, пояснень, які підтверджують або не підтверджують заявлені у скарзі факти. Висновок має резолютивну частину, у якій вказується, що на підставі проведеної перевірки інспектори ІОС вважають, що факти, викладені у скарзі, підтвердилися/частково підтвердилися та рекомендують притягнути поліцейського до дисциплінарної відповідальності. У випадку більш тяжкого кримінального правопорушення надсилають матеріали до прокуратури із внесенням даних до ЄРДР за фактом порушення, наприклад, ст. 365 КК «Перевищення влади або службових повноважень».

Звичайно, що у таких справах прокурор може прийняти громадян на особистому прийомі, вислухати скаргу та знову доручити ІОС перевірити викладені факти. У підсумку ми маємо технологію, коли скарги на жорстоке поводження та тортури у поліції розглядає сама поліція, що суперечить вимогам міжнародних документів, які були ратифіковані Україною, де чітко прописано, що злочини, які скоїли посадові особи поліції, мають розслідуватися *незалежним* органом. Просто логічно неможливо ефективно розслідувати злочини, які вчинили поліцейські, руками інших поліцейських.

Варто загадати той факт, що службові розслідування в органах внутрішніх справ України проводяться відповідно до наказу МВС України від 12.03.2013 р. № 230 «Про затвердження Інструкції про порядок проведення службових розслідувань в органах внутрішніх справ України»²⁷. Зазначимо, що чинна редакція наказу майже не змінилася з 1991 року, і останню редакцію було підписано ще міністром внутрішніх справ В. Захарченком.

Важливо також зупинитися на правовій природі службових перевірок/розслідувань. Якщо уважно прочитати Порядок проведення службових розслідувань та Кримінальний процесуальний кодекс України, то можна зробити висновок про те, що вони не перетинаються. Тобто лише там, де закінчується дія Порядку, починається дія КПК України. І це залишається незмінним протягом багатьох років: розслідування значної частини злочинів, які скоїли поліцейські (а жорстоке поводження та катування є злочинами), залишається в «сірій зоні» дії правових механізмів. Процедура кримінального провадження з розслідування фактів жорстокого поводження передбачає процедуру, механізми, способи оскарження та захисту від безпідставних обвинувачень. Усе це детально описано в Біблії кримінального процесу – Кримінальному процесуальному кодексі України. Так само в КПК України дуже ретельно вписані повноваження учасників кримінального процесу: підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, слідчого, прокурора, судді, експертів, свідків тощо. Усе це зроблено для того, аби встановлення істини у справі відбувалося у чіткій відповідності до вимог закону, а у випадку порушення процедури чи недотримання процесуальних гарантій, обвинувачення може розсипатися на стадії судового розгляду.

Важливо також зауважити роль захисника у кримінальному провадженні, бо він, реалізуючи своє повноваження, здатний не допустити зловживань із боку слідчого, прокурора та судді та є одним із ключових елементів системи стримань та противаг кримінального процесу.

Так само відповідальною є робота процесуального керівника досудового розслідування – прокурора, який є гарантом дотримання законності органами досудового розслідування.

Фактично, здійснюючи діяльність з розслідування, навіть з реалізацією частково негласних слідчих та розшукових заходів, працівник ІОС/моніторингу без зовнішнього контролю з боку прокурора та адвоката збирає, аналізує докази за скаргою та наприкінці виносить відповідне рішення: підтвердилася чи не підтвердилася скарга. Якщо перекласти на процесуальну мову, то це звучить так: винний або не винний. Так само обмеженою є участь адвоката у такому розслідуванні як із боку заявника, так і з боку офіцера поліції. Отже, і відповідальність особи, яка здійснює перевірку, є лише дисциплінарною. А про всебічність, повноту та об'єктивність годі й говорити, бо відповідно

²⁷ <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0541-13>

до Порядку, перевірку може здійснювати навіть колега з відділу поліцейського, на якого надійшла скарга (!). Успадковане від радянської системи бажання контролювати працівників зараз працює проти неї, бо на протигагу відкритості та підзвітності, «нова поліція» у відношенні розгляду скарг на неправомірні дії продовжує використовувати радянські інструменти, що підкреслює «показушність» усіх зовнішніх змін.

Ще однією проблемою у роботі ІОС є її підпорядкування кадровому підрозділу, який безпосередньо контролюється керівником територіального управління поліції. Керівник територіального управління, зацікавлений у нерозголошенні та нерозповсюдженні даних у справі з катуванням, «руками» ІОС збирає в такій справі матеріал і далі сам приймає одне з рішень:

- Покарати винних у дисциплінарному порядку, включаючи звільнення з поліції;
- Погодитися на притягнення особи до кримінальної відповідальності.
- Таке відбувається із попереднім звільненням особи, тобто так звані звільнення «заднім числом» і відповідно до кримінальної відповідальності притягуються особи, які вже не є працівниками міліції.
- Отримавши скаргу, інспектор ІОС викликає скаржника для проведення бесіди, у ході якої наполегливо намагається переконати його/її:
- Відмовитися від наданих свідчень та скарги або
- Підтримати скаргу і навіть додати окремі обставини, яких узагалі могло й не бути.

Це відбувається залежно від того, чи намагається власне сам причетний поліцейський «вирішити питання», чи керівництво територіального органу таким чином намагається усунути конкретного працівника від виконання службових обов'язків та призначити *«свою людину»*. Знов-таки тут ми можемо заявляти про можливі порушення трудового та кримінального процесуального законодавства, тому що ІОС не є процесуальним органом, а лише тим, який здійснює профілактично-попереджувальну роботу серед кадрового складу поліції.

Однією з перших та найбільш вдалих системних спроб Міністерства внутрішніх справ України протидіяти та попереджати катування та незаконне насильство в міліції було створення Управління з моніторингу дотримання прав людини МВС України. Управління, відповідно до наказу МВС України № 197 від 24.04.2008, мало такі напрямки діяльності:

- «Здійснює контроль за дотриманням прав людини в діяльності органів та підрозділів внутрішніх справ шляхом організації роботи помічників Міністра служби регіонального контролю, особистого інспектування працівниками Управління, вивчення відомчої службової документації.

- Забезпечує оперативне інформування Міністра у випадках резонансних подій, порушень прав людини в діяльності органів внутрішніх справ, за дорученням Міністра проводить перевірки дій службових осіб органів та підрозділів внутрішніх справ стосовно забезпечення або дотримання прав людини в межах компетенції МВС України.
- Бере участь у здійсненні моніторингу засобів масової інформації щодо питань прав людини в діяльності органів та підрозділів внутрішніх справ, у забезпеченні інформаційного наповнення спеціалізованих рубрик на сайті МВС України.
- Забезпечує постійний контроль за результатами діяльності громадських рад при ГУМВС, УМВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, мобільних груп з моніторингу дотримання конституційних прав і свобод людини в діяльності органів внутрішніх справ.
- Здійснює загальне керівництво діяльністю помічників Міністра служби регіонального контролю, контроль за їх роботою, професійну підготовку, а також, за узгодженням з Департаментом кадрового забезпечення МВС України, їх підбір, подання про призначення на посаду та звільнення з посади.
- Спільно з профспілками МВС України, міжнародними, державними та громадськими організаціями аналізує стан захищеності прав працівників органів внутрішніх справ, розробляє рекомендації щодо його покращання.
- Підтримує постійні контакти з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, профільними комітетами Верховної Ради України, з міжнародними та національними неурядовими організаціями (ООН, Рада Європи, Європейська Комісія, Міжнародна організація праці, ОБСЄ, Міжнародна організація з міграції та інші), проводить консультації з їх експертами, представництвами та підрозділами, які відповідають за реалізацію міжнародних норм у сфері дотримання прав людини.
- Спільно із зацікавленими структурними, територіальними органами та підрозділами внутрішніх справ України забезпечує підготовку та проведення нарад, конференцій, семінарів та тренінгів.
- Залучає фахівців вищих навчальних закладів МВС України, інших науковців для розроблення, обґрунтування, організації та здійснення відповідних заходів із забезпечення прав людини.
- Здійснює консультативну та організаційно-методичну допомогу структурним, територіальним органам та підрозділам внутрішніх справ України з питань забезпечення прав людини в їх діяльності».

Виконання таких контрольних функцій було покладено на досить незвичну для МВС України команду помічників міністра внутрішніх справ з прав людини: вона складалася наполовину з представників НУО та колишніх та діючих працівників міліції з багаторічним досвідом роботи на керівних та оперативних посадах міліції. Сама така формула «досвід + незалежність» дозволила протягом двох років досягти на той час значних успіхів, а саме:

- Інституціоналізація діяльності мобільних груп з моніторингу дотримання прав та свобод людини в діяльності міліції, які фактично були інструментом громадського контролю, та можливості впливу на ситуацію з катуваннями та жорстоким поведінням у відділках міліції та ізоляторах тимчасового тримання.
- Інституціоналізація діяльності громадських рад із питань дотримання прав людини при територіальних органах та МВС України.
- Запровадження напівнезалежної системи збору скарг та розслідування заяв про катування та жорстоке поведіння в міліції.

Ця тріада нових функцій, звичайно, не зробила революції у системі попередження та розслідування фактів катувань у міліції, але вона зробила єдиний прецедент спроби хоч якось змінити усталену систему, яка керувалася принципом «свої злочини – розслідуємо самі». Управління з часом зіштовхнулося з головною, на нашу думку, проблемою, яка ставила під загрозу його існування: це той факт, що воно викривало факти порушення прав людини (катування), які скоювали працівники міліції. Сама система згодом почала сприймати це як «зраду» та почала активно протидіяти та з приходом нового міністра А. Могильова у березні 2010 року за його наказом Управління було ліквідовано.

На початку літа 2016 року з великим розголосом голова НПУ Хатія Деканоїдзе презентувала новий інститут «поліцейських омбудсманів», якими вона назвала «уповноважених Голови НПУ з питань контролю за дотриманням прав людини в поліцейській діяльності», також другим відділом до складу УЗПЛ увійшов відділ забезпечення діяльності ІТТ. Трохи згодом це було закріплено в наказі НПУ України № 720 від 26.09.16 «Про затвердження Положення про Управління забезпечення прав людини НПУ України».

До функцій та повноважень УЗПЛ входить:

- вивчення та аналіз проблемних питань у діяльності органів і підрозділів поліції стосовно дотримання прав і свобод людини;

- подання керівництву поліції пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової бази відповідно до вимог міжнародних та національних договорів у галузі прав і свобод людини, а також рішень Європейського суду з прав людини;
- організація та проведення навчально-освітніх заходів з питань забезпечення прав і свобод людини, а також науково-методичного супроводження діяльності поліції щодо забезпечення прав і свобод людини;
- проведення перевірок дотримання прав і свобод людини в діяльності підрозділів ГУНП;
- інспектування ізоляторів тимчасового тримання, надання керівництву поліції пропозицій щодо заходів реагування у разі виявлення порушень законодавства; участь у незалежних службових розслідуваннях порушень прав і свобод людини;
- розгляд звернень громадян, що належать до компетенції УЗПЛ, з питань, пов'язаних з порушенням прав і свобод людини в діяльності органів і підрозділів поліції.

У принципі, функції УЗПЛ та колишнього УМДПЛ є дуже схожими, за винятком ключових, на нашу думку: мобільних груп та громадських рад, у яких активну участь брали представники громадських організацій, які слугували у якості противаг до офіційної думки та оцінок щодо законності/незаконності окремих вчинків міліціонерів. Фактично, новостворена структура сконцентрувалася на тренінгах, меморандумах та інших видах публічно-партнерських заходів, які мало впливають на стан дотримання прав людини поліцейськими у своїй діяльності. Але варто відзначити, що запропоноване введення другим відділом в УЗПЛ відділу забезпечення діяльності ІТТ та виведення їх із підпорядкування начальників відділів поліції є правильним рішенням на шляху укріплення запобіжників від катувань та жорстокого поводження в середині системи. Наразі УЗПЛ вдалося скоротити кількість наявних ІТТ до 150 одиниць, у яких у середньому протягом доби тримають близько 1200–1300 осіб. Для порівняння, у 2007 році середньодобова норма тримання осіб в ІТТ була у межах 11000 (!) осіб. Таке зменшення ми неодноразово пояснювали дією нового КПК. Але зараз необхідно в тих 150 ІТТ, які залишилися, створити та підтримувати належні умови тримання осіб і забезпечувати європейські стандарти поводження із затриманими та взятими під варту особами.

На відміну від попереднього УМДПЛ, УЗПЛ був на 100% укомплектований працівниками поліції, навіть більше – відділ Уповноважених Голови НПУ з питань контролю за дотриманням прав людини укомплектований виключно «вихідцями» з новоствореної патрульної поліції. Це, скоріше за все, була вказівка Х. Деканоїдзе, але в офіційних кваліфікаційних вимогах цього вказано не було. Звичайно, це є повністю дискримінаційним положенням, особливо з огляду на те, що саме ці люди мали б і контролювати дотримання прав людини в поліції. Як результат, до УЗПЛ (від-

діл уповноважених) потрапили молоді люди, які мають досвід роботи в поліції менше 1 (одного!) року. Звичайно, можна зрозуміти логіку реформаторів: треба було «влити більше молоді крові» для того, аби нівелювати вплив традицій та підходів «старої міліції». Це і стало головним викликом для УЗПЛ – відсутність досвіду разом з наявністю контрольних функцій за діяльністю поліції не дала очікуваного результату. Досвідчені «старі» міліціонери – поліцейські швидко пристосувалися до вимог «нових» поліцейських омбудсманів, і ситуація зі скаргами на катування в поліції повернулася на дореволюційний рівень.

Намагання відібрати патрульних на посади Уповноважених було настільки всеохоплюючим, що в Полтавській області дійшли до абсурду. Так, на посаду Уповноваженого Голови НПУ було відібрано дружину начальника патрульної поліції у м. Полтава²⁸. Питання конфлікту інтересів навіть поставало, але вказана сімейна пара досі працює на своїх посадах. У даному випадку є явний конфлікт інтересів, який відверто шкодить гарній ідеї – контролю за дотриманням прав людини в діяльності поліції.

Якщо уважно передивитися функції та повноваження УЗПЛ, то стає незрозумілим взагалі: як ефективно оцінювати їхню діяльність? Так, можливо, порахувати кількість інспекційних перевірок ІТТ та кількість пересланих скарг. Але це зовсім не демонструє їхнього впливу на зміни в системі роботи поліції і головне – у попередженні жорсткого поводження. Звідси випливає, що навіть поганих «палиць» розкриття, які мають давати решта їх колег, вони не зобов'язані видавати. Робота без чітко поставленого уявлення про результат заздалегідь приречена на поразку.

Незважаючи на той факт, що Уповноважені Голови НПУ є фактично співробітниками центрального апарату Національної поліції України, на місцях їх вплив на управлінські та кадрові рішення є мінімальним. Ми знову ж опинилися в ситуації, коли обгортка дорожча за начинку і за гучною назвою посади «поліцейський омбудсмен» у нас у кращому випадку стоїть функція інспектування ІТТ та прийому та пересилання скарг на незаконні дії працівників поліції²⁹.

У структурі центрального апарату МВС України навесні цього року було створено Управління моніторингу дотримання прав людини із подібними до першого УМДПЛ та сучасного УЗПЛ функціями. Єдиною, на нашу думку, різницею є намагання моніторити дотримання прав людини в усіх новопоглинутих МВС центральних органах виконавчої влади, як-от: Державна міграційна служба України, Державна прикордонна служба України та Національна гвардія. Звичайно, що мандат новоствореного УМДПЛ буде розповсюджуватися і на Національну поліцію України.

²⁸ <http://topnews.pl.ua/society/2016/11/07/77339.html>

²⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=41v2EH0vyd8>

У «Положенні про Управління моніторингу дотримання прав людини Міністерства внутрішніх справ України», яке затверджене наказом МВС від 13.05.2017 № 386, серед основних завдань Управління моніторингу дотримання прав людини є:

- Здійснення в межах компетенції контролю за дотриманням прав людини в діяльності МВС та ЦОБВ.
- Моніторинг, вивчення та аналіз проблемних питань, пов'язаних з порушенням прав людини в діяльності МВС і ЦОБВ, надання керівництву МВС пропозицій щодо їх розв'язання.
- Внесення керівництву Міністерства пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правових актів МВС стосовно забезпечення прав і свобод людини відповідно до вимог міжнародних і національних нормативних актів із забезпечення прав людини та рішень Європейського суду з прав людини.
- Забезпечення взаємодії МВС з ЦОБВ та іншими органами державної влади, міжнародними та національними неурядовими організаціями із забезпечення прав людини.

Усі перелічені завдання дуже сильно перегукуються з колишнім УМПДПЛ та існуючим УЗПЛ. Поки що існує вкрай мало інформації про результати діяльності Управління або їх реакції на якісь резонансні події, пов'язані з порушенням прав громадян ЦОБВ, які входять до складу МВС України. Відповідно, є великі сумніви щодо здатності новоствореного Управління незалежно, ефективно та компетентно розглядати скарги на жорстоке поводження та попереджати такі випадки у діяльності центральних органів виконавчої влади, діяльність яких наразі координує МВС України.

Поновлення та створення нових структур із контролю (моніторингу) дотримання прав людини в поліцейській діяльності з початком останньої хвилі реформування (з квітня 2014 року) демонструє бажання керівництва МВС України бути «європейськими» та демократичнішими. При цьому керівництво МВС України та Національної поліції демонструє невпинне та незламне бажання адаптувати та застосувати кращий європейський досвід («поліцейські омбудсмани») під тиском європейських та американських донорів, на чий кошти здебільшого і здійснюється реформа поліції. Але далі гарної обгортки, відкриття із помпою та розголосу на всіх ТВ-каналах справа не пішла, бо реального бажання моніторити та попереджати порушення прав людини не було. Ось чому:

4. Новостворені структури було наділено суто представницькими повноваженнями: брати участь, навчати, інформувати, інспектувати тощо.

5. На відміну від, наприклад, реального Поліцейського омбудсмана Північної Ірландії, модель якого було описано вище, наші «поліцейські омбудсмани» не мають повноважень розпочати і провести власне розслідування, вилучити документи, взяти під варту підозрюваного поліцейського, прийняти рішення у скарзі, а займаються лише збором скарг та їх пересиланням «нагору» для прийняття рішень поліцейським керівництвом. У такому вигляді і для цілей незалежного розгляду скарг УЗПЛ є неефективним, залежним та слабо компетентним органом.
6. Відсутність досвіду та брак знань щодо механізмів, які використовують поліцейські для покриття, наприклад, катувань, які вони застосовують до затриманих, не дозволяє «омбудсманам» навіть повно скласти картину проблеми з неналежного поведження в поліції.
7. Відсутність реального впливу на прийняття управлінських рішень призводить до того, що, якщо якимось дивом УЗПЛ зможе зібрати дані про причетність поліцейського до жорстокого поведження, рішення про те, чи давати хід справі чи ні, буде прийматися без його участі. Свідченням відсторонення від процесу прийняття рішень є той факт, що «поліцейські омбудсмани» не входять до складу колегій обласних ГУНП, що автоматично їх виключає з процесу прийняття рішень.

Тобто можна дійти до висновку, що наявні на сьогодні структури в середині самої поліції та МВС не здатні забезпечити незалежне розслідування скарг на неналежне поведження та катування в поліції і що, на нашу думку, стимулює зростання кількості таких фактів, бо безкарність породжує нові злочини. Сподіваємося, що новостворене Державне бюро розслідувань України³⁰ зможе об'єктивно, повно та у розумний строк розслідувати факти поганого поведження та катувань в органах Національної поліції України.

---

³⁰ <http://www.pravda.com.ua/news/2017/11/22/7162968/>

ДОДАТОК 1.

КАЛЕНДАР ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО НЕЗАКОННЕ НАСИЛЬСТВО ТА НАДЗВИЧАЙНІ ПОДІЇ ЗА УЧАСТЮ ПОЛІЦІЇ, ЯКІ ПРИЗВЕЛИ ДО ТРАВМУВАНЬ, АБО СМЕРТЕЙ У 2017 РОЦІ.

У календарі за 2017 рік зібрані повідомлення про випадки **незаконного насильства та надзвичайних подій за участю поліції, які призвели до травмувань, або смертей**, включаючи скоєні за її участі ДТП (з вказівкою на порушення правил дорожнього руху або у стані алкогольного сп'яніння). Календар складено за матеріалами з відкритих джерел, але наданий перелік не може вважатись вичерпним. Дивлячись на десятки випадків жорсткого поводження до абсолютно різних категорій населення, включаючи неповнолітніх, пенсіонерів, людей з інвалідністю, навряд чи можна казати про системні зміни у роботі правоохоронних органів, скоріше причиною є зниження уваги ЗМІ до цієї проблеми.

№ з/п	Дата/ Населений пункт	Опис випадку
1	31.01.2017 (дата повідомлення) м. Київ	У Києві двоє поліцейських побили чоловіка за те, що він знімав їх на відео. Чоловік став свідком того, як на стоянці біля гаражів поліцейські змушували пройти алко-тест, начебто, пасажира авто, а не водія. Перехожому здалося, що поліцейські чинять протиправні дії, і він почав знімати їх на відео. Останнім це не сподобалося й вони накинулися на чоловіка з кулаками. Чоловіка повалили на землю та добряче відгамселили, забрали телефон і стерли відео. Проте поліцейські не взяли до уваги камеру вуличного відеоспостереження, яка весь час їх знімала. Проти правоохоронців порушено кримінальне провадження за статтею перевищення поліцією своїх повноважень із застосуванням насильства. https://ua.korrespondent.net/city/kyiev/3808454-u-kyievi-politseiski-pobyly-cholovika-yakyi-znimav-yikh

2	Січень 2017 м. Черкаси	У Черкасах 4 патрульних побили та пограбували чоловіка. У січні 2017 року після доставлення чоловіка до Черкаського відділу поліції для складання протоколу про адміністративне правопорушення четверо патрульних незаконно застосували до доставленого спецзасоби – наручники, після чого на службовому автомобілі вивезли в ліс і заволоділи майном потерпілого. https://antidot.info/news/v-cherkassah-4-patruľnyih-budut-sudyt-za-yzbyenyje-y-ohrablenye-muzhchyni/
3	19 січня, 2017 с. Монастирище, Чернігівська область	Поліцейський, перебуваючи за кермом неслужбового автомобіля, біля школи на смерть збив 10-річного хлопчика. https://zaxid.net/na_chernigivshhini_politsejskiy_bilya_shkoli_na_smert_zbiv_ditinu_n1415611
4	04.02.2017 м. Дніпро	У нічному клубі «Сфера» виник конфлікт між патрульним, що був у стані алкогольного сп'яніння, і співробітниками Нацгвардії, в ході якого патрульний погрожував незареєстрованим пістолетом. https://gorod.dp.ua/news/127916
5	20.03.2017 м. Вінниця	Прокуратурою Вінницької області викрито правоохоронців, які знущались над людиною. Слідчими та процесуальними керівниками управління з розслідування кримінальних проваджень слідчими органів прокуратури та процесуального керівництва прокуратури Вінницької області спільно з службовими особами управління внутрішньої безпеки у Вінницькій області ДВБ Національної поліції України у рамках розслідування кримінального провадження за ознаками кримінальних правопорушень викрито трьох поліцейських одного з районних відділів поліції Вінницької області, які перевищуючи свої службові повноваження катували людину та незаконно позбавили її волі. https://vin.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=202461
6	23.02.2017 м. Харків	В ніч з 23 на 24 лютого на вулиці Чкалова в Харкові 24-річний патрульний на службовій машині Toyota Prius збив 24-річного чоловіка на пішохідному переході. Пішохода з численними травмами доставили в лікарню. Прокуратура почала кримінальне провадження за фактом порушення правил безпеки дорожнього руху лейтенантом поліції. http://fakty.ictv.ua/ru/proisshestvija/20170224-u-harkovi-patruľnyj-zbyv-pishohoda-cholovik-dosi-bez-svidomosti/

7	27.02.2017 (дата публікації) м. Львів	Працівники Залізничного відділу поліції Львова катували й грабували затриманих. Слідчі встановили 20 епізодів злочинної діяльності групи, до яких причетні 15 працівників Залізничного відділу поліції Львова. Було встановлено, що поліцейські, змовившись, систематично перевищують службові повноваження – застосовують фізичну силу (погрожують її застосуванням) до осіб, які вчинили адміністративні чи кримінальні правопорушення на території району. А за непрягнення до відповідальності поліцейські вимагали та отримували грошові кошти від затриманих. Приміром, лише за один день було задокументовано факт побиття у службовому кабінеті чергової частини трьома поліцейськими чоловіка, який перебував на вокзалі напідпитку, та застосування насильства ще одним патрулем цього ж відділку до іншого пасажирів і отримання від нього 900 гривень. http://dailylviv.com/news/kryminal/pratsivnyky-zal-iznychnoho-viddil-politsiyi-lvova-katuvaly-i-hrabuvaly-zatrymanykh-42559
8	06.03.2017 м. Дніпро	У Чечелівському районному відділенні поліції Дніпра помер затриманий. Чоловіка 1981 року народження ввечері 6 березня доставили до райвідділу за підозрою у вчиненні крадіжки мобільного телефона. За свідченнями поліції, допитати його не встигли. У поліції зазначають, що причини смерті невідомі, призначена судово-медична експертиза. http://pk.khpg.org/index.php?id=1488887578
9	07.03.2017 м. Суми	У Сумах патрульні побили інваліда. Про це написала мати молодого чоловіка на сторінці у Фейсбук та додала фото побитого сина. Усе почалося на трасі, коли у чоловіка, який їхав у село, зламалася автівка, він вийшов без палочки, кульгаючи, чим привернув увагу співробітників ДПС, які подумали, що він напідпитку. На відмову сісти до них в машину поліцейські повалили хлопця, затягли по землі в машину та продовжили бити у Сумському районному відділі поліції. Погрожували, якщо поскаржиться, «лежатиме і машина не знадобиться». http://hbc.com.ua/proisshestviya/2523-u-sumah-patruln-pobili-nvalda.html
10	15.03.2017 м. Київ	Патрульні побили інструктора з водіння. Поліцейські зупинили автомобіль, за кермом якого був учень, поруч сидів інструктор. Патрульні заявили, що в автомобілі тоновані стекла, а тому попросили інструктора пред'явити документи, що він і зробив. Далі патрульні попросили схеми пересування автомобіля. На що інструктор відповів, що згідно з постановою Кабінету Міністрів «Про затвердження порядку підготовки водіїв» він не зобов'язаний узгоджувати маршрути пересування з МВС. Однак патрульний поліцейський заявив, що він тут закон і сам буде вирішувати, що законно, а що ні. Після словесної перепалки поліцейські почали бити інструктора. https://golospravdy.com/patrujni-pobili-instruktora-z-vodinnya-za-tonovanij-avtomobil/

11	17.03.2017 м. Київ	Поліцейські побили чоловіка, який їх викликав. Інцидент трапився 17 березня після того, як голова одного зі столичних кооперативів викликав патруль, аби ті склали адміністративний протокол на комунальників через яму у дворі будинку. Прибулий на місце патруль не знайшов спільної мови із заявником. За словами потерпілого, поліцейські відмовилися показати свої посвідчення, вели себе вкрай недружелюбно та по-хамськи, внаслідок чого виникла словесна перепалка, яка закінчилася побиттям і затриманням заявника, на якого оформили адмінматеріал за злісну непокору співробітникам поліції. http://kriminal.ictv.ua/videos/u-kyyevi-kopy-zhorstokopobyly-golovu-kooperatyvu
12	17.03.2017 м. Тернопіль	Патрульні поліцейські Тернополя непропорційно та без достатніх на те підстав застосували силу до літньої жінки, яка торгувала цибулею без дозволу на торгівлю. Інцидент за фільмували перехожі на виклали в інтернет. Відео за посиланням: https://golospravdy.com/patrulnye-izbili-starushku-zaprodazhu-luka/
13	20.03.2017 м. Славута, Хмельницька обл.	Правоохоронці викрили злочинну групу, яка вимагала гроші з підприємців. До діяльності банди причетний і один з працівників поліції Київської області. 22-річний сержант поліції входив до складу групи, що вимагала з людей гроші, погрожуючи і застосовуючи фізичне насильство. Зловмисники обирали собі жертв серед підприємців міст Шепетівка і Славута, що на Хмельниччині, змушуючи повернути вигадані борги. Водночас зловмисники силоміць утримували потерпілих, погрожували фізичною розправою, тортурами і відбирали цінності https://www.npu.gov.ua/ru/publish/article/2134816
14	21.03.2017 (дата публікації) м. Луцьк	Луцька міська прокуратура виявила низку правопорушень з боку працівників патрульної поліції міста. Зокрема, під час перевірки виявлено 22 факти безпідставного застосування працівниками УПП в Луцьку спецзасобів – кайданок. Не завжди працівники патрульної поліції у випадках адміністративних затримань громадян повідомляли Регіональний центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги в області. Із 735 затримань про 153 випадки адмінзатримань Регіональний центр не інформувався. http://vgolos.com.ua/news/u_lutsku_patrulni_22_razy_nezakonno_vykorystovuvaly_kaydanky_257182.html

15	24.03.2017 (дата публікації) м. Кривий ріг (Дніпропетровська обл.)	Патрульні зупинили автівку жителя Кривого Рогу, не пояснюючи причин. Після словесних прирікань поліцейські розпилили у салон автомобіля сльозоточивий газ, чим змусили пасажирів вийти. Далі поліцейські повалили водія та пасажирів на землю, а також розбили мобільний телефон дівчини-свідка, яка знімала дії поліції на відео. https://www.youtube.com/watch?v=gNX2bOwDN1g
16	08.04.2017 м. Луцьк	Прокуратура Луцька розслідує факт перевищення влади патрульними поліцейськими. 11 квітня 2017 року слідчим відділом регіональної прокуратури внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за фактом можливого спричинення 08 квітня 2017 року двом лучанам, у тому числі – неповнолітній особі, тілесних ушкоджень службовими особами Управління за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 365 КК України (перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу). https://www.volynnews.com/news/all/prokuratura-rozsliduye-fakt-perevyshchennia-vlady-patrulnymy/
17	11.04.2017 м. Авдіївка (Донецька обл.)	В Авдіївському відділі поліції солдати ЗСУ стали жертвами катувань. За словами солдат, таким чином правоохоронці намагалися зробити їх співучасниками вбивства місцевого жителя. Як повідомив один з постраждалих, поліціанти повалили його на землю, надягли на голову пакет, одягали протигаз, душили і били по нирках. Потім показово знущалися над його напарником, били, щоб отримати показання щодо вбивства. http://news.bigmir.net/ukraine/1072705-V-tylu-ne-luchshe--chem-na-fronte--bojcy-VSU-rasskazali-o-pytkah-v-otdelenii-policii
18	14.04.2017 м. Івано-Франківськ	Франківчанка, яку затримали за кермом напідпитку, заявила, що її побили патрульні. Про це повідомили у прес-службі патрульної поліції Івано-Франківська: «В п'ятницю, 14 квітня, до Міської клінічної лікарні №1 звернулася 18-річна дівчина. Вона повідомила, що близько четвертої години ранку працівники патрульної поліції нанесли їй тілесні ушкодження. Обставини з'ясовуються». http://report.if.ua/avto/frankivchanka-yaku-zatrymaly-za-kermom-napidpytku-zayavyla-shcho-yiyi-pobyly-patruelni/

19	18.04.2017 (дата публікації) м. Миколаїв	У Миколаєві патрульні поліцейські застосували непропорційну силу до літнього чоловіка, якого запідозрили у порушенні правил дорожнього руху. На відео видно, як співробітники патрульної поліції витягають чоловіка з машини, кладуть на асфальт та заламують руки. Відео за посиланням: https://www.youtube.com/watch?time_continue=93&v=fYS5mjiHRzo
20	26.04 (дата публікації) м. Харків	У Харкові п'яний патрульний зі стрільбою погрожував місцевим мешканцям. Спочатку правоохоронець почав сваритися з місцевими жителями, які грали у доміно у дворі багатоповерхівки, потім дістав пістолет та почав погрожувати, після чого вистрелив у землю. Люди самостійно скрутили та роззброїли стрілка і викликали поліцію. Правоохоронець стрверджував, що начебто захищав дружину. За інцидентом проводиться службова перевірка. https://ru.tsn.ua/ukrayina/v-harkove-pyanyy-patrulnyy-sostrelboy-ugrozhal-mestnym-zhitelyam-848983.html
21	27.04.2017 м. Харків	У Харкові патрульний поліцейський збив пішохода. 46-літнього постраждалого з тілесними ушкодженнями доставили у лікарню, обставини ДТП з'ясовуються. Відомо, що полісмен був не на службовому авто. https://www.segodnya.ua/regions/kharkov/v-harkove-patrulnyy-policeyskiy-sbil-peshehoda-711882.html
22	01.05.2017 м. Тернопіль	Поліцейські Тернополя незаконно затримали підозрюваного у грабежі чоловіка та жорстоко познущались на нього. Його били, «підвішували», під'єднували струм до кінцівок та гвалтували шваброю. Усе насильство поліцейські знімали на телефон та шантажували, що викладуть відео в інтернет. https://censor.net.ua/blogs/6533/mene_bili_strumom_ta_valtuvali_shvabroyu_u_ternopol_zayavlyayut_pro_katuvannya_v_polts
23	07.05 м. Запоріжжя	У Запоріжжі патрульні через необачність переїхали жінку службовою машиною. За інформацією ЗМІ, між групою людей і поліцейськими виник конфлікт. Поліцейські затримали одного з чоловіків за підозрою у пограбуванні. Потерпіла намаглася захистити затриманого. Далі компанія оточила патрульний автомобіль і заблокувала його рух. За попередніми даними авто патрульних наїхало жінці на ногу, після чого вона впала і вдарилась головою об асфальт, потім машина переїхала її переднім колесом. Потерпілу доставили до лікарні, прооперували, вона знаходиться без свідомості і на штучній вентиляції легень. https://www.unian.net/incidents/1915188-poyavilos-shokiruyushee-video-kak-patrulnyie-pereehali-jenschinu-v-zaporoje.html

24	09.05.2017 м. Дніпро	У Дніпрі поліція побила ветеранів АТО. Усе почалося з сутички між ветеранами АТО та представниками партії «Соціалісти» через те, що останні прийшли до монументу Слави з червоними прапорами. Поліція, аби не допустити зіткнення протилежних сторін, вирішила чомусь «провчити» ветеранів. У ході сутички з чисельною перевагою близько 8 до 1 добре екіпіровані поліціанти побили та відтіснили ветеранів АТО, серед яких мінімум 11 осіб отримали травми різної тяжкості, двоє евакуйовані «швидкою», у одного – черепно-мозкова травма. При цьому поліціанти, не стигаючи виривали у людей, які намагалися їх зняти, телефони і били камери. Крім цього, діючи в натовпі під час мирної акції, правоохоронці використовували сльозогінний газ та кийки. http://dniprograd.org/2017/05/09/u-dnipri-9-travnya-ne-biyshlosya-bez-biyki-politsiya-pobila-veteraniv-ato_56490
25	10.05.2017 (дата публікації) м. Київ	У Києві поліція побила членів добровольчого руху ОУН. Зокрема, силовики напали на виконувача обов'язків голови київської міської організації ДР ОУН. «Під час штурму офісу силовики вкрали документи, банківські карти та техніку. Вони почали бити членів нашого руху, зокрема і дівчат. Били нас хвилин 15-20, переходячи від однієї групи до іншої. В той же час вони взяли мою мазепинку (головний убір Українських січових стрільців, – ред.), буквально засунули в гортань і кричали «Умри, Бандера!» - заявив він. https://informator.news/pomry-bandera-yak-politsiya-katuvala-dobrovoltstva-oun/
26	19.05.2017 (дата публікації) с. Біленьке (Запорізька обл.)	Поліцейські закрили зв'язаного чоловіка в гаражі, на ранок дружина знайшла його мертвим. Напередодні чоловік випив і влаштував сварку з дружиною, через що сусіди викликали поліцію. Поліцейські забрали чоловіка до райвідділу, а через кілька годин привезли і зачинили в гаражі, сказавши дружині не чіпати його до ранку. На ранок дружина знайшла чоловіка мертвим зі слідами побоїв і зв'язаними руками. https://www.061.ua/news/1659473
27	Травень, 2017 м. Івано-Франківськ	Після сварки з дружиною на подвір'ї власного будинку чоловіка жорстоко побили троє працівників поліції. Чоловік стверджує, що поліцейські били його по ребрах, по ногах та руках, двічі бризкали в очі невідомою речовиною. Після побиття він звернувся до лікарні, де пробув на денному стаціонарі 4 дні, що підтверджує виписка з медичної картки стаціонарного хворого. Коли чоловік виписався з лікарні, написав скаргу до відділу внутрішньої безпеки з проханням провести службове розслідування. Матеріали за його заявою було передано до обласної прокуратури, де повідомили, що «працівники поліції діяли в межах закону та нічого не порушували». На початку жовтня, суд задовольнив скаргу чоловіка вже на бездіяльність прокуратури та зобов'язав уповноважену особу обласної прокуратури внести відомості про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань. http://legalspace.org/ua/noviny/uspishna-praktika/item/10506-pobyly-pravookhorontsi-sud-vyznav-bezdialnist-prokuratury

28	30 травня, 2017 м. Харків	В Харькове полицейский устроил стрельбу на рынке из-за клубники. На рынке на ул. Героев труда за стрельбу из своего травматического пистолета был задержан Виталий Лисинский, старший инспектор батальона патрульной службы полиции особого назначения "Харьков". Об этом сообщила пресс-служба Нацполиции Харькова. https://www.facebook.com/police.kharkov/posts/1357154304382530
29	2 червня, 2017 м. Київ	Начальника Обухівського райвідділу поліції Дениса Ярославського взяли під варту строком на два місяці. за версією слідства. За даними прокуратури Ярославський підозрюється у зловживанні своїм службовим становищем задля викрадення людини. https://zaxid.net/nachalnika_obuhivskoyi_politsiyi_areshtovali_za_pidozroyu_u_sprobi_vikradennya_biznesmena_do_rf_n1427697
30	12.06.2017 м. Запоріжжя	Слідчі прокуратури розслідують провадження за фактом застосування працівниками Управління патрульної поліції засобів фізичного впливу та спецзасобів, що сталося у Комунарському районі Запоріжжя 12 червня. https://zp.depo.ua/ukr/zp/zaporizki-patruelni-pobili-zatrimanogo-cholovika-20170614588607
31	18.06.2017 (дата публікації) м. Одеса	Патрульні побили туриста з Кропивницького за те, що він зробив їм зауваження. За словами постраждалого, він йшов по Куликовому полю, тоді як назустріч йому пішохідною частиною без сигнальних маячків рухався патрульний автомобіль, який дивом його не зачепив. Хлопець вилаявся на патрульних, після чого автомобіль розвернувся і зупинився поряд з ним. Патрульні вийшли, надягли на хлопця наручники і двічі вдарили кийком по голові, після цього катали містом, відмовляючи погрозами скаржитись на їхні дії. Далі доставили до відділу поліції, де повідомили про можливе порушення кримінальних справ за стяттями «спротив співробітникам поліції при виконанні» і «хуліганство». У поліції хлопцю стало зле і його шпиталізували. Після цього хлопець написав заяву в поліцію на дії патрульних. Патрульна поліція поки не дає коментарів, інформація перевіряється. https://usionline.com/2017/06/18/patruelnye-izbili-turista-za-sdelannoe-zamechanie-odesskij-aktivist/
32	18.06.2017 м. Київ	Працівники поліції напали на фотокореспондента Максима Требухова після Маршу рівності. Журналіст намагався зняти як копи намагаються когось затримати, але представник поліції без розпізнавальних знаків, без жетона, без маркерів, у захисному спорядженні і шоломі почав заважати. На зауваження та демонстрацію посвідчення поліцейський почав бити по камері і намагався її відібрати. Інший представник поліції завдав кількох ударів журналістові по корпусу https://zaxid.net/politseyski_napali_na_fotokorespondenta_pislya_marshu_rivnosti_u_kiyevi_n1429005

33	26.06.2017 м. Дніпро	Співробітники Придніпровського відділу поліції побили затриманого. Про це повідомила його дружина на сторінці у Фейсбук, додавши до посту фотографії зі слідами катувань. Вона відзначила, що її чоловік був затриманий за те, що він викинув одноразовий стаканчик у неналежному місці. За її словами, чоловіка привезли до Самарського райвідділу і почали знущатися: били головою об стіну, душити, виламувати пальці, погрожувати, що можуть зробити з ним усе, що захочуть і не давали зетелефонувати. http://dnipronews.com.ua/novosti/7038-pytki-za-mussor-v-dnepre-policiya-izbila-zaderzhannogo.html
34	26.06 м. Івано-Франківськ	В Івано-Франківську 25-літній інспектор Управління патрульної поліції скоїв ДТП у стані алкогольного сп'яніння. В результаті дорожньо-транспортної пригоди 5 постраждалих були доставлені в лікувальні заклади міста. За інформацією прокуратури, разом з нетверезим поліцейським в салоні авто знаходились ще троє співробітників поліції. https://www.ukrinform.ru/rubric-regions/2254980-panyj-patruľnyj-vyletel-na-vstrecnuu-vo-frankovske-patero-postradavsih.html
35	03.07.2017 м. Київ	У Києві поліція, яка приїхала на «розбірки» екс-учасників АТО та відвідувачів одного із кафе столиці, затримала та побила ветерана АТО. Про це повідомляють в соцмережах активісти, що захищають побитого АТОвця. http://umoloda.kiev.ua/number/0/2006/113238/
36	05.07.2017 м. Харків	У Харкові сталася ДТП за участю поліцейського на службовому авто – патрульний автомобіль протаранив стовп. За кермом автомобіля перебував полковник поліції. Як повідомляють очевидці аварії, поліцейський перебував в стані алкогольного сп'яніння. Про це свідчить і його поведінка у лікарні, яку вдалося зняти на відео. Хоча сам винуватець ДТП наполягав, щоб був тверезим. https://24tv.ua/pyanyuchiy_politseyskiy_na_sluzhbovomu_avto_protaraniv_stop_u_harkovi_zyavilos_video_n837820
37	06.07.2017 м. Мар'їнка (Донецька обл.)	Журналістка «1+1» заявила, що поліцейські на блокпості поблизу Мар'їнки 6 липня під час конфлікту зі знімальною групою повалили її на землю і перезаряджали зброю над її головою. За її словами, причиною конфлікту знімальної групи була не відсутність у журналістів відповідних документи, а їх намір зафіксувати правопорушення, яке здійснювали люди у поліцейській формі при спілкуванні з журналістами. http://www.pravda.com.ua/news/2017/07/7/7148994/

38	07.07.2017 м. Львів	Патрульні збили жінку у центрі Львова. У Львові патрульні, які їхали на виклик, збили на нерегульованому пішохідному переході 29-річну жінку. «Екіпаж їхав за викликом до місця масової бійки. Були включені сині та червоні мигалки. Автомобіль здійснював поворот наліво, і жінка потрапила в «мертву зону», тобто її не було видно», – повідомив начальник управління патрульної поліції міста. Жінка зазнала тілесних ушкоджень, тож на місці події їй надали першу медичну допомогу і доставили в лікарню. Медики діагностували у потерпілої забиття голови і м'яких тканин. https://24tv.ua/patruelni_zbili_zhinku_u_tsentri_lvova_n838631
39	16.07.2017 м. Кропивницький	Кропивницькі підлітки заявляють, що їх побили поліцейські. За словами одного з хлопців, подія сталася о другій ночі, коли він з ще сімома друзями йшов з розважального закладу до супермаркету. «Біля нас проїжджала патрульна машина. Один з моїх товаришів сказав: «О, копи їдуть». Автомобіль патрульних підїхав до нас, звідти вийшли троє патрульних і говорять: «Що ви, мурчики, кричите?» При цьому патрульні не представилися на наше прохання. 21-річна дівчина, яка була з нами, запитала у них, що вони хочуть. Патрульні почали ображати її словами, а коли її хлопець сказав їм, щоб вони не ображали її, один з патрульних вдарив його по щоці. Дівчина підбігла до кривдника, а він вдарив її у груди» – розповідає хлопець. Він у цей час стояв осторонь та знімав все на відео. На питання, що сталося, його також вдарили і затягли в патрульний автомобіль та повезли до міськвідділу поліції, де змушували видалити запис з мобільного телефону. Поліція зазначає, що інцидент мав місце, але факт побиття категорично заперечує. http://dozor.kr.ua/post/kirovogradski-pidlitki-zayavlyayut-scho-ih-pobili-politsejski-na-poltavskij-video-2249.html
40	17.07.2017 с. Верховина (Івано-Франківська обл.)	У Верховині у відділку поліції побили хлопця, після чого він опинився в реанімації і йому було виділено селезінку. Про це на своїй сторінці у Facebook повідомив журналіст “Дорожнього контролю”. Він побував як у лікарні, так і у відділку поліції, спілкувався з родичем хлопця, медпрацівниками та керівництвом місцевої поліції. Перші все підтвердили, та повідомили про погрози та залякування зі сторони поліції. Згодом, журналіст опублікував відео з лікарні, де один з працівників ЦРЛ розповів, що хлопця побили в поліції. Також, на відео є коментарі представників поліції Верховини, які стверджують, що хлопець був нападником і сам заподіяв собі тілесні ушкодження. https://westnews.com.ua/skandal-u-verhovini-politsejskih-zvinuvachuyut-u-pobitti-hloptsya-politsiya-stverdzhuyeshho-vin-sam-vpav-video/

41	20.07.2017 (дата публікації) с. Покровськ, Донецька обл.	Дільничі катували людей, щоб збільшити розкриття злочинів. Трьох дільничних офіцерів сектору превенції Покровського відділу поліції затримали за підозрою у перевищенні службових повноважень, зокрема, у катуваннях та у збуті наркотиків. Слідство встановило, що правоохоронці з метою підвищення своїх показників у роботі з виявлення та розкриття кримінальних та адміністративних правопорушень, систематично фабрикували докази винуватості осіб у кримінальних провадженнях. Зокрема, підозрювані передавали наркозалежним наркотики для подальшого їх притягнення до кримінальної відповідальності. Крім того, зафіксовано факти побиття та катування затриманих осіб. http://www.pravda.com.ua/news/2017/07/20/7150132/
42	27.07 м. Миколаїв	Вночі у Миколаєві четверо патрульних побили чоловіка до стусу мозку. Як розповів журналістам чоловік, він і його дружина, яка знаходиться на 8-ому місяці вагітності поверталися додому. «Я йшов зі своєю вагітною дружиною, - розкажіє чоловік. – На переході горіло чевоне світло, але якісь хлопці почали переходити дорогу. Я їм свиснув і намагався їх зупинити. Поруч у цей момент проїжджала машина патрульних. Вона зупинилася, з авто вийшли 4 людини і, не пояснюючи жодних причин, побили мене ногами, штовхали мою вагітну дружину. Я викликав «швидку». Мабуть, вони подумали, що я свистів їм. Більше ніяких причин для їх дій я не можу знайти». Лікарі констатували у чоловіка струс мозку. http://www.0512.com.ua/news/1740436
43	27.07.2017 (дата публікації) м. Івано-Франківськ	Прокуратура Івано-Франківської області розпочала розслідування за фактом побиття ув'язнених працівниками поліції. В ході медичного огляду в ув'язнених виявлено ряд тілесних ушкоджень, в одного – забій нирок та струс головного мозку, а в іншого – травми грудної клітки та забій лівої нирки, які, з їхніх слів, вони отримали під час допиту в службових кабінетах поліції. http://ifr.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=212820
44	09.08.2017 м. Тернопіль	Студент-сирота каже, що його побила поліція. З важкими травмами голови у нейрохірургічному відділенні Тернопільської університетської лікарні вже більше місяця лежить сирота, студент педуніверситету. За словами хлопця, його нещодавно побили правоохоронці. Чому били – не говорили. На сьогоднішній день хлопець не ходить, говорити йому важко. https://te.20minut.ua/Kryminal/student-sirota-kazhe-scho-yogo-pobila-politsiya-10637290.html

45	09.08.2017 (дата публікації) м. Запоріжжя	На лаві підсудних опинився дільничний офіцер поліції, який безпідставно застосував фізичне насильство до громадянина. Під час розслідування встановлено, що дільничний офіцер поліції у квітні поточного року перевищуючи владу та службові повноваження працівника поліції, безпідставно наніс потерпілому не менше 3 ударів руками та ногами по голові, чим спричинив йому легкі тілесні ушкодження. https://zap.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=213547
46	18.08.2017 м. Київ	У Києві п'яний поліцейський за кермом автомобіля Subaru збив мотоцикліста. Постраждалого шпиталізували. Наряд патрульних, що прибув на місце пригоди, відмовлявся опитувати свідків і запропонувати водію пройти тест на стан алкогольного сп'яніння. https://www.obozrevatel.com/kiyany/crime/v-kieve-pyanyij-politsejskij-sbil-mototsiklista-sotsseti.htm
47	30.08.2017 м. Кривий Ріг (Дніпропетровська обл.)	У Кривому Розі поліцейські побили 29-літнього чоловіка після того, як він відмовився показати паспорт. За словами брата постраждалого, чоловік прямував до родичів, коли його зупинили працівники поліції, запідозривши у крадіжці кабелю, і попросили пред'явити паспорт. Після відмови, за словами очевидців, поліцейські почали бити його по голові і обличчю. Далі чоловіка доставили у ПНД для огляду на предмет алкогольного та іншого сп'яніння, результат тесту виявився негативним. Після того відвезли в лікарню для надання невідкладної допомоги та за рішенням суду заарештували на 7 діб за статтею 185 КУпАП, чим не дозволили заявити в прокуратуру про побиття та зняти побої. https://1kr.ua/news-35538.html
48	31.08.2017 (дата публікації) м. Дніпро	На дитячому майданчику поліцейські побили батьків на очах у дітей. Інцидент трапився ввечері на дитячому майданчику – гучні ігри дітей так допекли сусідам, що ті викликали поліцію. Коли поліція прибула, то одразу почала розбиратись із галасливими дітьми. Поряд були батьки, вони почали втручатись у розмову поліції. Це розлютило патрульних, і вони накинулись на батьків і навіть побили їх ногами та бризкали слезозогінним газом. Все це відбувалось на очах у дітей. Одного з батьків поліція скрутила і забрала у райвідділок. В мережі також з'явилося відео цього інциденту. https://24tv.ua/noviy_skandal_z_politsiyeyu_na_dityachomu_maydanchiku_kopi_pobili_batkiv_na_ochah_u_ditey_n721090

49	02.09.2017 м. Дрогобич (Львівська обл.)	Начальника Дрогобицької поліції звинуватили у побитті затриманих. Про це один з постраждалих заявив під час прес-конференції в Укрінформі. Він розповів, що 2 вересня поточного року він разом зі своїм братом та батьком були у місті Дрогобич на Львівщині у справах оформлення спадщини. Того дня їх затримали співробітники карного розшуку місцевої поліції за підозрою у вчиненні квартирних крадіжок. При цьому в ході допиту з'ясувалося, що затриманим уже інкримінують підпал машин у місті Трускавець, потім – пошкодження чужого майна у місті Стрий і навіть роботу на ФСБ Російської Федерації. «Опери дитинували нас, якщо це можна так сказати, а насправді - чинили тортури, не давали води, заставляли роздягатися... Найменше, що зі мною чинили опери, - це плювали мені в обличчя. Те саме робили з моїми родичами. Начальник Дрогобицької поліції завдавав мені ударів у голову та у пах. При цьому це відбувалося в присутності місцевого прокурора», – розповів чоловік. Начальник Дрогобицького відділу Нацполіції у Львівській області заперечив неправимірні дії поліції. https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2303840-nachalnika-drogobickogo-viddilu-nacpolicii-zvinuvatili-u-pobit-ti-zatrimanih.html
50	02.09.2017 с. Чернобаївка (Херсонська обл.)	У Чернобаївці 2 вересня екіпаж патрульної поліції з Херсона на автомобілі Тойота на великій швидкості переслідував неповнолітнього правопорушника на мопеді. Коли врешті-решт його зупинили, правоохоронці явно перевищили свої повноваження – всі разом побили втікача. Про це повідомляється на сторінці Білозерської районної газети «Придніпровська зірка» в соцмережі. http://khersonline.net/novosti/proisshestviya/91890-v-chernobaevke-patrulnye-izbili-nesovershennoletnego-narushitelya-na-skutere-socseti.html
51	Вересень 2017 р. м. Київ	Прокуратура міста Києва встановила причетність поліцейського до викрадення бізнесмена. Як установлено слідством, у вересні поточного року вказаний поліцейський, використовуючи свої знайомства та будучи обізнаним про способи проведення оперативних заходів з встановлення місцезнаходження осіб, надав двом чоловікам відомості про місце перебування одного зі столичних підприємців. Скориставшись цими даними, 29 вересня 2017 року вказані чоловіки здійснили викрадення бізнесмена. Після цього, за співучасті поліцейського, зловмисники вивезли потерпілого на автомобілі до одного із сіл у Києво-Святошинському районі Київської області, де утримували близько доби, вимагаючи віддати їм грошові кошти у сумі 500 тис грн. Досудове слідство у кримінальному провадженні триває. http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=218168

52	11.09.2017 (дата публікації) Луганська обл.	Правоохоронця, який на ґрунті неприязних відносин побив громадянина, судитимуть на Луганщині. Слідчими прокуратури Луганської області встановлено, що співробітник поліції, на ґрунті раптово виниклих неприязних відносин, умисно та протиправно наніс громадянину України тілесні ушкодження середнього ступеню тяжкості, що викликали тривалий розлад здоров'я останнього. http://lug.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=215207
53	27.09.2017 м. Київ	Поліція побила і застосувала газ проти жінок біля скандального будівництва АЗС на вулиці Ревуцького. Поліцейські грубо відштовхували жінок, які протестували проти знищення тільки що висадженого парку та кинули одну жінку на землю. Коли за неї заступились інші жінки, поліція почала розпилювати газ. http://asn.in.ua/ua/news/news/124447-geroi-dnja-policija-izbila-i-primenila-gaz-protiv.html
54	02.10.2017 (дата публікації) м. Дніпро	У Дніпрі патрульний поліцейський підозрюється у перевищенні службових повноважень. Слідчим управлінням прокуратури Дніпропетровської області здійснюється досудове розслідування у кримінальному провадженні відносно заступника командира батальйону Управління патрульної поліції у Дніпрі за скоєння кримінального правопорушення. Встановлено, що вказаний поліцейський, за відсутності будь-яких підстав, незаконно застосував до громадянина фізичне насильство та спеціальні засоби (наручники), чим спричинив потерпілому тілесні ушкодження середньої тяжкості у вигляді закритого перелому ліктьової кістки. http://dnipr.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=216540&fp=40
55	05.10.2017 (дата публікації) Кіровоградська обл.	В Кіровоградській області демобілізований учасник АТО повісився після візиту в районний відділ поліції. За словами родичів чоловіка, його забрали співробітники поліції і більше доби катували, вибиваючи зізнання. АТОшника звинуватили у побитті власної дружини. Чоловік не став доводити свою невинність і через кілька днів покінчив з собою. В обласній поліції підтвердили факт самогубства АТОшника. Однак інформацію про тортури чоловіка в поліції не коментують, посилаючись на службове розслідування. https://apostrophe.ua/ua/news/society/accidents/2017-10-05/razgoraetsya-skandal-iz-za-samoubiystva-atoshnika-posle-pyitok-v-politsii-video/109350

56	09.10.2017 м. Одеса	В Одесі патрульні поліцейські протягом 20 хвилин знущалися над хлопцем за розпивання пива. Про це повідомляє джерело у Facebook. На відео видно, як правоохоронці скрутили молодого чоловіка, а потім застосували до нього фізичну силу. У виданні зазначають, що в обличчя хлопцеві бризкали газовим балончиків і намагалися його душити. Небайдужі жінки намагалися заступитися за постраждалого, проте патрульні грубо відштовхували їх. http://www.bagnet.org/news/odessa/344835/v-odesse-patruulnye-izbili-parnya-za-raspitie-piva-video
57	18.10.2017 м. Кропивницький	Патрульні поліцейські побили чоловіка у Кропивницькому. Подія сталась 18 жовтня о 19 годині. На розі вулиць Барболіна та Суворова біля чоловіка зупинилась патрульна машина. З неї вийшли троє поліцейських та у грубій формі погукали чоловіка, після чого наблизились, почали штурхати і повалили на землю. Коли чоловік упав, поліцейські стали наносити удари ногами йому по тілу та голові. Це все бачили діти, які гралась на дитячому майданчику поблизу перехрестя. Малеча була просто шокована ситуацією і підбігла до знущальників. Патрульні, нічого не пояснюючи, сіли в автівку і рушили геть. Медики госпіталізували громадянина до обласної лікарні. Наряди поліції, які прибули за викликом, пояснювали ситуацію іншим чином і заперечували побиття. Мовляв, що чоловік був на підпитку і сам наніс собі тілесні ушкодження. https://mandarin-news.kr.ua/suspilstvo/patruelni-politseiski-pobyly-cholovika-u-kropyvnytskomu
58	19.10.2017 с. Миколаївка (Донецька обл.)	Били і душили: житель Донеччини розповів, як його катували поліцейські та вимагали в нього гроші. «Цивільна дружина відкрила двері по домофону. Вони зайшли, почали вп'ятох мене буцать як футбольний м'ячик. Я почав сильно кричати, вони мені засовували в рот пакет, щоб не було чути. Били мене близько півгодини», - розповів чоловік. Він зазначив, що після цього його забрали до відділку і знущалися вже там, погрожуючи відкрити справу за згвалтування власної дружини, якого насправді не було. Поліцейські хотіли занурити чоловіка головою в унітаз, потім заламали на підлозі, почали бити, а їхній начальник справив на голову затриманому свої потреби. Чоловік зазначив, що поліцейські дзвонили його матері, яка живе на Росії, та вимагали перерахувати гроші на картку. Двом поліцейським пред'явлено підозру про вчинення злочину, але вони вийшли на свободу під заставу в сумі 128 тисяч гривень. Ще троє поліцейських, які брали участь в побитті, продовжують виконувати свої службові обов'язки. https://dn.depo.ua/ukr/dn/bili-i-zanuryuvali-golovu-u-tualet-zhitel-donechchini-rozpoviv-yak-yogo-katuvati-policeyski-20171019660402

59	21.10.2017 (дата публікації) м. Миколаїв	В Миколаєві співробітники поліції побили десантника, який поскандалив з дружиною. За словами волонтера, десантник поскандалив з дружиною, і вона його вигнала. Коли чоловік почав стукати в двері, дружина викликала поліцію. «Правоохоронці наділи наручники, виволокли на вулицю, доколупались до чуба, потім били за те, що десантник, потім за те, що патріот, – зазначила активіст. – Вибили зуб, травмовані ребра, дихає насилу, око запливло повністю. Камеру вимкнули, напарник поцікавився у того, хто бив, чи не забув той її вимкнути. Потерпілий викликав інший наряд, але він приймати заяву від десантника не захотів». https://beztabu.net/nikolaevskie-patrulnye-izbili-zakovannogo-v-naruchniki-bojca-ato_n8197
60	24.10.2017 м. Київ	Представники поліції особливого призначення побили в Святошинському суді Києва журналіста «Громадського» Дмитра Реплянчука, а також затримали журналістів інформагентства УНІАН та інтернет-видання «Страна» Сергія Лефтера, який також отримав кілька ударів, і Кирила Малишева. Правоохоронці поклали Реплянчука на землю і били ногами і руками, намагалися заламати, незважаючи на те, що він показував їм журналістське посвідчення. Всі ці дії записувалися на камеру, яку поліцейські пізніше розбили. Потім представник патрульної поліції допоміг журналісту підвестися і вивів його з будівлі суду. При цьому він показував правоохоронцям своє журналістське посвідчення, яке під час бійки вибили з рукта разом з усіма затриманими його відвезли в Шевченківське відділення поліції. http://ua.telekritika.ua/society/pol%D1%96ts%D1%96ya-pobila-korespondent%D1%96v-gromadskogo-%D1%96-un%D1%96an-u-svyatoshinskomu-sud%D1%96-678660
61	25.10.2017 м. Київ	Столичні патрульні здійснили наїзд на людину. Внаслідок зіткнення у машині пошкодилось лобове скло. ДТП сталась у Голосіївському районі Києва. Патрульний автомобіль «Toyota Prius» збив пішохода. Відомо, що внаслідок зіткнення людина отримала тяжкі травми. Потерпілого госпіталізували до столичної лікарні. https://24tv.ua/ukrayina_tag1119?utm_source=seocopy
62	27.10.2017 м. Миколаїв	У Миколаєві двоє нетверезих дільничних інспекторів поліції влаштували бійку з відвідувачами розважального закладу. Наразі поліцейські відсторонені від виконання службових обов'язків. http://ua1.com.ua/society/dvoe-policeyskih-pobili-vidviduvachiv-rozvazhalnogo-zakladu-v-mikolaevi-36299.html

63	27-28.10.2017 м. Київ	Уночі з 27 на 28 жовтня в Києві відбувся поліцейський рейд на нічний клуб Jugendhub. Без пояснення причин представники правоохоронних органів влаштували обшук серед відвідувачів вечірки, «почали вивертати всім кишени, бити відвідувачів, потім перевіряти чоловіків на предмет ухилення від військової служби і кудись вивозити. Били людей абсолютно без приводу – всі були налякані і зовсім не чинили опору. До відвідувачів застосовувалась надмірна фізична сила, про це свідчать плями крові на підлозі. Як виявилось пізніше, частину відвідувачів клубу доправляли до поліцейської дільниці Шевченківського району, інших – до військкомату на ДВРЗ». https://www.unian.ua/incidents/2212981-politsiya-pidchas-reydu-v-kijivskomu-klubi-pobila-vidviduvachiv-i-zabrala-u-viyskkomat-zmi.html
64	30.10.2017 (дата публікації) м. Суми	Заяву колишнього військового про побиття патрульними вивчає прокуратура. Конфлікт між патрульними та колишнім військовим, що брав участь у збройному конфлікті на Сході, стався в Сумах минулого тижня. В результаті чоловік потрапив до лікарні. Поліцію викликала колишня дружина військового. За словами потерпілого, патрульні застосували до нього кайданки, фізичну силу, провели у квартирі обшук. «Я хотів зв'язатися зі своїм адвокатом – в мене забрали телефон, поспробував вийти, звернутися до сусідів по допомогу – мене побили, скрутили, затягнули в хату», – розказав колишній військовий. За словами прес-секретаря прокуратури Сумської області, у прокуратурі по заяві чоловіка відкрили кримінальне провадження. http://tv.sumy.ua/kolyshnij-vijskovyj-pozvavsya-sudu-na-patrulnyh/
65	08.11.2017 м. Херсон	Поліцейський побив неповнолітнього учня Херсонського ПТУ №2. Про це заявив директор училища. http://www.newday.kherson.ua/index.php/component/content/article/6-criminal/4539-2017-11-08-11-25-14.html
66	12.11.2017 м. Мерефа (Харківська обл.)	У Харківській області у відділенні поліції з невідомих причин помер чоловік. Труп 34-річного чоловіка виявили 12 листопада о 8:00 в коридорі адміністративної будівлі Харківського відділу поліції в місті Мерефа. Встановлено, що чоловіка з 2016 року розшукували за підозрою у скоєнні крадіжки. 11 листопада близько 19:30 його доставили до відділу поліції для дачі пояснень. Близько 22:00 він поскаржився на погане самопочуття, йому викликали швидку. Після огляду чоловік від госпіталізації відмовився. Наступного дня, 12 листопада, о 8:00 померлого виявили робітники Харківського відділу поліції в коридорі на другому поверсі адміністративної будівлі без ознак життя. http://www.unn.com.ua/uk/news/1698461-u-kharkivskiy-oblasti-u-viddilenni-politsiyi-z-nevidomikh-prichin-pomer-cholovik

67	12.11.2017 м. Суми	У Сумах п'яний офіцер поліції протаранив патрульний автомобіль. Нетверезий поліцейський намагався припаркувати автомобіль, а в результаті зіткнувся з бардюром і припаркованим авто патрульних. Поліцейський отримав тілесні ушкодження. https://www.unian.net/incidents/2240576-v-sumah-ryanyiy-ofitser-politsii-protaranil-patrulniy-avtomobil.html
68	17.11.2017 м. Коростишев, Житомирська область	Підполковник поліції разом з сином і кумом побив та катував чоловіка протягом 5 годин. Потерпілий стверджує, що родичі вимагали у нього ключі від будинку, який став предметом спору. 36-річний потерпілий поскаржився, що його погрожували вбити і змусили копати собі яму в лісі. http://expres.ua/news/2017/11/17/272171-nebezpechna-spadshchyna-zhytomyri-pidpolkovnyk-policiyi-katuvav-brata
69	16.12.2017 м. Кропивницький	Шість працівників поліції катували чоловіка струмом, щоб отримати зізнання у злочині http://magnolia-tv.com/video-news/2017-12-16/100460-u-kropivnitskomu-pol-tseisk-katuvati-lyudinu-v-deo?prov=ukrnet
70	21.12.2017 м. Черкаси	У центрі Черкас поліцейський «під кайфом» прямо на «зебрі» насмерть збив пішохода. Слідчим відділом прокуратури Черкаської області повідомлено про підозру інспектору роти Управління патрульної поліції, який перебуваючи за кермом автомобіля «ВАЗ», внаслідок вживання наркотичних засобів, рухаючись з перевищенням швидкості в м. Черкаси, вчинив наїзд на пішохода, який переходив проїжджу частину на пішохідному переході, та від отриманих тілесних ушкоджень помер на місці події. http://provce.ck.ua/povidomleno-pro-pidozru-pratsivnyku-patruлноji-politsiji-z-vyny-yakoho-v-dtp-zahynuv-zhytel-m-cherkasy/

